ПРАВИЛА на Светата Православна Църква - Част 2

ПРАВИЛА на Светата Православна Църква - Част 2

Издава се с благословението на славянобългарския манастир “Св. Вмчк Георги Зограф”, Света Гора, Атон.

ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ПОМЕСТНИ СЪБОРИ 1
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ АНКИРСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 2
Кратки сведения за Анкирския поместен събор 2
Правила 1-25 2
Правило 1 2
Правило 2 2
Правило 3 2
Правило 4 2
Правило 5 3
Правило 6 3
Правило 7 3
Правило 8 3
Правило 9 3
Правило 10 3
Правило 11 4
Правило 12 4
Правило 13 4
Правило 14 4
Правило 15 4
Правило 16 4
Правило 17 4
Правило 18 5
Правило 19 5
Правило 20 5
Правило 21 5
Правило 22 5
Правило 23 5
Правило 24 5
Правило 25 5
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ НЕОКЕСАРИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 6
Кратки сведения 6
Правила 1-15 6
Правило 1 6
Правило 2 6
Правило 3 6
Правило 4 6
Правило 5 6
Правило 6 6
Правило 7 6
Правило 8 7
Правило 9 7
Правило 10 7
Правило 11 7
Правило 12 7
Правило 13 7
Правило 14 7
Правило 15 7
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ГАНГЪРСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 8
Кратки сведения 8
Правила 1-21 8
Правило 1 8
Правило 2 8
Правило 3 8
Правило 4 8

Правило 5 8
Правило 6 8
Правило 7 8
Правило 8 9
Правило 9 9
Правило 10 9
Правило 11 9
Правило 12 9
Правило 13 9
Правило 14 9
Правило 15 9
Правило 16 9
Правило 17 9
Правило 18 10
Правило 19 10
Правило 20 10
Правило 21 10
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ АНТИОХИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 11
Кратки сведения 11
Правила 1-25 11
Правило 1 11
Правило 2 11
Правило 3 11
Правило 4 11
Правило 5 12
Правило 6 12
Правило 7 12
Правило 8 12
Правило 9 12
Правило 10 12
Правило 11 13
Правило 12 13
Правило 13 13
Правило 14 13
Правило 15 13
Правило 16 13
Правило 17 13
Правило 18 14
Правило 19 14
Правило 20 14
Правило 21 14
Правило 22 14
Правило 23 14
Правило 24 15
Правило 25 15
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЛАОДИКИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 16
Кратки сведения 16
Правила 1-60 16
Правило 1 16
Правило 2 16
Правило 3 16
Правило 4 16
Правило 5 16
Правило 6 16

Правило 7 16
Правило 8 17
Правило 9 17
Правило 10 17
Правило 11 17
Правило 12 17
Правило 13 17
Правило 14 17
Правило 15 17
Правило 16 17
Правило 17 17
Правило 18 18
Правило 19 18
Правило 20 18
Правило 21 18
Правило 22 18
Правило 23 18
Правило 24 18
Правило 25 18
Правило 26 18
Правило 27 18
Правило 28 18
Правило 29 19
Правило 30 19
Правило 31 19
Правило 32 19
Правило 33 19
Правило 34 19
Правило 35 19
Правило 36 19
Правило 37 19
Правило 38 20
Правило 39 20
Правило 40 20
Правило 41 20
Правило 42 20
Правило 43 20
Правило 44 20
Правило 45 20
Правило 46 20
Правило 47 20
Правило 48 20
Правило 49 21
Правило 50 21
Правило 51 21
Правило 52 21
Правило 53 21
Правило 54 21
Правило 55 21
Правило 56 21
Правило 57 21
Правило 58 21
Правило 59 22
Правило 60 22

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ СЕРДИКСКИ (САРДИКИЙСКИ) ПОМЕСТЕН СЪБОР 23
Кратки сведения 23
Правила 1-20 23
Правило 1 23
Правило 2 23
Правило 3 23
Правило 4 24
Правило 5 24
Правило 6 24
Правило 7 24
Правило 8 25
Правило 9 25
Правило 10 25
Правило 11 25
Правило 12 26
Правило 13 26
Правило 14 26
Правило 15 26
Правило 16 26
Правило 17 26
Правило 18 27
Правило 19 27
Правило 20 27
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ КАРТАГЕНСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР 28
Кратки сведения 28
Правила 1-147 28
Правило 1 28
Правило 2 28
Правило 3 28
Правило 4 29
Правило 5 29
Правило 6 29
Правило 7 29
Правило 8 29
Правило 9 29
Правило 10 29
Правило 11 30
Правило 12 30
Правило 13 30
Правило 14 30
Правило 15 30
Правило 16 30
Правило 17 30
Правило 18 31
Правило 19 31
Правило 20 31
Правило 21 31
Правило 22 31
Правило 23 31
Правило 24 31
Правило 25 31
Правило 26 31
Правило 27 31
Правило 28 32

Правило 29 32
Правило 30 32
Правило 31 32
Правило 32 32
Правило 33 32
Правило 34 33
Правило 35 33
Правило 36 33
Правило 37 33
Правило 38 33
Правило 39 34
Правило 40 34
Правило 41 34
Правило 42 34
Правило 43 34
Правило 44 34
Правило 45 34
Правило 46 34
Правило 47 35
Правило 48 35
Правило 49 35
Правило 50 35
Правило 51 35
Правило 52 35
Правило 53 35
Правило 54 35
Правило 55 36
Правило 56 36
Правило 57 36
Правило 58 36
Правило 59 36
Правило 60 36
Правило 61 36
Правило 62 37
Правило 63 37
Правило 64 37
Правило 65 38
Правило 66 38
Правило 67 38
Правило 68 38
Правило 69 39
Правило 70 39
Правило 71 39
Правило 72 39
Правило 73 40
Правило 74 40
Правило 75 40
Правило 76 40
Правило 77 40
Правило 78 40
Правило 79 41
Правило 80 41
Правило 81 41
Правило 82 42

Правило 83 42
Правило 84 42
Правило 85 42
Правило 86 42
Правило 87 42
Правило 88 42
Правило 89 43
Правило 90 43
Правило 91 43
Правило 92 43
Правило 93 43
Правило 94 43
Правило 95 44
Правило 96 44
Правило 97 44
Правило 98 44
Правило 99 44
Правило 100 44
Правило 101 45
Правило 102 45
Правило 103 45
Правило 104 45
Правило 105 46
Правило 106 46
Правило 107 46
Правило 108 46
Правило 109 47
Правило 110 47
Правило 111 47
Правило 112 47
Правило 113 47
Правило 114 47
Правило 115 48
Правило 116 48
Правило 117 48
Правило 118 48
Правило 119 48
Правило 120 48
Правило 121 48
Правило 122 49
Правило 123 49
Правило 124 49
Правило 125 49
Правило 126 49
Правило 127 49
Правило 128 50
Правило 129 50
Правило 130 50
Правило 131 50
Правило 132 51
Правило 133 51
Правило 134 51
Правило 135 51
Правило 136 52

Правило 137 52
Правило 138 52
Правило 139 52
Правило 140 52
Правило 141 52
Правило 142 53
Правило 143 53
Правило 144 53
Правило 145 53
Правило 146 53
Правило 147 53
_____ 53
Послание до Бонифаций, епископ на Римската църква, ... 54
Послание на Африканския събор до Римския папа Целестин 55
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР (394г.) 57
Кратки сведения 57
Правило 1 57
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР проведен в храма на светите Апостоли 58
Кратки сведения 58
Правила 1-17 58
Правило 1 58
Правило 2 58
Правило 3 59
Правило 4 59
Правило 5 59
Правило 6 60
Правило 7 60
Правило 8 60
Правило 9 60
Правило 10 61
Правило 11 61
Правило 12 61
Правило 13 62
Правило 14 62
Правило 15 62
Правило 16 62
Правило 17 63
ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР проведен в храма "Света София"..... 64
Кратки сведения 64
Правило 1-3 64
Правило 1 64
Правило 2 64
Правило 3 64
ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ОТЦИ 65
Кратки сведения за правилата на светите отци 66
Дионисий Александрийски (+265 г.) 67
Кратки сведения 67
Правила 1-4 67
Правило 1 67
Правило 2 68
Правило 3 68
Правило 4 68
Григорий Неокесарийски (+270 г.) 69

Кратки сведения 69
Правила 1-12 69
Правило 1 69
Правило 2 69
Правило 3 69
Правило 4 70
Правило 5 70
Правило 6 70
Правило 7 70
Правило 8 71
Правило 9 71
Правило 10 71
Правило 11 71
Правило 12 71
Петър Александрийски (+311 г.) 72
Кратки сведения 72
Правила 1-15 72
Правило 1 72
Правило 2 72
Правило 3 72
Правило 4 73
Правило 5 73
Правило 6 73
Правило 7 73
Правило 8 74
Правило 9 74
Правило 10 75
Правило 11 75
Правило 12 75
Правило 13 76
Правило 14 76
Правило 15 76
Василий Велики (+379г.) 78
Кратки сведения 78
Правила 1-16 : Из послание I до Иконийския епископ Амфилохий във Фригия - 374 г. 78
Правило 1 78
Правило 2 79
Правило 3 79
Правило 4 80
Правило 5 80
Правило 6 80
Правило 7 80
Правило 8 80
Правило 10 81
Правило 11 81
Правило 12 82
Правило 13 82
Правило 14 82
Правило 15 82
Правило 16 82
Правила 17-50 : II Каноническо послание на свети Василий до Амфилохий Иконийски 83
Предговор 83
Правило 17 83
Правило 18 83

Правило 19 84
Правило 20 84
Правило 21 84
Правило 22 84
Правило 23 84
Правило 24 84
Правило 25 85
Правило 26 85
Правило 27 85
Правило 28 85
Правило 29 85
Правило 30 85
Правило 31 86
Правило 32 86
Правило 33 86
Правило 34 86
Правило 35 86
Правило 36 86
Правило 37 86
Правило 38 86
Правило 39 86
Правило 40 87
Правило 41 87
Правило 42 87
Правило 43 87
Правило 44 87
Правило 45 87
Правило 46 87
Правило 47 87
Правило 48 88
Правило 49 88
Правило 50 88
Правила 51-85 : III каноническо послание на свети Василий Велики до Амфилохий Иконийски 88
Правило 51 88
Правило 52 88
Правило 53 88
Правило 54 89
Правило 55 89
Правило 56 89
Правило 57 89
Правило 58 89
Правило 59 89
Правило 60 89
Правило 61 89
Правило 62 90
Правило 63 90
Правило 64 90
Правило 65 90
Правило 66 90
Правило 67 90
Правило 68 90
Правило 69 90
Правило 70 90

Правило 71 91
Правило 72 91
Правило 73 91
Правило 74 91
Правило 75 91
Правило 76 91
Правило 77 91
Правило 78 92
Правило 79 92
Правило 80 92
Правило 81 92
Правило 82 92
Правило 83 92
Правило 84 92
Правило 85 93
Правило 86 : Из друго каноническо послание на свети Василий до Амфилохий Иконийски 93
Правило 86 93
Правило 87 : Послание на свети Василий Велики до Тарския епископ Диодор 93
Встъпление 93
Правило 87 93
Правило 88 : Послание на свети Василий Велики до презвитера Григорий 95
Правило 88 95
Правило 89 : Каноническо послание на свети Василий Велики до хорепископите 95
Правило 89 95
Правило 90 : Каноническо послание на свети Василий Велики до подчинените му епископи 96
Правило 90 96
Правило 91: От свети Василий Велики из 27-а глава на книгата му за Светия Дух до Амфилохий Иконийски 97
Правило 91 97
Правило 92 : От свети Василий Велики из 20 глава на съчинението му за Светия Дух 98
Правило 92 98
Тимотей Александрийски (+385 г.) 99
Кратки сведения 99
Въпроси и отговори (правила) 1-18 99
Въпрос 1 99
Отговор 99
Въпрос 2 99
Отговор 99
Въпрос 3 99
Отговор 100
Въпрос 4 100
Отговор 100
Въпрос 5 100
Отговор 100
Въпрос 6 100
Отговор 100
Въпрос 7 100
Отговор 100
Въпрос 8 100
Отговор 100
Въпрос 9 101
Отговор 101
Въпрос 10 101

Отговор 101
Въпрос 11 101
Отговор 101
Въпрос 12 101
Отговор 101
Въпрос 13 101
Отговор 101
Въпрос 14 102
Отговор 102
Въпрос 15 102
Отговор 102
Въпрос 16 102
Отговор 102
Въпрос 17 102
Отговор 102
Въпрос 18 102
Отговор 103
Григорий Богослов (+389) 104
Кратки сведения 104
Кои книги от Стария и Новия Завет трябва да се четат 104
Амфилохий Иконийски (+385) 105
Кратки сведения 105
Послание до Селевк, които книги от Стария и Новия Завет се приемат 105
Григорий Нисски (+395 г.) 106
Кратки сведения 106
Правила 1-8 : Каноническо послание на свети Григорий Нисски до Мелитинския епископ Литоя 106
Правило 1 106
Правило 2 107
Правило 3 107
Правило 4 108
Правило 5 108
Правило 6 109
Правило 7 110
Правило 8 110
Теофил Александрийски (+412 г.) 111
Кратки бележки 111
Правило 1 : Наставления при настъпване на свето Богоявление в неделя 111
Правило 1 111
Правило 2-11 : Наставления на Теофил Александрийски до Амон 111
Правило 2 111
Правило 3 112
Правило 4 112
Правило 5 112
Правило 6 112
Правило 7 112
Правило 8 112
Правило 9 113
Правило 10 113
Правило 11 113
Правило 12 : От Теофил Александрийски до епископ Афингий относно така наречените чисти 113
Правило 12 113
Правило 13 : От Теофил Александрийски до епископ Агатон 113

Правило 13 113
Правило 14 : От Теофил Александрийски до епископ Мина 114
Правило 14 114
Кирил Александрийски (+444 г.) 115
Кратки сведения 115
Правила 1-3 : Каноническо послание до Антиохийския патриарх Домн 115
Правило 1 115
Правило 2 116
Правило 3 116
Правила 4-5 : От Кирил Александрийски до епископите в Ливия и Пентапол 116
Правило 4 116
Правило 5 116
Генадий Цариградски (+471 г.) 117
Кратки бележки 117
Окръжно послание на Цариградския патриарх Генадий и Светия събор при него до всички преосвещени митрополити и до Римския папа 117
Тарасий Цариградски (+809 г.) 119
Кратки бележки 119
Послание на Тарасий, патриарх на Цариград, Нови Рим, до Адриан, папа на стария Рим..... 119
Правило 29 на светите Апостоли 120
Из „Деяния на светите Апостоли“ 8:18-23. 120
Из Трета книга Царства 13:33, 34. 120
Из Четвърта книга Царства 5:15-27. 120
Из тълкуванията на свети Василий върху Исаия 120
Из посланието на свети Василий до подчинените му епископи да не ръкополагат за пари 121
Из живота на свети Иоан Златоуст 121
Из правилата на 630-те отци, събрани в Халкидон: Правило 2 121
Из окръжното послание на Цариградския архиепископ Генадий и събора при него 122
Из правилата на светия Шести вселенски събор: Правило 22 122
АЗБУЧЕН ПОКАЗАЛЕЦ 123

ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ПОМЕСТНИ СЪБОРИ

Задължителни за цялата православна църква се считат правилата само на ония поместни църкви, на които Вселенската църква е признала такова значение. Такива събори са десет, именно: 1) Анкирски, 2) Неокесарийски, 3) Гангърски, 4) Антиохийски, 5) Лаодикийски, 6) Сердикски (Сардикийски), 7) Цариградски или Нектария, 8) Картагенски, 9) Цариградски в 861г. и 10) Цариградски в 879г.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ АНКИРСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения за Анкирския поместен събор

Като се въдворила тишината на църквата след жестоките Максиминови гонения, много от християните, които отпаднали от църквата било от страх, от изтезания или по други причини, поискали отново да бъдат приети в общение. Но понеже по този въпрос, а най-вече за начина на приемането им от гледище на обстоятелствата, при които са отстъпили, се явили недоумения у епископите, станало нужда да се свика събор, който в 314 година се събрал в Анкир, в Галатия. Присъствали 18 епископи от Мала Азия и Сирия, под председателството на Антиохийския епископ Виталий. На този събор били издадени 25 правила, от които първите десет и дванадесетото се отнасят по главния въпрос, който дал повод за свикването на събора, а останалите говорят за обща църковна дисциплина.

Правила 1-25

Правило 1

Относно презвитери, които са идоложертвали, но после са подновили подвига си за вярата, и то не чрез някакво хитруване, а, наистина, без по-рано да са подготвили и уговорили това (с мъчителите), та привидно и престорено да покажат, че уж са били подлагани на мъчения, определяме: такива да не се лишават от честта на седалището си, но да нямат власт да извършват приношение, нито да проповядват, нито да извършват нещо свещеническо.

Правило 2

Така също и дякони, които са идоложертвали и след това са подновили подвига си за вярата, нека се ползват с полагащата им се чест, но трябва да престанат от всяко свещенослужение, от възнасяне на чашата и от възлагане на молитви. А ако някои от епископите съгледат у тия дякони известно усърдие или смирение и покорство и поискат нещо повече да им дадат или отнемат, това нека да е напълно във властта им.

Правило 3

На ония, които са бягали от гонители и са били хванати или са били предадени от свои домашни, или по някакъв друг начин са били лишени от имотите си, като са претърпели мъчения, или са били хвърлени в тъмница, непрекъснато изповядвайки обаче, че са християни, а при това, когато мъчителите насила са слагали в ръцете им нещо идоложертвено или са приели някаква храна, но непрестанно са изповядвали (пък), че са християни, и всякога са изразявали скръб за онова, което ги е постигнало, с всичката скромност, с облеклото си и със смирение на живота си - на такива, понеже не са съгрешили, нека не се забранява общение; дори някой и да им е забранил такова от прекомерна строгост или по незнание, нека веднага пак бъдат приети в общение. Това също така се отнася и до клирици и до други, т.е. миряни. При това разгледан бе и въпросът, бива ли миряни, които са били подхвърляни на същото насилие, да бъдат приемани в свещен чин, и е решено и такива да се ръкополагат, ако предишният им живот е бил непорочен.

Правило 4

Относно ония, които принудително са идоложертвали и свръх това са пирували пред идоли и когато са ги довели, са влезли с весело лице, носили са по-ценно от обикновеното облекло и безгрижно са участвали в приготвеното пиршество, определено е такива една година да се намират в числото на слушащите

писанието, три години - в числото на припадащите, две години да бъдат в общуване само в молитва и след това да влязат в пълно общение.

Правило 5

А относно ония, които са влезли облечени в тъжно облекло и, като са седнали, яли са, плачейки през цялото време, такива, ако са изпълнили три години в припадане, нека се приемат в общение, но без да се причастяват със светите тайни; а ако не са яли, тогава, като прекарат две години между припадащите, в третата година могат да бъдат приети без причастие, така че пълно общение да получат след третата година. Но нека е във властта на епископите да им указват човеколюбие според начина на покаянието им, или пък да продължават времето на покаянието. Най-вече да се изпитва животът им както преди, така и след изкушението им, и по такъв начин да им се отмерва човеколюбие.

Правило 6

Ония, които само пред заплашване с мъчения, че ще им се отнемат имотите, или че ще бъдат изгонени, са се поколебали и са идоложертвали, без досега да са се покаяли, а по настоящем, във време на този събор, са дошли и са пожелали да се покаят, е определено да се приемат в реда на слушащите писанието до великия ден на Пасхата, а след този ден три години да са в реда на припадащите, после още две години да бъдат в общение без причастие и по такъв начин да влязат в пълно общение, за да се изпълнят целите шест покайни години. А ако някои преди този събор са били приети на покаяние, в такъв случай оттогава нека почне да им се брои шестгодишното време. Впрочем, ако им се яви вероятна опасност от смърт, вследствие на болест или по някаква друга причина, такива нека се приемат условно.

Правило 7

Относно ония, които са пирували на езически празник в определено от езичници място, но са донесли и са яли свои собствени ястия, определено е такива да се приемат в общение след двегодишно припадане. А дали всеки от тях следва да се приема с причастяване със светите тайни, за това нека разсъдят епископите, които да разпитат и за другия живот на всекиго.

Правило 8

Ония, които два и три пъти принудително са идоложертвали, нека четири години да са в числото на припадащите, две години да са в общение само в молитва без причастие и в седмата година нека се приемат в пълно общение.

Правило 9

А ония, които не само са станали отстъпници, а са и въставали срещу свои братя (по вяра) и са ги принуждавали или пък са били виновници за принуждаването им да отстъпват, такива три години да са между слушащите писанието, после шест години - между припадащите, и още една година да бъдат в общение без причастие, така че да получат (пълно) общение като навършат десет години. Но през това време да се наблюдава и целият им друг живот.

Правило 10

Ония, които при самото им ръкополагане за дякони са засвидетелствали и са заявили, че им е необходимо да се оженят и че не могат без това, такива, ако след това са се оженили, нека останат в съслужението си, понеже това им е било позволено от епископа. А ако някои, като са замълчали и са приели ръкоположение, с което са приели и задължението да останат неженени, след това са встъпили в брак, такива нека престанат от дяконско служение.

Правило 11

Определяме: девици, които са били сгодени за някои и след това са били отвлечени, нека бъдат върнати на годениците им, макар и да са били обезчестени от похитителите си.

Правило 12

Определяме: ония, които са идоложертвали, преди да са били кръстени и след това са приели свето кръщение, нека се ръкополагат в свещен чин, понеже са се умили от греховете.

Правило 13

Хорепископи не бива да ръкополагат презвитери или дякони в друга област, нито пък презвитери за градове без писмено позволение на надлежащия епископ [1] .

Правило 14

Определяме: презвитери и дякони, броящи се в клира, които се въздържат от месо, нека само го вкусват и след това, ако искат, нека пак се въздържат от него. А ако не искат да опитат дори овощия, варени с месо, не желаейки да се покорят на това правило, тогава нека бъдат низвергнати от свещен чин.

Правило 15

Ако презвитери през време, когато не са имали епископ, са продали нещо от принадлежащото на църквата, тя нека си го изиска обратно. А на разсъждението на епископа се предоставя да реши трябва ли да се върне стойността, или не, понеже често се случва доходите от продаденото с излишък дори да върнат стойността му на купувача.

Правило 16

Ония, които са скотоложствали или скотоложстват, ако са паднали в този грях, преди да са навършили двадесетгодишна възраст, нека получат общение в молитвите, след като бъдат петнадесет години между припадащите, после, като прекарат други пет години в това общение, нека пристъпят към причастяване със светите тайни. Но трябва да се изследва поведението им през времето, когато се намират в реда на припадащите и да се удостоят с човеколюбие според заслугите им; а които са грешили дълго време, нека останат продължително в реда на припадащите. Ония пък, които са преминали тази възраст, и бидейки женени, са паднали в такъв грях, нека се удостоят със свето причастие само след като прекарат двадесет и пет години между припадащите и още пет години в молитвено общуване. И накрая, които са паднали в тоя грях след като са преминали петдесет години, ако са женени, да получат свето причастие само в края на живота си.

Правило 17

Светият събор заповядва, скотоложци и прокажени или ония, които са заразили (самите животни) с проказа, да се молят заедно с обуреваемите.

[1] Това (13) правило преведохме от книгата “Правила с тумаченьима”, издадена от епископ Никодим Милаш, който го е превел от гръцкия текст както е напечатан в Атинската Синтагма III, 46 и в какъвто вид еднакво се намира и в Пидалион (стр. 377). Така че нашият превод се различава от тоя, намиращ се в славянския сборник “Книга Правил”, от който собствено превеждаме правилата на светата православна църква, както това споменаваме и в предговора си. Това правим, понеже славянският превод на същото правило е неточен и изменя смисъла на правилото. Повече подробности по това вж. в българското издание на “Правила на правосл. църква. С тълкуванията” 1913 г., стр. 581.

Правило 18

Ако някои, които са били ръкоположени за епископи и не са били приети от епархията, за която са били определени, насилват да минат в други епархии и почнат да притесняват тамошните предстоятели и да вдигат срещу тях смутове, такива да се отлъчват от църковно общение. А ако пожелаят да сядат с презвитери, където по-рано са били такива, нека не им се отнема тази им чест. Обаче, ако правят раздори срещу поставени там епископи, нека се лишават от презвитерска чест и се отлъчват.

Правило 19

Ония, които са дали обет на девство и са го нарушили, нека изпълнят епитимията, определена за второбрачни. А на девици, които са се събрали да съжителстват с някои като с братя, ние сме им забранили това.

Правило 20

Ако жена или мъж, свързани с бракове, прелюбодействат с други, трябва да се приемат в пълно общение в продължение на седем години по степените на епитимиите.

Правило 21

На жени, които са заченали в прелюбодеяние и са унищожили плода, и на ония, които се занимават с приготовяне на плодогонни отрови, предишното правило забранява да се причастяват до края на живота им. А ние, като търсим нещо по-снизходително, определяме такива да прекарат десет години в покаяние по установените степени.

Правило 22

Виновни във волно убийство нека бъдат в реда на припадащите, а с пълно общение да се удостоят в края на живота си.

Правило 23

На виновни в неволно убийство предишното определение заповядва да бъдат приемани в пълно общение, като прекарат седем години в установените степени (на покаянието), а съгласно новото (настоящото) постановление те трябва да престоят пет години в покаяние.

Правило 24

Ония, които употребяват магьосничество и държат езически обичаи или водят някои в домовете си, за да им врачуват или да ги очистват (от магии), нека попаднат под правилото за петгодишна епитимия по установените степени: три години да припадат и две години да се молят, без да се причастяват със светите тайни.

Правило 25

Някой се сгодил за девица, но преди да встъпи в брачен съюз с нея, разтлел сестра ѝ, от което тя забременяла, после се оженил за годеницата си, а разтлената се обесила. Заповядваме: виновниците да се допуснат да стоят на молитва с верните в продължение на десет години, прекарани в установените степени на покаянието.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ НЕОКЕСАРИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

Неокесарийският събор е станал след Анкирския между 314 и 325 г., т.е. преди Първия вселенски събор, Никейския. На този събор са присъствали двадесет и четири епископи и е бил председателстван от Антиохийския епископ Виталий, който председателствал и Анкирския събор. Издал е всичко 15 правила.

Правила 1-15

Правило 1

Презвитер, ако се ожени, да бъде низвергнат от чина си; а ако извърши блудство или прелюбодеяние, да бъде съвършено изгонен от църковно общение и поставен в реда на каещите се.

Правило 2

Жена, която е встъпила в брак с двама братя, да бъде отлъчена от църковно общение до смъртта си. А ако при смърт даде обещание да развали своя брак, след като оздравее, нека бъде допусната до покаяние по човеколюбие. Ако пък умре жената или мъжът, свързани с такъв брак, тогава за оня, който остане, покаянието е мъчно.

Правило 3

Времето на покаяние, определено за онези, които изпадат в многобрачие, е известно. Впрочем обръщането и вярата им скъсяват това време.

Правило 4

Ако на някого, като му се приискало жена, реши да преспи с нея, но не се изпълни намерението му, очевидно е, че благодатта го е спасила.

Правило 5

Ако оглашен, който влиза в църква и стои в реда на оглашените, бъде изобличен в грях, в случай че е бил причислен към ония, които коленичат, нека бъде понижен в реда на слушащите писанието, като престане да греши. А ако съгреши, намирайки се между слушащите, нека бъде изгонен от църквата.

Правило 6

Бременна жена трябва да бъде просветена с кръщение, когато и да поиска, понеже няма никакво общение между оная, която ражда, и онова, което се ражда, тъй като изповядването (на вярата) произтича от личната свободна воля на всекиго.

Правило 7

Презвитер да не пирува на брак на второженец, понеже второженецът има нужда от покаяние. А какъв презвитер ще да е оня, който с участието си в пируването би одобрявал такива бракове?

Правило 8

Ако жена на мирянин извърши прелюбодеяние и бъде явно изобличена в това, той не може да приеме църковно служение. А ако падне в прелюбодеяние след ръкоположението на мъжа си, тогава той трябва да се разведе от нея. Ако пък продължава да съжителства, в такъв случай се лишава от възложеното му служение.

Правило 9

Ако презвитер е ръкоположен след като телесно е съгрешил и изповяда греха си след като бъде ръкоположен, такъв не бива да свещенодейства, но да му се запазят останалите предимства заради другите му добродетели, понеже с ръкоположението, както мнозина казват, се опрощават и останалите грехове. А ако сам не изповяда и не може да бъде явно доказано, тогава нека е властен сам над себе си.

Правило 10

Също и дякон, ако изпадне в също такъв грях, нека бъде понижен в чин на прост служител на църквата.

Правило 11

Презвитер да не се ръкополага по-рано от тридесетгодишна възраст, ако ще би и да е много достоен човек, а да се остави да чака, понеже Господ Иисус Христос в тридесетата си година се е кръстил и е почнал да учи.

Правило 12

Такъв, който е бил просветен с кръщение във време на боледуване, не може да бъде ръкополжен за презвитер, понеже вярата му не произхожда от собствената му воля, а от нужда, освен, ако отсетне прояви добродетели и вяра и се чувства оскъдица от достойни мъже.

Правило 13

Селски презвитери не трябва да свещенодействат в градска църква в присъствието на епископа или на презвитерите на града, нито хляба, нито чашата да преподават във време на молитва. А ако те отсъстват и бъде повикан селски презвитер за молитва сам, тогава нека преподава.

Правило 14

Но хорепископи, поставени в образа на седемдесетте апостоли, като съслужители на епископа, могат да свещенодействат в градска църква, приемайки честта, заради грижата за сиромаси.

Правило 15

Според първоначалното правило трябва да бъдат седем дякони, макар градът и да е много голям. В това ще се увериш от книгата “Деяния на светите Апостоли”.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ГАНГЪРСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

По повод учението на Севастийския епископ и полуа-рианин Евстатий и неговите последователи, които проповядвали безсмислен аскетизъм и с това произвели в Христовата църква много безредици, около 340 г. бил свикан събор в Гангър, главен град на Пафлагония. Съборът бил председателстван от Никомидийския епископ Евсевий. Присъствали са 13 епископи. Съборът издал всичко 21 правила.

Правила 1-21

Правило 1

Ако някой хули брака или се гнуси от благочестива и вярна жена, която се съединява с мъжа си, и я порицава като такава, която не можела да влезе в Царството Божие, такъв нека е анатема.

Правило 2

Ако някой осъжда такъв, който с благоговение и вяра яде месо (освен кръв, идоложертвено и удавнина), за това, че поради употребяването на такова не могъл да има надежда за спасение, нека е анатема.

Правило 3

Ако някой учи роб, под предлог на благочестие, да ненавижда господаря си, да се отклонява от служението и да не му слугува с усърдие и честно, да е анатема.

Правило 4

Който изказва съмнение, че не трябва да се приема причастяване с даровете, когато литургията е извършил женен свещеник, такъв да бъде анатема.

Правило 5

Който невъзбранно учи да се пренебрегва дома Божий и събранията, които стават в него, да е анатема.

Правило 6

Който съставя извънцърковни събрания и презирайки църквата, иска да извършва нещо църковно, нямайки със себе си презвитер по волята на епископа, нека е анатема.

Правило 7

Който иска да приема или да раздава църковни плодоприноси извън църквата без волята на епископа или на оногова, комуто те са поверени, и иска да върши това не по волята му, такъв да бъде анатема.

Правило 8

Ако някой дава или приема плодоприноси без епископа или без лицето, което е поставено да управлява благотворителността, тогава и оня, който дава, и оня, който приема, да е анатема.

Правило 9

Който девства или се въздържа, отбягвайки брака, понеже се гнуси от него, а не за самата красота и светостта на девството, да е анатема.

Правило 10

Ако някой от тия, които девстват, заради Господа, се превъзнася над бракосъчетание, да бъде анатема.

Правило 11

Ако някой презира ония, които уреждат вечери на любовта и свикват братя в чест на Господа, нито иска да участва в поканите, считайки долно вършеното по такъв начин, да бъде анатема.

Правило 12

Ако някой мъж употребява, заради привидно подвижничество, груба горна дреха и добивайки уж от това праведност, осъжда ония, които с благоговение носят копринени дрехи и се обличат в общоприето облекло, такъв да е анатема.

Правило 13

Ако някоя жена промени облеклото си, заради мнимо подвижничество, и наместо обикновена женска дреха, се облече в мъжка, нека е анатема.

Правило 14

Жена, която напусне мъжа си и иска да си отиде, гнусейки се от брака, нека е анатема.

Правило 15

Ако някой изостави децата си - не ги храни и не ги възпитава и наставлява в подобаващо благочестие, а престане да се грижи за тях, под предлог на отшелничество, нека бъде анатема.

Правило 16

Ако някои деца, под предлог на благочестие, изоставят родителите си, а още повече, когато те са верни и не им отдават подобаващата чест, като на родители, нека бъдат анатема. Прочее, нека те поставят правоверието по-горе от почитането им.

Правило 17

Жена, която, заради мнимо подвижничество, остриже косите си, дадени ѝ от Бога, като напомняне за подчинеността ѝ, нека е анатема като такава, която нарушава заповедта за подчиненост.

Правило 18

Който заради мним подвиг пости в неделен ден, да е анатема.

Правило 19

Ако някой подвижник, намирайки се в пълен разум, без телесна нужда се възгордява и нарушава постите, предадени от църквата за общо тачене, нека бъде анатема.

Правило 20

Който от надменност, отвращавайки се, осъжда събранията в чест на мъченици и извършваните там служения в тяхна памет, да бъде анатема.

Правило 21

Но това определяме, поставяйки преграда не за ония, които желаят да вършат подвиг в църквата Божия, според писанието, а за ония, които приемат подвижничество, за да се гордеят, които се надуват пред скромно живеещи и въвеждат нещо ново, въпреки божествените писания и църковните правила. По такъв начин почитаме и девството, съединено със смирение; приемаме и въздържанието, спазвано с честност и благочестие; одобряваме и смиреното оттегляне от мирски работи; почитаме и честното брачно съжителство; не унищожаваме богатството с правда и благотворителност; похваляваме и простото нескъпоценно облекло, употребявано само заради обикновено грижене за тялото, но се отвращаваме от носене на меко и префинено облекло; почитаме и Божиите домове и събранията, които стават в тях, приемаме за свети и полезни, не забравяйки благочестието в домовете, а почитайки всяко място, създадено в името Божие; приемаме и ходенето в църквата Божия за обща полза и облажаваме изобилните благотворения на братята чрез преданието в църквата в полза на сиромаси и, накъсо казано, желаем, щото всичко да се извършва в църквата според Божествените писания и апостолските предания.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ АНТИОХИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

По случай осветяването на нов храм в Антиохия в първата половина на IV в. (341 г.), там се събрали около 100 епископи. След като било извършено освещаването, събраните епископи съставили събор, за да издадат някои постановления относно въвеждането на еднообразие в църковното управление. Съборът бил председателстван от Антиохийския епископ Плакет и били изработени всичко 25 правила.

Правила 1-25

Правило 1

Да бъдат отлъчени от общение и изключени от църквата всички ония, които дръзват да нарушават постановленията на светия и велик събор, станал в Никея в присъствието на благочестивия и боголюбезен цар Константин, относно празника на спасителната Пасха, ако продължават да противоборстват срещу доброто установление. Това постановяваме за миряните. А ако някой предстоятел на църква, епископ, презвитер или дякон след настоящото определение дръзне да се отдели и заедно с иудеи празнува Пасхата за развращаване на човеците и за смущение на църквите, такъв светият събор отсега още осъжда на изключване от църквата, понеже е станал причина не само за своя грях, а и за разстройство и за развращаване на мнозина. И съборът изключва от свещенослужение не само такива, а и всички ония, които дръзват да са в общение с тях, след като са били низвергнати от свещенство. При това низвергнатите се лишават и от онази чест, която, според светото правило, им принадлежи извън олтара като на просветени.

Правило 2

Всички ония, които влизат в църква и слушат светите писания, но, противно на реда, не остават докрай на молитва с народа или които се отклоняват от причастие със светите тайнства, нека бъдат отлъчени от църквата, докато се изповядат и покажат плодове на покаяние и помолят да бъдат опростени, и по такъв начин само могат да получат прошка. Не се позволява да се общува с отлъчени от общение, нито да става събиране и молене вкъщи зедно с такива, които са вън от църковно общение; ония, които странят от събрания в една църква, не трябва да се приемат и в друга. А ако се окаже, че някой епископ, презвитер или дякон или който и да е от клира се съобщава с отлъчени от общение, нека бъде и сам вън от общение като такъв, който създава безчинство в църковния ред.

Правило 3

Ако някой презвитер или дякон, или изобщо някой от свещения чин напусне областта си, премине в друга, и като се пресели окончателно, поиска да остане там за дълго време, такъв не трябва да свещенодейства, а най-вече, когато не послуша собствения си епископ, който го вика да се завърне в енорията си. А ако продължава да упорства в това безчиние, нека бъде напълно низвергнат от свещенослужение, без да може да бъде възстановен в прежния си чин. Ако пък низвергнат по тази причина бъде приет от друг епископ, тогава и той да подлежи на епитимия от общ събор, като нарушител на църковните постановления.

Правило 4

Ако епископ, когото събор е низвергнал от сан или презвитер, или дякон, низвергнат от епископ, дръзне да извърши някоя свещена служба, свойствена на предишния му чин - такъв по никой начин не може да има

надежда нито да бъде възстановен в бившия си чин от друг събор, нито да бъде допуснат да представлява доказателства за свое оправдание. При това трябва да бъдат отлъчени от църквата и всички ония, които се събират с него, а още повече, когато, знаейки за произнесеното срещу гореспоменатите осъждане, дръзнат да общуват с тях.

Правило 5

Ако презвитер или дякон, който, презирайки епископа си, самоволно се отлъчи от църквата и почне да прави отделни събрания, като основе олтар, и призован от епископа си веднъж и два пъти не се покори и не послуша (да се върне), нека бъде съвършено низвергнат от чина си и в никой случай да не бъде допуснат да служи, нито пък да се ползва с предишната чест. А ако упорства, бунейки църквата и въставайки срещу нея, нека бъде укротяван от гражданската власт като метежник.

Правило 6

Отлъчен от църковно общение от епископа си да не се приема в общение от друг епископ, докато собственият му епископ не го приеме, или ако събор, пред който представи оправдателните си доказателства, не издаде друго решение по вината му. Същото определение да се спазва и за миряни, и за презвитери, и за дякони, и за всички, които се броят в клира.

Правило 7

Никой странстващ да не се приема без мирни писма.

Правило 8

Селски презвитери не могат да пращат канонически послания, освен само до съседни епископи. А безпорочни хорепископи могат да дават мирни писма.

Правило 9

Епископите във всяка област трябва да познават началстващия в митрополията епископ, който има грижата за цялата област, понеже в митрополията се стичат отвсякъде всички, които имат свои работи. За това определяме, щото той и по чест да има предимство, и останалите епископи да не вършат нищо особено важно без него, съгласно приетото от нашите отци древно правило, освен онова само, което се отнася до принадлежащата всекиму от тях епархия и до подведомствените на нея места, понеже всеки епископ има власт в епархията си, която нека управлява с приличната всекиму прозорливост, като има грижата за целия намиращ се в зависимост от града му предел, да ръкополага презвитери и дякони и разпорежда и решава всички явяващи се въпроси. Повече от това да не върши нищо без епископа на митрополията, а така също и последният да не върши нищо без съгласието на останалите епископи.

Правило 10

Светият събор намери за добре да разсъди, щото предстоятелите в малки градове или села, или така наричаните хорепископи, да знаят мярката си, при все че са приели ръкоположение по чина на епископството, и определи те да управляват само подчинените им църкви и в тия граници да полагат своите грижи и разпореждания; да поставят четци, иподякони и заклинатели, като се задоволяват с произвеждане само в тия длъжности, но да не дръзват да поставят презвитери и дякони без съгласието на епископа в града, на когото е подвластен хорепископът и окръгът му. Ако някой дръзне да наруши настоящото определение, нека се лиши и от честта, която има. Хорепископ да се поставя от епископа на града, на когото е подчинен окръгът му.

Правило 11

Ако някой епископ, презвитер или изобщо който и да е от клира, дръзне да отиде при царя без съгласие и без писмо от епископите на областта, а най-вече от епископа на митрополията, такъв нека бъде изключен и лишен не само от общение, а и от достойнството си като такъв, който е дръзнал да отруднява боголюбезния наш цар, въпреки правилата на църквата. А ако необходима нужда накара някого да отиде при царя, нека стори това със знанието и съгласието на епископа на митрополията и на останалите от тая област епископи, снабден с препоръчани писма от тях.

Правило 12

Презвитер или дякон, низвергнат от сан от епископа си, или дори епископ, низвергнат от събора, ако дръзне да обременява (слуха на) царя, трябва да се отнесе до по-голям събор на епископи и основанието за правотата си нека представи на разглеждане от по-много епископи и от тях да чака разследване и окончателна присъда. А ако, пренебрегвайки тях, отрудни царя, такъв да се не удостоява с никакво опрощение, да се лиши от право на защита и да няма надежда за възстановяване.

Правило 13

Никой епископ да не дръзва да минава от една епархия в друга, нито да ръкополага в нейна църква за извършване на свещенодействие или да довежда други със себе си, освен ако отиде по писмени покани на митрополита и на епископите при него, в областта на които дохожда. А ако, въпреки реда, без да е викан от някого, отиде да ръкополага някои и да устроява непринадлежащи нему църковни работи, нека извършеното от него е недействително, като за безредната си постъпка и за безчинието си понесе прилично наказание, а именно незабавно низвергване от чин от страна на свети събор.

Правило 14

Ако при съдене на епископ, обвинен в някои престъпления, се случи епископите на тая област да дойдат в разногласие - едни да признават подсъдимия за виновен, а други - за невиновен, тогава, за да се отстрани всяко съмнение, светият събор постанови: епископът на митрополията да повика от най-близката област някои други епископи, които отново да разгледат делото и да разрешат съмнението, та съвместно с епископите от оная област да издадат твърдо решение.

Правило 15

Ако някой епископ, обвиняван в някои престъпления, бъде съден от всички епископи на областта и всички едногласно издадат срещу него единна присъда, такъв по никой начин не бива да бъде съден от други епископи, а нека бъде твърда издадената от епископите на областта едногласна присъда.

Правило 16

Ако някой епископ без епархия нахлуе в църква, която няма епископ и загреби престола ѝ без съгласието на пълен събор, такъв нека бъде отхвърлен, ако и да го е избрал целият народ, когото той насила е завладял. А пълен (съвършен) събор е оня, на който заедно с другите присъства и митрополитът.

Правило 17

Ако някой епископ, който, като е приел епископско ръкоположение, е бил определен да началства над народ, не приеме служението и не се съгласи да отиде в поверената му църква, нека бъде отлъчен от църковно

общение, докато приеме служението, като бъде подканен към това, или, докато пълният събор на областта издаде относно него съответно решение.

Правило 18

Ако някой ръкоположен за епископ не отиде в оная епархия, за която е определен, но не по своя вина, а или за това, че не го приема народът, или пък по друга някоя независеща от него причина, такъв нека участва в свойствените на епископ чест и служение, без обаче ни най-малко да се меси в работите на църквата, където се намира, и нека чака решението на пълния събор на надлежната област, след като му бъде представено делото.

Правило 19

Епископ да се не поставя (избира) без събор и без присъствието на митрополита на областта. И когато той присъства, по-добре е да са заедно с него и всички съслужители от областта, които нека повика чрез послание. Ако се съберат всички, по-добре е, а ако това е неудобно, тогава трябва без друго да присъстват повечето от тях или писмено да изкажат съгласието си, та поставянето да стане или при присъствието, или при съгласието на по-голяма част от епископите. - Ако бъде постъпено другояче, въпреки настоящото определение, поставянето да няма никаква сила. Когато пък то бъде извършено по установения ред и някои от склонност към препиране почнат да противоречат, нека има надмощие решението на болшинството.

Правило 20

Установено е за църковни нужди и за разрешаване на някои съмнителни случаи, при напомняне на митрополита, да стават събори на епископите във всяка област два пъти в годината: първият - след третата седмица след празника на Пасхата, така че в четвъртата седмица на петдесетницата съборът вече да се е събрал, а вторият - от петнадесетия ден на месец октомври, който е десетият на ипереретея [1] . До тия събори да се отнасят за съд презвитери и дякони и всички, които считат себе си обидени, и да чакат съборна присъда. Но на никого да не е позволено да съставя събори на своя глава без присъствието на епископите на митрополиите.

Правило 21

Епископ да не минава от една епархия в друга: нито самоволно да нахлува, нито по принуда от народ, или от епископи, а да си остава в църквата, която Божият жребий му е определил още отначало, и (вече) да не я напуска, както това вече е установено от по-рано.

Правило 22

Епископ да не отива в друг град, неподчинен на него, или в неподвластно нему село, за да ръкополага някого, нито да поставя презвитери и дякони в места, подчинени на друг епископ, освен само с позволението на местния епископ. Ако някой дръзне да извърши това, ръкоположението да не е действително и (сам) той нека подлежи на епитимия от събор.

Правило 23

Не се позволява на епископ, макар и в края на живота му, да поставя вместо себе си другиго за свой приемник; а ако това стане, нека поставянето е недействително. Нека се спазва църковното постановление, което определя епископ да се поставя не инак, освен от събор и по решение на епископите, които имат власт да ръкополагат достоен, когато последва смърт (на епископ).

[1] Ипереретей е името на месец според сиромакедонския календар.

Правило 24

Справедливо е църковното имущество да бъде пазено за църквата с всяка точност, съвест и с вяра във Всевидеца и Съдията Бога, като с него разпорежда с присъщата му власт и разсъждение епископът, на когото са поверени всички човеци и душите на ония, които се събират в храма. Нека онова, което принадлежи на църквата, да е явно и да е открито и за окръжаващите го презвитери и дякони, за да знаят и те и да не са в неизвестност какво собствено принадлежи на църквата, както и това, че нищо не е било скрито от тях, та ако се случи да умре епископът, при очевидността на онова, което принадлежи на църквата, нито то да бъде разпиляно и изразходвано, нито собствеността на епископа да бъде засегната под предлог, че е притежание на църквата. Защото угодно е пред Бога и пред човеците епископът да остави собствеността си комуто поиска, а притежаваното от църквата да се запази за нея, та по такъв начин и църквата да не търпи щета, и епископът да не се лишава от собствеността си под предлог, че е църковна, или пък да не би близките му да влязат в съд, а заедно с това и той след смъртта си да се подхвърли на безславие.

Правило 25

Епископ нека има власт над църковното имущество, нека разпорежда с него най-предпазливо и със страх Божий за полза на всички нуждаещи се, сам да взима от него необходима част за собствена потреба, ако има нужда, и да дава за необходими нужди на странстващи братя, за да не търпят те лишения в нищо, според както казва Божественият апостол: “Като имаме прехрана и облекло, нека с това бъдем доволни” (1 Тим. 6:8). Ако не се задоволява с това, а си служи с църковни вещи за своя домашна употреба и църковни доходи или плодовете от полетата употребява не със знанието на презвитерите или дяконите, а ги предава във властта и разпорежданията на свои домашни и сродници братя или синове, от което очевидно произхождат бъркотии в църковните сметки - такъв нека представи отчет на областния събор. И ако срещу епископ и окръжаващите го презвитери постъпи донос, че те (и по друг някакъв начин) използват за себе си и получават в ущърб на сиромаси от принадлежащото на църквата или от полетата, или от други притежания, а при това предизвикат укор и безславие както за ония, които се разпореждат по този начин, така и за църковното благоустройство, такива да бъдат поправяни надлежно от събор по негово разглеждане.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЛАОДИКИЙСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

В Лаодикия, град във Фригия, в 343 г., както се счита за вероятно, станал събор от много епископи от Мала Азия, на който били издадени 66 правила с различно съдържание.

Правила 1-60

Правило 1

На такива, които свободно и законно са встъпили във втори брак, без по-рано да са имали помежду си тайно съвкупяване, трябва да се позволи да бъдат приети в общение, по снизхождение, след като измине късо време и след като се упражнят в молитва и пост.

Правило 2

Ония, които паднат в различни прегрешения и които чрез молитва, изповед и разкаяние напълно се обърнат от лошите дела, нека бъдат приемани в общение заради Божието милосърдие и благост, след като се определи времето за покаяние според греха им.

Правило 3

Неотдавна покръстени не трябва да се произвеждат в свещенически чин.

Правило 4

Посветени не трябва да дават (назаем) с прираст и да взимат лихва и така наречените емиоли, т.е. половин прираст.

Правило 5

Ръкополагането в църковни степени не трябва да става в присъствието на слушатели.

Правило 6

Да не се допускат еретици да влизат в Божия дом, докато са още в ереста си.

Правило 7

Ония, които се обръщат от ереси, т.е. новатиани, фотиниани или четиринадесетдневници, били те оглашени или верни, според както те мислят, нека се приемат не иначе, освен след като прокълнат всяка ерес, особено своята, и тогава вече нека бъдат помазани със свето миро ония, които у тях се наричат верни, след като изучат символа на вярата, и по такъв начин нека се причастяват със светите тайни.

Правило 8

Когато се обърнат от ерес така наричаните фриги [1] , макар и да са били в мнимия техен клир и да са се наричали най-велики, нека бъдат оглашавани и кръщавани от епископите и презвитерите на църквата с най-голяма грижливост.

Правило 9

На църковни лица не се позволява да отиват на молитва или за лекуване на гробища на всякакви еретици, или в така наричани у тях мъченически места. А ония, които отиват, ако са верни, нека бъдат лишени от църковно общение за известно време. Ония пък, които се каят и изповядват греха си, нека бъдат приемани в общение.

Правило 10

Църковни люде не трябва безразборно да свързват чадата си в брачен съюз с еретици.

Правило 11

Не трябва да се поставят в църквата така наричаните презвитери (старици) или председателки.

Правило 12

Епископи за началстване в църквата да се поставят (избират) по решение на митрополията и на епископите от областта, и то такива, които отдавна са изпитани и в словото на вярата, и в правия си живот.

Правило 13

Да не се позволява народна тълпа да избира ония, които предстои да бъдат ръкополагани в свещенство.

Правило 14

Не се позволява в празника на Пасхата да се изпращат светите тайни в други енории във вид на благословение.

Правило 15

Не трябва никой друг да пее в църква, освен певци, които се броят в клира и които се качват на амвона и пеят по книга.

Правило 16

В събота да се чете заедно с другите писания и Евангелието.

Правило 17

Не трябва в църковни събрания псалмите да се съединяват непрекъснато един след друг, а помежду им да има четене.

[1] II вселен. съб., пр. 7.

Правило 18

На деветия час и на вечернята трябва да се четат едни и същи молитви.

Правило 19

След беседите на епископа трябва най-напред да се извършва особена молитва за оглашените и след като те излязат, да се прави молитва за каещите се, а когато и каещите дойдат под ръка и излязат, да се извършват за верните три молитви: първата - в мълчание, а втората и третата да се изпълняват гласно. След това вече да се дава мир. И когато презвитерите дадат мир на епископа, тогава и миряните помежду си нека си дават мир и по тоя начин се извършва светият принос. Единствено на осветени е позволено да влизат в олтара и там да се причастяват.

Правило 20

Дякон не трябва да сяда в присъствието на презвитер, а само по негова заповед. С такава чест да се ползват също и дяконите от страна на иподяконите и останалите клирици.

Правило 21

Иподякони не трябва да заместват дякони и да се допират до свещените съсъди.

Правило 22

Не се позволява на низш църковен служител да носи орар, нито да напуска вратата.

Правило 23

Не се позволява на четци или певци да носят орар и така да четат и пеят.

Правило 24

Не се позволява на посветено лице - от презвитер до дякон - да влиза в кръчма, както и на когото и да е от свещения чин: иподякони, четци, певци, заклинатели, вратари или от монашески чин.

Правило 25

Не се позволява на иподякона да раздава хляба или да благославя чашата.

Правило 26

Непроизведени от епископ не трябва да заклинат нито в църква, нито вкъщи.

Правило 27

Не се позволява на свещени лица, на клирици или на миряни да отнасят от трапезата на любовта части, понеже с това се нанася оскърбление на църковния чин.

Правило 28

В Господни храмове или в църкви не трябва да се извършват така наречените трапези на братолюбие, нито вътре в Божия дом да се яде и да се постила легло.

Правило 29

Не се позволява на християни да иудействат и да празнуват съботата, а в тоя ден да работят; да празнуват, като християни, неделния ден, ако могат. А ако се окажат иудействащи, нека са анатема от Христа.

Правило 30

Не се позволява на посветено лице, на певец или на монах, нито на който и да е християнин или мирянин да се мие в баня заедно с жени, понеже това е първото обвинение от страна на езичниците.

Правило 31

Не трябва да се сключва брачен съюз с всеки еретик или да се дават там синове и дъщери, а само да се взимат от тях, ако обещаят да станат християни.

Правило 32

Не се позволява да се приемат благословения от еретици, понеже те са повече пустословия, отколкото благословения.

Правило 33

Забранява се моленето с еретик или с разколник.

Правило 34

Не се позволява на християнин да напуска Христови мъченици и да отива при лъжемъченици, т.е. при тия, които се намират при еретици, или сами са били еретици, понеже те са отстранени от Бога. За това ония, които прибягват при тях, нека са анатема.

Правило 35

Не се позволява на християни да напускат църквата Божия, да отиват да правят събрания и да призовават ангели (вместо Бога), нещо, което е отхвърлено. Затова, ако се окаже, че някой върши подобно тайно идолослужение, нека бъде анатема, понеже е напуснал нашия Господ Иисуса Христа, Сина Божий, и е минал в идолослужение.

Правило 36

Посветени или клирици не трябва да бъдат вълшебници, обайници, числогадачи, астролози или такива, които правят предпазителници [2] , свързващи душите с нечисти духове. Ония, които носят такива, заповядваме да се изхвърлят из църквата.

Правило 37

Не трябва да се приемат празнични дарове, изпращани от иудеи или от еретици, нито да се празнува наедно с тях.

[2]Предпазителници - амулет, талисман, муска.

Правило 38

Забранява се да се приемат опресноци от иудеи или общение с нечестията им.

Правило 39

Не бива да се празнува заедно с езичници и да се приема от тях онова, което е безбожническо.

Правило 40

Повикани на събор епископи не трябва да се отнасят с пренебрежение, а трябва да отиват да учат или да се учат за благоустрояването на църквата и за друго (полезно). А който пренебрегне това, сам себе си е обвинил, освен ако остане по причина на болест.

Правило 41

Посветен или броящ се в клира не бива да пътува без представително писмо от епископа си.

Правило 42

Посветен или числящ се в клира не бива да пътува без заповед от епископа си.

Правило 43

Църковни слуги не бива да напускат, макар и за късо време, църковните врата и да се упражняват в молитва.

Правило 44

Жена не трябва да влиза в олтара.

Правило 45

Не бива да се приемат за кръщаване след втората седмица на Четиридесетницата.

Правило 46

Ония, които ще се кръщават, трябва да изучават вярата и в петия ден на седмицата да дават отговор на епископа или на презвитерите.

Правило 47

Ония, които са били кръстени във време на боледуване и след това са оздравели, трябва да изучават вярата и да познаят, че са се удостоили с Божествен дар.

Правило 48

Ония, които се просветяват (с кръщение) трябва да се помазват с небесно помазване (със свето миро), та да станат съучастници на царството Божие.

Правило 49

През Четиридесетницата не бива да се извършват приноси освен само в събота и неделя.

Правило 50

Не трябва в четвъртък на последната седмица на Четиридесетницата да се нарушава пост и (с това) да се безчести цялата Четиридесетница, а трябва през цялото време, докато тя трае, да се задоволяваме със сухо ядене.

Правило 51

Не се позволява през Четиридесетницата да се празнуват рождени дни на свети мъченици, а поменаване за тях да става в съботни и неделни дни.

Правило 52

През Четиридесетницата не бива да се извършват никакви бракове, нито да се празнуват рождени дни.

Правило 53

Християни, които отиват на сватби, не трябва да скачат или да танцуват, а скромно да вечерят и обядват, пазейки християнско приличие.

Правило 54

Не е позволено на посветени или на броящи се в клира, да гледат на сватби или пирувания неприлични представления, а да излизат, преди още да са влезли играчите.

Правило 55

Не е позволено нито на посветени, нито на броящи се в клира, или на миряни, да устройват пирувания чрез взаимно събиране на пари.

Правило 56

Не се позволява на презвитери да влизат и да сядат в олтара, преди да е влязъл епископът, а да влизат заедно с него, освен само когато епископът е немощен или ако отсъства.

Правило 57

Не бива да се поставят епископи в малки градове и села, а - периодевти; ония пък, които са поставени вече от по-рано, да не вършат нищо без знанието на епископа на града. Също така и презвитери да не правят нищо без знанието на епископа.

Правило 58

Не се позволява на епископи или на презвитери да извършват принос (проскомидия) в домове.

Правило 59

Не се позволява да се четат несвещени псалми или неканонични книги, а да се четат само означените в правилото книги на Стария и Новия Завет.

Правило 60

Трябва да се четат следните книги: на Стария Завет: 1) Битие, 2) Изход, 3) Левит, 4) Числа, 5) Второзаконие, 6) Иисус Навин, 7) Съдии, 8) Рут, Естир, 9) Царства първа и втора, 10) Царства трета и четвърта, 11) Паралипоменон първа и втора, 12) Ездра първа и втора, 13) Книга на сто и петдесетте псалми, 14) Притчи на Соломона, 15) Еклисиаст, 16) Песен на песните, 17) Иов, 18) Дванадесет пророци, 19) Исаия, 20) Иеремия, Варух, плач и послание, 21) Иезекиил, 22) Даниил. А на Новия Завет: Евангелия четири: от Матея, Марко, Лука, Иоана, Деяния на светите Апостои, Послания съборни седем, именно: на Иаков едно, на Петър две, на Иоан три, на Иуда едно, послания на Павел четиринадесет: до Римляни едно, до Коринтяни две, до Галатяни едно, до Ефесяни едно, до Колосяни едно, до Солуняни две, до Евреи едно, до Тимотей две, до Тит едно и до Филимон едно.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ СЕРДИКСКИ (САРДИКИЙСКИ) ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

На границата между източната и западната части на гръко-римската империя, в гр. Сердика (Сардикия), сега София, столица на Българското царство, в 349 г. станал многочислен събор на епископи с цел да се установи съгласието относно Атанасий Велики между източните и западните епископи. Присъствали са около 375 свети отци, от които 300 били от западната половина на вселенската църква, а само 79 от източната. Съборът се председателствал от Кордубския епископ Осий. Когато всички обвинения срещу Атанасий били обявени за безоснователни и бил потвърден Никейския символ на вярата, съборът издал 21 правила по църковната дисциплина.

Правила 1-20

Правило 1

Осий, епископ на Кордуба, казал: “Трябва да се унищожава из основи не толкова лошият обичай, колкото вредното устройство на църковните работи. Да не се позволява на никой епископ да преминава от малък град в друг град. Защото в тази работа е явна причината, поради която става това преминаване, като се има предвид, че никога не е ставало, щото някой епископ да се стреми да бъде преведен от по-голям в по-малък град. А оттук става явно, че такива се разпалват от страстта на любостяжанието и са роби на гордостта, за да получат, изглежда, по-голяма власт. Затова, съгласни ли сте всички да се наказва по-строго такава развращаваща постъпка. Аз мисля, че такива не трябва да имат общение дори наравно с миряни”. Всички епископи отговорили: съгласни сме всички.

Правило 2

“А ако се окаже някой да е толкова безумен и дързък, че да се извинява в това, твърдейки, че му било пратено писмо от народа, тогава е явно, че малцина някои, прелъстени с паричен подкуп, са могли да съставят сборища в църквата, та да се види, че уж го искат за епископ. Затова, мисля, че такива хитрувания и кроежи трябва най-строго да се накажат, та никой такъв да не бъде удостояван с общение дори наравно с миряни. Отговорете, приемате ли това мнение?” Всички рекли: приемаме казаното.

Правило 3

“Трябва да се прибави още и това, никой епископ да не преминава от своята епархия в друга, която си има свой епископ, освен ако бъде поканен от намиращите се в тая област братя, за да не покажем, че затваряме вратите на любовта. Нужно е да се предвиди още и това, че ако в известна област някой епископ има дело със свой брат и съепископ, никой от тях да не повиква за посредници (съдии) епископи от друга област. А ако някой епископ бъде осъден по някое дело и мисли, че е прав и иска да се поднови делото, ако ви е угодно, нека почетем паметта на апостола Петър, та ония епископи, които са разглеждали делото, писмено да се отнесат до римския епископ Юлий, в случай че се намери за нужно да се възобнови съда чрез близки до оная област епископи, та той да назначи съдии за разглеждане на делото. И ако виновният не ще може да представи основанията си за повторно разглеждане на делото, тогава веднъж присъденото да не се нарушава, а да е твърдо онова, което е направено.

Правило 4

Ако някой епископ бъде низвергнат от сан от съд на съседни епископи и заяви, че може отново да представи оправдание, тогава на мястото му да не се поставя друг, докато Римският епископ, като разгледа делото, не произнесе свое решение по него.

Правило 5

Ако срещу епископ има обвинение и съборът на епископи от областта го низвергне от степента му, а той, обжалвайки присъдата, се отнесе до най-блажения епископ на Римската църква, който, като го изслуша, признае за справедливо да се поднови изследването на делото му, в такъв случай трябва да се постанови и това, той да благоволи и напише на съседните епископи на тая област, та те грижливо и подробно да изучат всички обстоятелства по делото и след като се убедят в истината, да произнесат своята присъда по него. А ако някой поиска делото му да бъде повторно разгледано, и след като подаде молба до Римския епископ и той намери за добре да изпрати свои презвитери, тогава нека бъде във власт на тоя епископ, щото, ако той признае за по-добре и за необходимо, да определи и да изпрати свои делегати, които да произведат съд заедно с епископите. Или пък, ако (Римският епископ) признае за достатъчно станалото разглеждане и решение на делото на тоя епископ, нека направи онова, което го посъветва мъдростта му. Епископите отговорили: приемаме изказаното.

Правило 6

“Ако в известна област, която има много епископи, се случи един епископ да закъснее и той по някаква небрежност не поиска да участва в събранието, за да даде съгласието си за избор на епископи, а събраното множество народ настоява да се постави исканият от него епископ, тогава екзархът на областта (разбирам епископа на митрополията) трябва да съобщи предимно с послание на тоя, закъснелия епископ, искането на народа да му бъде даден пастир. А ако, помолен с послание, не дойде, нито пък отговори, в такъв случай да се удовлетвори желанието на народа. Но при поставянето на епископ на митрополията, трябва да бъдат повикани и епископи от близката област. Противно на това, занапред по никой начин не трябва да се позволява да се поставя епископ в някое село или в малък град, където е достатъчен и само един презвитер, за да не се унизява името и властта на епископа. Но епископът на областта трябва, както казах по-горе, да поставя епископи в ония градове, в които и по-рано е имало епископи. Ако се окаже някой град да е нараснал по население дотолкова, щото да му бъде признато, че заслужава да има свой епископ, тогава нека има такъв”. Всички отговорили: съгласни сме.

Правило 7

Епископ Осий казал: нашите безвременни, много чести и несправедливи молби станаха причина да нямаме такава благодат и смелост, каквато трябва да имаме. Понеже много от епископите не престават да идват във военния стан, а най-вече африканските, които, както узнахме от възлюбения наш брат и съепископ Грат, не приемат полезните съвети, а, напротив, така ги пренебрегват, че един човек донася във военния стан много и различни молби, които не могат да бъдат в полза на църквите, като помага и закриля не сиромаси и прости люде или вдовици, както трябва и е прилично да бъде, а ходатайства заради някои за светски достойнства и длъжности. Такова невежество ни причинява вреда не без някаква съблазън и осъждане. Затова намираме, че е най-подходящо епис-коп да дава помощта си на онзи, който е притеснен от някого, или на вдовица, която търпи обида, или на сирак, който се лишава от онова, което му принадлежи, ако при това молбата им по всички тия работи бъде справедлива. Впрочем, възлюбени братя, в случай, че това ви бъде по волята, потвърдете, щото никой епископ да не може да идва във военния стан, освен ония, които благочестивият наш цар писмено покани. А понеже много пъти се случва, че някои, осъдени за извършени престъпления на заточение или на изгонване на остров, или подхвърлени на друга някоя осъда, прибягват към църквата за милосърдие - на такива не трябва да се отказва помощ, а незабавно и без всяко двоумение да се измолва снизхождение за тях. Ако и това е по волята ви, дайте всички съгласието си, за да бъде и то постановено.

Правило 8

Понеже бе разгледано това, някои от епископите, за да не попаднат под осъждане като отиват във военния стан, затова, ако някои от тях имат такива молби, за каквито споменахме по-горе, нека ги изпращат чрез свой дякон, понеже служебно лице не подлежи на укор и по-скоро може да донесе онова, което му е поръчано". Всички отговорили: и това да бъде постановено.

Правило 9

Ако някои областни епископи изпратят молби до свой брат и съепископ, тогава този, който се намира в по-голям град, т.е. в митрополията, нека препрати и дякона, и молбите им, като го снабди с препроводително писмо, т.е. като напише последователно до братята и съепископите ни, намиращи се в това време в онияместа или градове, в които благочестивият цар лично се разпорежда с обществените работи. Пък ако някой от епископите има приятели в царския двор и поиска да го помоли за нещо подобаващо, нека не му се забранява да го моли чрез дякона си и им заповяда да му окажат дори съдействие в молбата му. А онияя, които отиват в Рим, нека, както по-горе казах, представят молбите, които има да подадат до царя, на възлюбения наш брат и съепископ Юлий, та той първо да ги прегледа, дали някои от тях не съдържат безсрамни изрази, и след това да ги препрати във военния стан, като прибави и свое ходатайство и застъпничество". Всички епископи отговорили, че това им е по волята и че съветът е много уместен.

Правило 10

Трябва с по-голяма точност и внимание да се следи богат или учен, който от светско служение е удостоен да бъде епископ, да не се ръкополага, докато не прекара службата на четец, дякон и презвитер, та като преминава през всяка степен, ако бъде признат за достоен, да може да се издигне на епископска висота. Очевидно е, че за всяка от тия степени трябва да бъде дадено не малко време, в продължение на което да могат да се проследят вярата му, добрия нрав, постоянството и красотата му, та като бъде признат достоен за божествено свещенство, да получи най-великата чест. Понеже е неприлично, дръзко и лекомислено да се ръкополага набързо епископ, презвитер или дякон, и нито знанието, нито поведението са, които дават право на това, защото инак такъв справедливо ще бъде сметнат за съвсем нов човек (1 Тим. 3:6) и неукрепнал още във вярата, толкова повече, когато и сам божественият апостол, който е бил учител на народите, забранява бързите ръкополагания в църковни степени, понеже продължителното изследване по-достоверно може да покаже и поведението на нрава на всекиго. Всички казали, че приемат това и че по никой начин то не трябва да бъде нарушавано.

Правило 11

Когато някой епископ преминава от един град в друг, или от една област в друга от пустославие, за да получи похвала или да извърши богослужение с по-голяма важност, и пожелае да престои там дълго време, а пък епископът на тоя град не притежава изкуството да учи, тогава той нека не го пренебрегва и да не проповядва, често с цел да не посрами и да не унизи местния епископ, защото това обикновено създава смут и е явно, че с такива хитрини епископът (който е преминал от друг град или област) се домогва да си обезпечи и да си присвои чужд престол, и без всяко колебание да напусне поверената му църква и да премине в друга. И тъй, в това отношение трябва да се определи известно време, понеже, от друга страна, ще се покаже нечовеколюбиво и жестоко, ако епископът не бъде приет. При това припомнете си, че в миналото нашите отци са определили, че ако някой мирянин, като се намира в града, в три неделни дни и в продължение на три седмици не дойде на църковно събрание, трябва да бъде отстранен от църковно общение. И ако това е постановено за миряни, толкова повече не трябва и е неприлично, нито пък е полезно, епископ без някаква важна нужда или някоя затруднителна работа да напуска за по-дълго време църквата си и да огорчава поверения му народ. Всички епископи отговорили: и това мнение е много уместно.

Правило 12

Някои от братята и съепископи в градове, в които биват избирани за епископи, имат, изглежда, твърде малко своя собственост, а пък в други страни притежават грададни имоти, от които могат да помагат на бедни. Предполагам, че ако пожелаят да отидат във владенията си, за да съберат плодовете, ще трябва да им се позволи това, при условие да престоят там три неделни дни, т.е. три седмици да престояват във владенията си, а за да не остават без църковно богослужение, нека присъстват и служат в близката църква, в която свещенодейства презвитер, но да не отиват често в град, в който има епископ. Та по такъв начин и собствените им работи не ще претърпят никаква вреда, вследствие на отсъствието им, а, от друга страна, ще избегнат обвинения в гордост и пустославие. Всички епископи казали: приемаме и това постановление.

Правило 13

Епископ Осий казал: дякон, презвитер или който и да е от клира, ако бъде лишен от църковно общение и прибегне до друг епископ, който го познава и който знае, че е отстранен от епископа си, той не трябва да го приема в общение за обида на събрата си епископа. А ако дръзне да стори това, нека знае, че сам се излага на отговорност пред епископите, когато те се съберат.

Правило 14

Ако се окаже някой епископ, който да е склонен към гневене (което не прилича на такъв мъж) и който, раздразнен внезапно срещу презвитер или дякон, поиска да го изключи от църквата, трябва да се вземат мерки такъв да не бъде веднага осъждан и лишаван от общение. Всички епископи изрекли: низвергваният да има право да се отнесе до епископа на митрополията от същата област. А ако епископът на митрополията го няма на мястото, да се отнесе до съседния епископ и да го помоли грижливо да изследва работата, понеже не трябва да се пренебрегват молещи, а оня епископ, който правилно или неправилно го е низвергнал, трябва добродушно да понася изследването, та присъдата му или да бъде потвърдена, или да претърпи изменение. Но отстраненият не трябва да си присвоява общение, преди да се разследват грижливо и вярно обстоятелствата по делото. А ако някои клирици при свиждане забележат у него пренебрежение към властта и надменност (понеже не е прилично да се допуска обида или несправедлив укор), длъжни са с доста сурови и тежки думи да го докарват в ред, за да се спазва дължимата покорност и подчиненост. Защото, както епископът е длъжен да показва искрена обич и разположение спрямо подчинените му, по същия начин и служащите трябва нелицемерно да изпълняват дълга си на служение на епископите.

Правило 15

Ако някой епископ поиска да постави в някоя степен чужд служител от друга епархия на църквата без съгласието на епископа му, такова поставяне да се счита недействително и нетвърдо. А ако някои си позволят това, тогава братята съепископи трябва да го увещават и изправляват. Всички казали: и това определение да е непоколебимо.

Правило 16

Епископ Аетий казал: известно вие е на всички каква и колко голяма е Солунската митрополия. Често в нея пристигат презвитери и дякони от други епархии, и като не се задоволяват с кратковремено престояване, остават да живеят там постоянно, или пък са принудени да се връщат в църквите си, след като измине дълго време. Затова ще трябва да се вземе решение и относно такива. Епископ Осий рекъл: ония определения, които са постановени относно епископи, нека се спазват и относно такива лица”.

Правило 17

Ако някой епископ, като е претърпял насилие, бъде несправедливо низвергнат или заради познанията си, или заради изповядване на вселенската църква, или пък за това, че е защитавал истината, и избягвайки

опасност, въпреки че е невинен, бъде подхвърлен на обвинение и отиде в друг град, определяме да не му се забранява да остава там, докато се завърне или докато сполучи да се освободи от нанесената му обида. Защото, жестоко и твърде тежко ще да е да не приемаме такъв, който е претърпял изгнание (когато), напротив, трябва да го приемем с особено благоразположение и дружелюбие.

Правило 18

Епископ Гауденций казал: знаеш, брате Аетий, че, царуваше мир при твоето поставяне за епископ. За да не останат някакви следи от разномислие относно служителите на църквата, мисля, че ще е добре и всички ръкоположени от Мусей и Евтихиан да бъдат приети, понеже у тях не е намерена никаква вина.

Епископ Осий казал: мнението на мое смирение е следното: понеже трябва да бъдем миролюбиви, търпеливи и достатъчно милосърдни към всекиго, за това произведените веднъж в църковния клир от някои наши братя не трябва да приемаме само тогава, когато откажат да се върнат в църквите, за които са били определени. Но Евтихиан нека не си присвоява епископско име, нито Мусей да се счита епископ. А ако поискат общение като миряни, в това не трябва да им се отказва. Всички казали: съгласни сме.

Правило 19

Епископ Гауденций казал: тези спасителни и благоразсъдни постановления, прилични на нашето свещеническо достойнство и угодни на Бога и на човеците, не ще имат действие и сила, ако не бъдат съпровождани и от страх. Защото и сами знаем, че поради безсрамието на малцина нерядко се е подхвърляло на пренебрегване божественото и достопочитано свещеническо име. Та, ако някой, противно на признатото от всички, се осмели да върши нещо друго повече от угода към пустославието и надменността, отколкото към Бога, такъв вече нека знае, че сам себе си подхвърля на съдебна отговорност и губи честта и достойнството на епископ. Всички отговорили: това мнение е уместно и го приемаме.

Правило 20

А това най-вече ще се разбере и изпълни по следния начин: ако всеки от нас, които сме поставени епископи на места при сухоземни или водни пътища, като види да минава епископ за някъде, да поиска да знае накъде и за какво отива, и като разбере, че той отива във военния стан, нека го запита по реда на по-горе постановеното, и ако той отива по покана на царя, да не му пречи, а ако отива от пустославие, както ваша любов по-рано каза, или бърза за военния стан по молба на някои, тогава нито грамотите му да подпише, нито да бъде в общение с него. Всички отговорили: нека бъде определено и това.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ КАРТАГЕНСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР

Кратки сведения

Въпросите за правото на Римския епископ да приема апелации срещу решенията на Африканската църква послужил като повод да се свика голям събор, който станал в Картаген в 419 г. На този събор присъствали 217 епископи под председателството на Картагенския епископ Аврелий. Имало представители и от Римската църква. Състояли се главно две важни заседания - първото на 25, а второто на 30 май.

Когато бил решен главният въпрос и било отнето правото на Римския епископ да приема апелации срещу решенията на Африканските епископски събори, отците на събора издали няколко правила по църковната дисциплина, а след това прегледали всички правила, издадени от съборите на Африканската църква, започвайки от 348 г. Били приети всичко 121 правила от тези събори. Този събор (419) прибавил към тях още 12, и били приети всичко 133 правила. Броят на тия правила не е еднакъв във всички канонически сборници, понеже в едни от тях някои правила са разделени на няколко. Така е и в "Книга правилъ", от която правим превода и в която те са на брой 147, в какъвто брой се предлагат и в настоящото издание.

Правила 1-147

Правило 1

Трябва строго да се спазват постановленията на Никейския събор.

Тези определения, които имаме по списъците, когато тогава са донесли със себе си от Никейския събор нашите отци, и последващите и от нас приетите в точност съобразни с оня събор определения нека строго се спазват, след като се потвърди автентичността им [1] .

Правило 2

По воля Божия първоначално трябва единодушно да изповядваме църковната вяра, която ние предадохме в този славен събор; след това, със съгласието на всекиго отделно и на всички наедно, нека се спазва църковният чин. А, за да се утвърдят в мислите си нашите братя и съепископи, които отскоро са поставени, нужно е да се прибави и онова, което сме приели от отците като неотменна наредба, а именно: да пазим в умовете си единството на света Троица, т.е. на Отца и Сина и Светаго Духа, което (единство) не познава в себе си никакво деление, и както сме го научили, така и ще учим на него Божия народ.

Правило 3

За въздържанието епископ Аврелий казал:

[1] Преди това правило на събора били прочетени символът на вярата и правилата на Никейския събор. При това Никейският епископ Фаустин, местоблюстител на Римския епископ Бонифаций, представил даденото писмено наставление, в което се предлагали на събора правила за обжалване на съдебни дела на епархийски епископи пред Римския и съседни епископи, които в писмото били посочени като правила на Никейския вселенски събор и които всъщност били 5 и 14 правила на поместния Сардикийски събор. Отците на Картагенския събор отговорили на това, че в своите списъци (на деянията) на Никейския събор не намират тези правила и за разрешение на съмнението постановили да се изискат точни преписи от правилата на Никейския събор от епископите Антиохийски, Александрийски и Цариградски. А за да не остане никакво съмнение, че те (съборните отци) се подчиняват на правилата на Никейския събор, по предложение на Картагенския епископ Аврелий, приели настоящото правило.

Когато на миналия събор се разисквало за начина на въздържанието и за чистотата на живота, било установено, че поставени в трите степени (т.е. епископи, презвитери и дякони), които чрез самото посвещаване са задължени да водят чист живот, трябва да бъдат въздържани във всичко, както прилича на свети епископи, Божии свещеници и левити, служещи при свещенодействия, за да могат да получат онова, което с простота молят от Бога, та и ние да спазваме това, което апостолите са ни предавали и което се съблюдава от самата древност.

Правило 4

Постановява се, епископ, презвитер и дякон, както и всички, които се докосват до светинята, да пазят целомъдрие и да се въздържат от жените си.

Правило 5

Трябва да се въздържа страстта на любостяжанието, която никой не ще се усъмни да нарече майка на всички злини, и затова никой да не завладява чуждо, никой заради печалба да не нарушава отеческите предели (светите правила) и в никой случай да не се позволява на никой клирик да взима прираст от какво и да било нещо. А въпроси, които се повдигат отново, ако са неясни и тъмни, да бъдат разгледани от нас и по тях ще вземат решение; но онова, което божественото писание съвсем ясно е установило, за него не е нужно да се иска мнение, а трябва без друго да се изпълнява. Впрочем онова, което заслужава укор за християни, толкова повече заслужава осъда за клирици. Целият събор казал: никой, който е действал срещу пророците и против Евангелието, не е избегнал опасността.

Правило 6

Презвитер да не прави свето миро, нито да освещава девици, нито пък във време на литургия открито да примирява с църквата такива, които се покайват. Прието от всички.

Правило 7

Ако някой, намирайки се в опасност за живота си, помоли да бъде примирен със светия олтар, а пък епископът отсъства, презвитерът е длъжен по реда да запита епископа и след като той разреши, тогава да извърши примирието на намиращ се в опасност.

Правило 8

Има мнозина злонравни, които считат за нужно при всеки сгоден случай да повдигат обвинения срещу отци и епископи. Трябва ли да се приемат такива, или не? Всички епископи казали: ако такъв е опорочен, да не се приема.

Правило 9

Ако някой епископ или презвитер приеме в общение заслужено низвергнат от църквата за извършени престъпления, нека и сам той попадне под същото наказание заедно с ония, които се отклоняват от каноническото осъждане от епископа си.

Правило 10

Ако някой презвитер, който е осъден от епископа си, обзет от някаква надменност, се възгордее и си въобрази, че може отделно да принася на Бога свети дарове, или намисли, въпреки църковната вяра и устав,

да въздигне друг олтар, такъв да не бъде оставен без наказание. Съборът изрекъл: ако някой презвитер, като се възгордее срещу епископа си, направи разкол, да бъде анатема.

Правило 11

Ако някой презвитер бъде осъден за лошо поведение, трябва да яви за това на съседните епископи, та те да разгледат делото и чрез тях да се примири с епископа си. Но ако не направи това и (от което Бог да пази) обзет от гордост, сам се отдели от епископа си и заедно с други, вършейки разкол, принесе на Бога света жертва, такъв трябва да бъде признаван, че се намира под анатема и нека се лиши от мястото си след като се разбере обаче дали тъжбата срещу епископа не е справедлива.

Правило 12

Епископ Филикс казал: нека се внесе в правилата, съгласно определенията на предишните събори, и това, че когато някой епископ (което да не става) бъде подхвърлен на някакво обвинение, а пък вследствие на големи затруднения не ще бъде възможно да се съберат много епископи, тогава, за да не остава той дълго време под обвинение, нека бъде съден от дванадесет епископи, презвитер - от шест и своя (епископ), и дякон - от трима.

Правило 13

Епископ да се поставя от събор на много епископи. А при нужда и по заповед на първенствуващия, нека се поставя от трима епископи, събрани заедно в кое и да е място. И ако някой извърши нещо, въпреки даденото вече съгласие и подпис, такъв сам себе си ще лиши от честта си.

Правило 14

Определя се, щото от Триполи, поради оскъдността на страната, един епископ да отива на събор в качество на местоблюстител, и пак там дело по обвинение на презвитер да разглеждат петима епископи, а по обвинение на дякон - трима, както е казано по-горе (относно дякон), разбира се, че ще председателства собственият му епископ.

Правило 15

Определя се също така, щото който и да бил епископ, презвитер, дякон или клирик, срещу когото има заведено църковно обвинително дело или тъжба, ако се откаже от църковен съд и потърси оправдание от граждански съдилища, да се лиши от мястото си, макар и да бъде решено делото в негова полза. Това, когато делото е обвинително, а когато е тъжбено, да се лиши от онова, което е придобил по решението, в случай че иска да си запази мястото.

Правило 16

Определено е също така, че ако някое съдебно дело, разгледано от едни които и да били църковни съдии, бъде пренесено за разглеждане от други църковни съдии, имащи по-голяма власт, това не трябва да навлича никакъв укор върху ония, чиято присъда бъде отменена, ако не могат да бъдат изобличени, че са съдии или по вражда, или по пристрастие, или по корист.

Правило 17

А ако бъдат избрани съдии по съгласие и на двете страни, тогава, макар броят им и да е по-малък от оня, определен в правилата, да не се позволява да се пренася делото на разглеждане от други съдии.

Правило 18

Чеда на свещеници не трябва да представляват или да отиват в театри. Това винаги е било проповядвано и на християни, да не влизат там, където стават хуления.

Правило 19

Определя се епископи, презвитери и дякони да не стават откупчици или управители заради корист и да не добиват препитанието си чрез безчестно и презрително занятие, понеже трябва да гледат написаното: никой воин се не заплита в житейски работи (2 Тим. 2:4).

Правило 20

Четци, които достигат съвършена възраст, да се подбуждат или да встъпят в съпружество, или да дадат обет на целомъдрие.

Правило 21

Определено е, клирик, който е дал в заем пари или е дал някоя вещ, да получи толкова, колкото е дал.

Правило 22

Дякони да не се ръкополагат, преди да навършат двадесет и пет годишна възраст.

Правило 23

Четци във време на богослужение да не се покланят на народа.

Правило 24

По съгласие на всички първенствуващи епископи на африканските области и на всички епископи е определено, Мавритания Ситифенска, поради отдалечеността си, да има свой първенствуващ епископ, понеже е молила за това първенствуващя епископ на Нумидийската страна, от която е отделена от събор.

Правило 25

Определя се също така на ръкополагани за епископи или в степени на клира ония, които ги ръкополагат, по-рано да им внушават постановленията на съборите, за да не постъпват несъгласно с тях и да не се разкайват.

Правило 26

Постановено е да не се дава свето причастие на умрели, понеже е написано: “вземете, яжте” (Мат. 26:26), а пък телата на мъртви не могат нито да взимат, нито да ядат. Така също презвитери, поради незнание, да не кръщават вече починали.

Правило 27

Необходимо става да се потвърди на този събор, щото по църковни работи, които нерядко се случва да се отлагат във вреда на народа, съгласно правилата на Никейския събор, да бъде свикван всяка година събор, на който всички заемащи първенствуващи катедри в областите да изпращат от свои събори двама

или колкото епископи изберат за местоблюстители, та съставеното по такъв начин събрание да може да има съвършено пълномощие.

Правило 28

При обвинение на епископ, обвинителят трябва да заведе дело пред първенствуващия в областта, към която принадлежи обвиняемият, и последният не бива да се отстранява от общение, освен когато се установи, че след като е бил писмено призован да отговаря в определеното време, т.е. в продължение на един месец, откакто е получил писмото, не се яви в съда на избраните, за да го съдят. А ако представи истински уважителни причини, които са му пречили да се яви да отговаря за онова, което му се приписва, тогава без всякаква отговорност да му се даде свобода за оправдание още един месец, след изтичането на който (в случай на неявяване) да престане от общение, докато не се очисти чрез доказателства по делото. Ако пък не може да се яви през заседаващ през тази година пълен събор, та там поне да се сложи край на делото му, в такъв случай трябва да бъде съден като произнесъл присъда над самия себе си, и през времето, което прекарва вън от общение, да се не причастява нито в своята църква, нито в цялата подчинена нему област. И, наопаки, по никакъв начин да не се забранява общение на обвинителя му, ако не се е отлъчвал, когато се е разглеждало делото. Обаче, ако се отстрани и се укрие, тогава епископът да се върне в общение, а той да се отлъчи, но по такъв начин, че да не се отнема правото му да поддържа обвинението си, ако може да докаже, че не по нежелание, а по невъзможност не се е явил в съда, и ако през време на движението на делото в епископския съд не се разкрие, че той, обвинителят, е опорочен, в който случай не трябва да се приема обвинението му, освен само когато поиска да води частен иск, а не църковно (обвинително) дело.

Правило 29

При обвинения на презвитери или дякони, след като се съберат законното число избрани съседни епископи от близките места, които обвиняваните поискат, т.е. по обвинение на презвитера да са шестима, а на дякон трима, собственият на обвиняваните епископ заедно с избраните да разследва повдигнатите обвинения при пълно спазване на същите правила относно дните и сроковете (определени по обвинението на епископи), както и на начина на разглеждането, а също и за качеството на обвинявания и обвинителя. А дела по обвинение на останалите клирици да разглежда окончателно сам местният епископ.

Правило 30

Определено е деца на клирици да не сключват бракове с езичници или с еретици.

Правило 31

Епископи и клирици да не оставят нищо на неправославни християни, та били те и техни сродници: нищо от своите неща, както е казано, да не им осигуряват чрез даряване епископи и клирици.

Правило 32

Епископи трябва да се отлъчват за през море [2] не инак, освен с разрешение на надлежния във всяка област епископ на първия престол, т.е. да вземат предимно от първенствуващия епископ така нареченото отпустително писмо или одобрение.

Правило 33

Постановено е така също да не се чете нищо в църква под име на божествени писания, освен каноническите писания, които са следните: Битие, Изход, Левит, Числа, Второзаконие, Иисус Навин, Съдии, Рут, Царства

[2] Т.е. от Африка в Италия и в Рим.

четири книги, Паралипоменон две, Псалтир, Соломонови четири книги, Пророчески книги дванадесет, Исаия, Иеремия, Иезекиил, Даниил, Товит, Иудит, Естир, Ездра две книги. От Новия Завет: четири Евангелия, Деяния на светите Апостоли една книга, Послания на Павел четиринадесет, на апостол Петър две, на апостол Иоан три, на апостола Иаков едно, на апостол Иуда едно. Апокалипсис на Иоан една книга. А за да има твърдост настоящето правило, нека бъде уведомен за него и нашият брат и съслужител Бонифаций [3] и останалите епископи в тия страни, понеже сме приели от отците, че тия книги само трябва да се четат в църква.

Правило 34

Епископ Аврелий казал: към това, пречестни братя, прибавям утвърденото от разните събори относно въздържанието от жените им на някои от клира, освен четци, именно: иподякони, дякони, презвитери, а така също и епископи, които са докосват до светите тайни, но според свойственото на всяка от тия степени установление, да се въздържат от жените си така, като да ги нямат, а ако не вършат това, да бъдат низвергнати от църковен чин. А останалите клирици да не се принуждават към това, освен ако са в преклонни години. Целият събор рекъл: утвърждаваме това, което свитиня ви справедливо нарежда, понеже е прилично на свещенството и е Богоугодно.

Правило 35

Постановява се никой да не продава църковна собственост; но ако тая собственост не донася никакви доходи и ако настъпи голяма нужда, в такъв случай трябва да се уведомява първенствуващият епископ на областта и да става съвещание с определеното число епископи, какво следва да се направи. А ако се окаже такава неотложна нужда за църквата, че е невъзможно съвещаване преди продажбата, тогава епископът да призове за уверение поне съседни епископи и да се погрижи да представи на събора случилото се в църквата му обстоятелство. Не направи ли това, тогава тоя, който продаде, ще бъде виновен пред Бога и пред събора и ще бъде лишен от честта си.

Правило 36

Потвърждава се така също, че върху презвитери или дякони, срещу които има доказано някакво тежко престъпление, неизбежно отстраняващо от свещенослужение, не трябва да се възлагат ръце като на каещи се или като на вярващи миряни, нито пък да се допуска да бъдат отново кръщавани и да се въздигат в степените на клира.

Правило 37

Определя се също така, че презвитери и дякони и други по-низши клирици, когато се оплакват срещу съда на своя епископ по изникнали у тях дела, трябва да бъдат изслушвани от съседни епископи и със съгласието на собствения си епископ поканените от тях епископи да сложат край на появилите се незадоволства. Затова, ако поискат да пренесат делото в по-висок съд, да го не пренасят в съдилища отвъд морето [4] , а при първенствуващи епископи на своите области, както това много пъти е определяно и относно епископи. Ония, които пренасят дело в съдилища на отвъдната страна на морето, да не се приемат в общение от никого в Африка.

Правило 38

Целият събор прие, отлъчен от общение поради собствено небрежение, бил той епископ или който и да е от клира, ако се осмели да пристъпи към общение през време на отлъчването си, преди да бъде изслушан и оправдан, да бъде признаван като такъв, който е самопроизнесъл срещу себе си наказателна присъда.

[3] Римски епископ.
[4] Т.е. в Италия и в Рим.

Правило 39

Постановява се, когато обвиняван или обвиняващ, се страхува от някое насилие на неспокойна тълпа в мястото, в което се намира обвиняваният, да си избира най-близко място, където би могъл без трудности да представи свидетели и където да се свърши делото.

Правило 40

Определено е също така, че ако някои по-низши клирици и дякони не се покоряват на епископите си, които, поради необходима църковна нужда, искат да ги поставят на по-горни степени в църквата си, такива да престанат да служат и в оная степен, от която не са искали да бъдат повишени.

Правило 41

Определя се, щото, ако епископи, презвитери, дякони или които да били от клира, които нямат никакво имущество, след като бъдат поставени през време на епископското или клирическото си служене се сдобият със земи или някои доходни имоти, да се считат грабители на Господни притежания, освен ако само след увещания ги дадат на църквата. Ако нещо премине у тях в собственост, било по дарение от някого или по наследство от сродници, нека да постъпят с него по собствена воля. Ако пък след като са обещали да дадат нещо на църквата, променят намерението си, нека бъдат признавани недостойни за църковна чест и да бъдат отстранени.

Правило 42

Определя се също така презвитери, без позволението на епископите си да не продават неща, принадлежащи на църквата, в която са поставени, както и на епископи не е позволено да продават църковни земи без знанието на събора или на презвитерите си. Затова и на епископ е забранено, освен само при нужди, да разходва вещи, вписани в църковните описи.

Правило 43

Относно това, че нищо от постановеното от Ипонския събор не изисква поправяне.

Епископ Епигоний казал: “В това съкращение, извлечено из актовете на Ипонския събор, не признавам нищо такова, което да изисква поправяне, освен това денят на светата Пасха да бъде обявяван през време на събор”.

Правило 44

Епископи и клирици не трябва да позволяват на децата си да се отстраняват на свобода, като ги отделят от себе си, ако не са сигурни в укрепването на техните навици и възраст, за да не би впоследствие греховете им да паднат върху самите родители.

Правило 45

Епископ, презвитери и дякони да не се поставят, докато не направят православни християни всички в дома си.

Правило 46

В олтара да не се внася нищо друго, освен тялото и кръвта Господни, както и сам Господ е предал, т.е. освен хляб и вино, размесено с вода. А наченки или мед, или мляко, според обичая да се носят в един

определен ден, като тайнствен знак за младенци. Макар тия неща и да се донасят при олтара, те трябва да се благословят отделно, без да се смесват със светинята на тялото и кръвта Господни. А пък наченки да не се донасят от нищо друго, освен от грозде и пшеница.

Правило 47

Клирици или въздържници да не влизат при (посветени) вдовици или девици, освен с разрешението на своя епископ и на презвитери, но в тоя случай да влизат не сами, а с други клирици или с ония, с които епископът и единствени презвитерите имат достъп при такива жени; или пък да беседват с тях там, където присъстват клирици или някои почтени християни.

Правило 48

Епископ на пръв престол да не се именува екзарх на иереи или върховен свещеник, или някак подобно, а само епископ на пръв престол.

Правило 49

Клирици да не влизат да ядат и пият в кръчми, освен само при необходима нужда, когато пътуват.

Правило 50

Светите дарове да се пренасят само от неяли. Изключение става в един ден на годината, в който се извършва Господнята вечеря. А ако се извършва вечерно време поменаване на някои епископи или на други починали, тогава да се четат само молитви, ако се окаже, че ония, които я извършват, са обядвали [5] .

Правило 51

Епископи или клирици да не ядат и пият в църква, освен ако им се случи да пътуват и имат нужда да отпочинат там. Така също да се забраняват, доколкото е възможно, такива ядения и пиения и на миряни.

Правило 52

На ония, които се каят, епископският съд да определя времето на покаянието според различието на греховете им; а презвитер не бива да прощава каещ се без съгласието на епископа, освен когато се случи належаща нужда, а пък епископът отсъства; и върху всеки каещ се, ако престъплението му е било явно, навсякъде разгласено и е смутило цялата църква, нека се възлага ръката в притвора на храма.

Правило 53

Посветени на Бога девици, които се разделят от родителите си, които са ги опазвали, епископът или, в негово отсъствие, презвитерът, нека се погрижи да бъдат поверени на честни жени или, ако живеят заедно, да се опазват една друга, за да не би със скитането навсякъде да увредят добрата слава на църквата.

Правило 54

Болни, които не могат да отговарят за себе си, нека бъдат кръстени тогава, когато по тяхно желание други свидетелстват за тях под собствена отговорност.

[5] И литургията на Велики четвъртък, макар и по-късно от обедно време, трябва да се извършва също от неяли, затова се говори в правило 58 на настоящия събор и в правило 29 на VI вселенски събор.

Правило 55

Комедианти и смехотворци по зрелища и други такива лица, както и отстъпници, когато се покаят и се обърнат към Бога, да не се лишават от благодатта или примирението.

Правило 56

Позволява се и занапред да се четат страданията на мъченици в дни, когато се извършват годишни помени за тях.

Правило 57

За донатисти и за деца, кръстени от донатисти

Постановява се да се изпитат нашите братя и съслужители Сирициий и Симплициан, относно деца, които само са кръстени от донатисти, та онова, което те не са извършили по своя воля, а е станало по заблуда на родителите им, да не може да им пречи да бъдат приемани на служение на светия олтар, когато се обърнат със спасително разположение към Божията църква.

Правило 58

Онорат и Урбан, епископи от областта на Мавритания Ситифенска, казали: Ние чухме за Никейското изследване на вярата; относно свещеното служение, което става следобед, право е то да се извършва достойно от неяли - тогава било твърдено и това.

Правило 59

Вследствие дадената ни поръка, ние предлагаме и това, което е постановено на събора в Капуи, а именно - да не се позволява да се повтаря кръщението или ръкополагането, както и да преминават епископи от един престол на друг. Между това Кресконий, епископ на село Рекенско, като презрял народа си, нахлул във Векенската църква, та дори и до днес, увещаван много пъти според правилата, не искал да напусне тази църква, която завладял. Това, което сега ви съобщихме, сме чули като положителна истина и съгласно дадената ни поръка, молим вашето благоволение да ни бъде позволено, при необходимост, да искаме, въз основа наредбите на най-славните царе, той да се укроти, като срещу него се направят постъпки пред началника на страната, та щом като не поиска да се покори на поканата на светиня ви и не поправи грешката си, веднага да бъде задържан от гражданската власт.

Епископ Аврелий казал: понеже е било извършено всичко, каквото постановява редът, а той (Кресконий), въпреки кротката молба на вашата любов, откаже да напусне мястото, тогава трябва да се счита вън от събора, понеже с презрителното си държание и с непокорството си сам е попаднал под гражданската власт. Епископите Онорат и Урбан запитали: приема ли се от всички ви това? Всички епископи отговорили: това е справедливо и приемливо.

Правило 60

Нека се спазва древният ред, щото да не се признават достатъчно за ръкополагане на епископ по-малко от трима епископи.

Правило 61

Трябва да се постанови и това, че когато пристъпим към избор на епископ и изникне някоя препирня - а такива случаи сме разглеждали, - твърде смело ще бъде, щото само трима да се съберат за оправдаване

на оногова, който предстои да се ръкоположи, а трябва към споменатия по-горе брой да се прибавят още един или двама епископи, та в присъствието на народа, на който ще се поставя избираният, да стане най-първо изследване относно лицата, които са противопоставят; после да стане разследване на доводите им, и когато (избраният) се окаже чист пред лицето на народа, тогава вече да бъде ръкоположен.

Всички епископи казали: на всички е угодно.

Правило 62

Понеже си спомняме, че отдавна вече сме усвоили, всяка година да се събираме на съвещание, затова, когато се съберем заедно, нека денят на Пасхата да бъде обявен чрез намиращите се на събора местоблюстители.

Правило 63

Епископите Онорий и Урбан казали: понеже на Ипонския събор е постановено всяка година през време не събора да бъде посещавана всяка епархия поред, а пък относно Мавритания вие отлагате от година на година, поръчано ни е устно да помолим да я удостоите с посещението си. Епископ Аврелий рекъл: тогава не сме определили нищо за мавританската страна, понеже тя е на края на Африка и граничи с варварска земя. Но нека Бог помогне, та да можем и без да обещаем много и много пъти да сторим това, като дойдем и във вашата област.

Правило 64

Епископ Епигоний казал: на много събори свещеното събрание е постановило, щото народ, който в енориите (си) зависи от свой епископ, и който никога е нямал свой отделен епископ, да получава свои управители и епископи не иначе, но само със съгласието на епископа, на когото от самото начало е бил подвластен. Между това някои (епископи), като са си присвоили насила властта над някое място, отбягват дори и от общение с братята, а когато ги осъждат за това, те запазват правата си на владение, основавайки се на някакво древно право. Много презвитери пък, надменни и безумни, повдигат глава срещу епископите си и чрез гощавки и злонамерени съвети бунтуват народа по недопустимо благоволение да постави тях за свои управители; на твоята мъдрост, най-верни брате Аврелие, ние особено дължим, задето винаги си осъждал и си спирал такива опити. Предвид на злите помисли на такива люде и на лошите им съвети и съглашения, аз предлагам, щото народ, който е бил отдавна подвластен на епископ, но който никога е нямал свой отделен епископ, да не може да получи обособен началник. И затова, ако настоящото мое предложение се приема от целия свети събор, нека го потвърди. Епископ Аврелий рекъл: не се противя на това, което изложи нашият брат и съепископ, и изповядвам, че аз сам съм вършил това и ще го върша наравно с ония, които еднакво мислят не само с Картагенската църква, а и с цялото свещено съсловие. Има твърде много такива, които тайно съумишляват със своя тълпа, която, както е казано, въвеждат в заблуждение, като прелъстяват и привличат чрез ласкания на страната си такива хора, които водят най-безчестен живот; при това, охулени, като се отделят от нашето съсловие, те, опрени на своята тълпа, без да обръщат внимание на честите покани, отказват да дойдат на събор, боейки се да се не разкрият безчинствата им. Впрочем, ако е угодно, предлагам по всякакъв начин да се възправим срещу тия люде, щото в тяхна власт да не останат не само ония области, които насилствено са си присвоили, а и ония църкви, които по-рано зле са управлявали, и да се изгонват открито с помощта на властта, като надлежният пръв престол ги отлъчи. Понеже справедливостта изисква, щото ония, които са привързани към всички братя и към целия събор, да запазят (по право) не само своя престол, а под тяхна власт да бъдат и такива спорни области, и наопаки, ония, които разчитат на защитата на своите народни тълпи и презират братската любов, трябва не само да изгубят завладените области, а още, както казах, и собствените им места да се отнемат от гражданската власт като на метежници. Епископите Онорат и Урбан казали: великото помишление на ваша светост дълбоко проникна в умовете на всички ни и ние мислим, че трябва с единодушен отговор да утвърдим предложението ви. Всички епископи казали: съгласни сме, съгласни сме.

Правило 65

Никой епископ да не си усвоява чужд клирик без съгласието на предишния му епископ.

Правило 66

Епископ Аврелий рекъл: чуйте, братя, словото ми. Много пъти се е случвало църковници да искат от мене дякони или презвитери, или епископи; помнейки правилата, аз ги следвам и (в такива случаи) се обръщаме към епископа на искания клирик, съобщавайки му, че клирикът се иска от тая или оная църква. И досега никой не се е възпротивил на това, но за да се не случи занапред, т.е. да не ми се опрат някои от тия, които моля - а вие знаете, че аз имам грижата за всички църкви и ръкоположения, - когато се обърна към някого от съпастирите с двама или трима свидетели от вашето съсловие, а пък избраният се окаже недостоен, справедливо е, щото ваша любов да присъди, какво трябва да се прави тогава, защото аз, както знаете, братя, по Божия воля, се грижа за много църкви. Епископ Нумидий казал: “На тоя престол всякога е принадлежала властта да поставя по желанието на всяка църква за епископ откъдето иска и от чието име и да се обръщат към него. Епископ Епигоний казал: твоята добра воля улеснява властта ти, понеже ти, брате, по-малко си допускал, отколкото можеш, и с това ставаш пред всички добър и човеколюбив; защото от твоето отсъждане зависи да покажеш уважение към особата на всеки отделен епископ, а така също, ако намериш за добре, при първо и просто взаимоотношение с тях, ти можеш да защитиш властта на тоя престол, толкова повече, че си задължен да подкрепяш всички църкви. Пред вид на това, ние не ти даваме власт, а потвърдяваме същата с печата на твоята воля така, че да можеш всякога да вземеш когото искаш и откъдето пожелаеш и да поставяш предстоятели на църкви”. Епископ Постуметиан казал: а ако някой има само един презвитер, нима и той трябва да бъде вземан? Епископ Аврелий отговорил: по Божия милост един епископ може да постави много презвитери, а презвитер, който да е достоен за епископство, мъчно се намира; затова, ако някой има само един презвитер и той ще е способен за епископство, и той трябва да бъде ръкоположен. Епископ Постуметиан казал: но ако друг епископ иска много клирици, тогава измежду тия мнозина може, при нужда, да помогне и на мен! Епископ Аврелий заключил: действително, както ти си помогнал на друга църква, така също и оня, който има повече клирици, трябва да ти даде един от тях, за да го ръкоположиш.

Правило 67

За всеки епископ е запазено, доколкото е потребно (правото), щото от определения състав на енориите нито едно място да не бъде отцепено с намерение да се постави отделен епископ, освен случая, ако на това е съгласен оня, който има власт над това място; но ако той допусне известна област да получи собствен епископ, поставеният да не простира вече властта си над други области, понеже само тая една, като е била отделена от състава на останалите, е удостоена с честта да има свой особен епископ.

Правило 68

Вашето единодушие заедно с мене [6] си спомня постановлението на предишния събор, именно, че ония, които в детинство са били кръстени от донатисти и които не са били още годни да познаят цялото зло на заблудата си, когато са достигнали възраст, способна за разсъждаване, са опознали истината, гнусейки се от тяхната беззаконност, трябва по стар ред, чрез възлагане ръка върху им, да бъдат приемани във вселенската Божия църква, разпространена в цял свят. За това укорът на предишната им заблуда не трябва да им пречи да се приемат и в реда на клирици, защото, като са пристъпили към вярата, признали са за своя истинската църква и в нея, изповядвайки вярата си в Христа, са приели тайните на Света Троица, които всички безспорно са истински, свети и божествени и върху които се основава цялата надежда на нашата душа, при все че старата дързост на еретиците безразсъдно се е стремяла да разпространява под име на истината противни мисли. Така че, става съвсем ясно онова, на което апостол Павел учи, като казва: “един е Господ, една е вярата, едно е кръщението” (Еф. 4:5.), и онова, което трябва да се дава само веднъж, не е позволено отново да се приема;

[6] Това правило е изречено на събора от Картагенския епископ Аврелий.

но когато се предаде на анатема самата заблуда, след като се възложат върху им ръце, нека се приемат в едната църква, която, както е казано, е гълъбица (Песен на песн. 2:14), единствена майка на християните, и в която спасително се приемат всички вечни и животворни тайни, които впрочем подхвърлят на голяма осъда и наказание упорито оставащите в ереста. Така че, колкото по-светло е било за тях онова, което ги е водило към вечен живот, докато са били в истината, толкова по-тъмно и по-осъдно става то за тях, когато са в заблуда; и от това някои са се опазили, и като са познали правия път на вселенската майка църква, от любов към истината са повярвали във всички ония свети тайни и са ги приели. А че такива, когато се добие уверение за добрия им начин на живеене, могат без всяко колебание правилно да бъдат поставени в клира, за да служат на светите тайни, особено при такива затруднителни обстоятелства, това няма кой да оспорва. Но ако някои клирици, последователи на същото, т.е. на Донатовото учение, пожелаят, запазвайки честта си, да преминат към нас заедно със своя народ, и се знае, че те от любов към доброто дават на народа съвети за живота и го ръководят към спасение, аз мисля, че това трябва да се остави, докато гореспоменатите наши братя [7] , след като внимателно разсъдят, дадат мнението си, та при мъдрото си съвещание, като изследват предмета на нашето предложение, ни удостоят да утвърдят в това, какво трябва да постановим по този въпрос. А сега се ограничаваме само с кръстени от донатисти в детинство, та споменатите братя, ако им е угодно, да се съгласят с нашето решение, за да могат такива да се ръкополагат.

Правило 69

Трябва да се помолят най-благочестивите царе да заповядат съвсем да се изкоренят остатъците от идоли в цяла Африка (понеже тази беззаконна заблуда още живее в много приморски места и в разни владения). Нека заповядат да бъдат унищожени идолите и по всеки начин да се разрушат и капищата, които без всяка благовидност още стоят по селища и по други скрити места.

Правило 70

Трябва да се молят благочестивите царе да благоволят и узаконят и това, ако някои пожелаят по някое дело да се съдят в църквата въз основа на апостолското право, което принадлежи на църквата, пък една от страните може би не остане доволна от решението на клириците, то да не се позволява да се допуска до свидетелстване такъв клирик, който преди това е разглеждал същото дело или е присъствал при разглеждането му; а така също и да не се призовава на съд със задължение да свидетелства никой от домашните на църковни лица.

Правило 71

Също така трябва да се молят християнските царе и за следното: понеже, противно на божествените заповеди, в много места стават пирувания, въведени от езическа заблуда, така че и някои християни тайно се привличат от езичници да участват в тях, затова нека забранят да се извършват такива пирувания както в градове, тъй и в села, а най-вече за това, че в някои градове не се страхуват по такъв начин да грешат дори в дни на поменаване на блажени мъченици, пък даже и в свещени места. В тия дни - срамно е и да се каже - извършват по полетата и по улиците гнусни скачания и със срамни думи оскърбяват майчината чест на семействата и целомъдрието на други безброй благочестиви жени, които се събират в тоя ден, до такава степен, че трябва да се бяга от прибежището на самата света вяра.

Правило 72

Необходимо е също така да се моли още и това, да се забранят срамни игри в неделни и в други светли дни на Христовата вяра, а особено в продължение на осемте дни на светата Пасха, когато народът масово се стича повече на конските игрища, отколкото в църква. Трябва още да се променят дните, определени за игри, когато съвпадат с празнични, и никой от християните да не се принуждава да отива на тия зрелища.

[7] Епископ Атанасий Римски и епископ Венерий Медиолански, които преди това мислили да не се приемат в клира донатисти.

Правило 73

Трябва да се моли още и за това: да благоволят и постановят, щото клирик, в каквато степен и да се намира, когато е осъден от епископски съд за някакво престъпление, да не може да бъде защитен от наказание нито от църквата, в която е служил, нито от който и да било човек, и за наказание на това да определят или парична глоба, или лишаване от чест, като заповядат в това отношение да не се взима под внимание нито възрастта, нито полът.

Правило 74

Нужно е да се моли още и за това, ако някой, като напусне сценичното си занятие и пожелае да пристъпи към благодатта на християнството, се запази свободен от комедиантски нечистотии, да не е позволено никому да склоняя или принуждава такъв да се връща в същите занятия.

Правило 75

Относно прогласяването в църква на освобождението на роби, ако се окаже, че го извършват нашите съслужители в Италия, то, по доверие към тях, нека и ние следваме техния начин на действие, след като явно предоставим на изпращания наш местоблюстител да изучи това, и което се окаже съобразно с вярата за благоустроение на църквата и за спасението на душите, всичко това и ние ще приемем, отдавайки похвала пред лицето на Господа.

Правило 76

Епископ Аврелий казал: мисля така също, че изпращания в Италия (наш) местоблюстител не трябва да остави без внимание делото на Екитий, който отдавна справедливо е осъден по решение на епископите, и ако той го намери случайно в тия места, нека този наш брат се погрижи да действа (срещу него) както трябва и където е възможно за защита на църковния ред. Всички епископи отговорили: напълно сме съгласни с това предложение.

Правило 77

Относно това, че трябва кротко отнасяне с донатисти.

След като разбрахме и изследвахме всичко онова, което ни се видя, че може да допринесе някаква полза за църквата, по съизволение и внушение на Божия дух, намерихме за по-добре да се постъпва с гореспоменатите хора кротко и мирно, макар че с неспокойното си разномислие те твърде много се отдалечават от единството на тялото Господне, та по този начин да може да стане напълно известно за всички ония, които в различните африкански страни са уловени в общение и дружене с тях, с каква жалка заблуда са се свързали! Може би, когато с кротост събираме ония, които мислят другояче, Бог, както казва апостолът, ще “им даде покаяние, за да познаят истината и да се освободят от примката на дявола, който ги е живи уловил, за *да изпълняват* волята му” (2 Тим. 2:25, 26).

Правило 78

Постановява се нашият събор да се отнесе писмено до светските власти в Африка и да се молят да подпомогнат общата вселенска майка църква при случаи, когато в градовете се пренебрегва властта на епископа, т.е. с престижа на своята власт и грижи и с християнско отнасяне към вярата те да изпитат всичко, което става във всички места, в които максимианистите са завладели църкви, а така също и относно ония, които те са въвели в разкол, и за достоверно и всеобщо знание да наредят това да се впише в публичните актове.

Правило 79

Относно приемането на донатисти в клира на вселенската църква.

Постановява се най-сетне да се пратят писма до нашите братя и съепископи, а главно до апостолския престол, възглавяван от достойно почитания наш брат и съслужител Атанасий, който знае каква голяма нужда търпи Африка, та заради мира и за полза на църквата, по разсъждение и съгласие на всеки православен епископ, управляващ църква в това място (където има донатисти) да се приемат в същите им степени клирици и от самите донатисти, когато, като са поправили своя начин на мислене, изкажат желание да се присъединят към вселенското единство, ако се окаже, че това може да съдейства за мира на християните; а знае се, че и в миналото се е постъпвало така по отношение на този разкол, както посочват примери в много и в почти всички африкански църкви, в които се е появила тая заблуда; и това се прави не да се увреди съборът, който по този въпрос е държан в задморските страни, а (напротив) да се докара полза за ония, които по този начин искат да преминат във вселенската църква и да не се поставя никаква преграда на единението им. За ония пък, относно които се знае, че в местата, където живеят, по всеки начин ще помагат на вселенското единство за очевидна полза на братята си, за такива не трябва да служи като пречка онова, което е установено на задморския събор против техните степени, понеже от спасение не е изключено никое лице; с други думи казано, ония, които са били ръкоположени от донатисти, ако се поправят и пожелаят да преминат във вселенската вяра, не трябва, според (както е решил) споменатия задморски събор, да се лишават от приемане и признаване на степента им, а, напротив, да се приемат всички ония, които подпомагат вселенското единство.

Правило 80

Относно назначаването на пратеници при донатистите за сключване на мир.

Постановява се още, когато свършим това, в интерес на мира и единението, без което е невъзможно да се осигури спасението на християните, да се изпратят от нашата среда пълномощници, било до самите епископи на донатистите, ако имат такива, било до техни миряни, за да ги убедят, че те, донатистите, нямат никакви основания да са против вселенската църква; а главно, за по-голямо доказателство в това, нека всеки види от публичните актове, как сами те са постъпили със своите отцепници - максимианистите, понеже в това, ако искат да видят, сам Бог им е показал, че те така несправедливо са се отделили от църковното единство, както несправедливо, според оплакванията им, са се отделили от тях максимианистите. А между самите ония, които те са осъдили с явната власт на своя съвет, някои после приемали в свещеническите им степени и признавали кръщението, което били извършили осъдени и низвергнати от самите тях. С това очебийно се доказва с какво безумно сърце те се противят на мира на оная църква, която е разпространена в цял свят, когато постъпват така в полза на Донатовата страна и не виждат, че се оскверняват от общуването с ония, които по такъв начин от нужда са приели с мир, а пък с нас, т.е. с вселенската църква, разпростряна дори до последните предели на земята, се препират и не искат да разберат, че на самите себе си противоречат, когато остават в нечисто общение с ония, които по-рано сами са осъждали.

Правило 81

Постановява се, епископи, презвитери и дякони да се въздържат от жените си в определените им времена, и ако не сторят това, да се отстраняват от църковно служение. Другите клирици да не се принуждават към това, а трябва да следват обичая на всяка църква [8] .

[8] От последните думи на това правило е ясно, че тоя събор сам не го е признал за общозадължително. По-ясното и по-точно постановление по тоя въпрос се намира в правила 12 и 13 на VI вселенски събор.

Правило 82

Определяме да не се позволява на никой епископ да напуска главното си седалище и да се преселва в друга църква в епархията си, нито пък да върши в своите работи нещо повече от това, което трябва, като напуска грижите и прилежанието за престола си.

Правило 83

Постановява се също така, относно деца, следното: ако не се намерят достоверни свидетели, които да установят, че наистина са кръстени, а пък самите те, според възрастта си, не са в състояние да отговарят точно дали са били удостоени с тайнството, тогава трябва да се кръщават без всяко колебание, за да не би вследствие неизвестността да се лишат от тая светиня. А в това ни посъветваха нашите братя мавританските местоблюстители за това, че много такива (деца) купуват от варвари.

Правило 84

Постановява се също така денят на светата Пасха да се обявява на всички чрез вписване на това след съборните определения. А денят на събора да се спазва същият, който е определен от Ипонския събор, т.е. двадесет и първи август; и затова трябва да се пише до първенствуващите във всички области да спазват точно тоя ден, когато свикат при себе си събор.

Правило 85

Определя се така също на никой епископ да не е позволено, по причина на разногласия и разпри у народа, да завзема оня престол, при който е изпратен за временен управител, а да се постарае в продължение на една година да му избере епископ; ако се покаже небрежен в това, тогава, след изтичане на една година, да се избере друг временно управляващ.

Правило 86

Всички постановяваме: да се иска от царете, поради притеснение на сиромаси, които непрестанно се обръщат към църквата с жалби, да се избират за тях екдици защитници, които под надзор на епископа да ги защитават от насилието на богати.

Правило 87

Постановява се още: всеки път, когато трябва да стане събор, ония епископи, на които не пречи нито старост, нито болест, нито някоя важна нужда, да отиват навреме на същия; първенствуващите, всеки от областта си, да бъдат известявани за всички епископи и относно това, дали в две или три места стават събранията им, и избраните поредно от всяко от тия частни събрания без друго да се намерят на мястото за деня на събора. Когато пък не могат да дойдат поради някакви големи затруднения, както това може да се случи, тогава, ако не обяснят на първенствуващия си епископ от какво са били възпрепятствани, такива трябва да се задоволят с общение само в своята църква.

Правило 88

Относно Кресконий Виларешки постановяваме всички: веднага да се извести първенствуващия Нумидийски епископ, че се задължава със свое писмо да увещае споменатия Кресконий да дойде, и без повече отлагане, да се яви на общия африкански събор; а ако се покаже нерадив и не дойде, нека знае, че срещу него ще последва осъждане.

Правило 89

Оставянето на Ипонската църква без управители не трябва да продължава за дълго време; и понеже тамошните църкви се намират във властта на ония, които са се отрекли от незаконно общение с Екитий, затова се постановява: да се изпратят от настоящия събор епископите: Ригин, Алипий, Августин, Матерн, Теазий, Еводий, Плакиан, Урбан, Валерий, Амвивий, Фортунат, Куодултдей, Онорий, Януарий, Ант, Онорат, Ампелий, Викториан, Евангел и Рогациан, за да съберат и вразумят ония, които със заслужаващо укор свое упорство мислят, че трябва да дочакат връщането на Екитий от бягството му, и тогава с обща молитва да им поставят епископ. А ако не пожелаят да помислят за мир, нека не пречат да се избере предстоятел, за да бъде поставен за полза на оная църква, която толкова дълго време е била без предстоятел.

Правило 90

Определя се така също: всеки път, когато срещу някой клирик има подадена жалба, или пък е обвинен в някое престъпление, за да се запази престижа на църквата, от една страна, а от друга, за да се запази достойнството на клира - по която причина им се и прави снизхождение, - а при това, за да се попречи на горделивата наслада и на злорадството на еретици и езичници - ако тия клирици, както и трябва да бъде, пожелаят да защитят делото си и се погрижат да представят доказателства за своята невинност, трябва да сторят това в течение на една година, през което време да са вън от общение; а ако пропуснат и в горния срок не избистрят работата си, след това никаква дума за оправдание от тях да се не приема.

Правило 91

Постановява се и това, че който приеме някого от чужд манастир и иска да го произведе в клира или да го постави за игумен в свой манастир, ако е епископ, нека бъде изключен от общение с други, като се ограничи в общуване само с паството си, а оня (приетия) да престане да бъде клирик или игумен.

Правило 92

Определено е и следното, че ако някой епископ предпочете пред църквата еретици или езичници, били те негови сродници или не, и ги остави за свои наследници, такъв епископ и когато умре, да е анатема и името му да не се споменава от Божиите свещеници, нито пък да бъде оправдаван с това, че е умрял без завещание, защото, щом е бил поставен за епископ, трябвало е веднага да се разпореди с имуществото си по закона и както прилича на званието му.

Правило 93

Постановява се също, щото относно освобождаването на роби, прибегнали към църквата, да се отправя молба до царя [9] .

Правило 94

Постановено е и следното: всички олтари, които са издигнати било на полета, било по лозя за спомен на мъченици, ако в тях не са положени тела или части от мощи на мъченици, трябва, по възможност, да бъдат разрушени от местните епископи; а ако това не може да стане поради народни смутове, в такъв случай поне да се поучава народът да не се събира в тия места. И които мислят право, да не се привързват суеверно към тях; нито под какъвто и да било предлог да се извършва помен за мъченици там, където няма или тяхно тяло, или мощи, или пък по достоверно старинно предание не е доказано, че то е било тяхно жилище или притежание, или място на страдания. А ония олтари, които са поставени, където и да било, вследствие на съновидения и празни откровения на някои хора, да бъдат по всякакъв начин разрушени.

[9] Разбира се молба, царската власт да потвърди освобождаването.

Правило 95

Постановено е така също да се иска от най-славните царе да се унищожават всички остатъци от идолопоклонството, и то не само в изваяния, а и в каквито и да било места, или дъбрави, или в стъбла.

Правило 96

Всички епископи казали: ако стане нужда да се изпращат от събора някои писма, тогава достопочитаният епископ, председателстващ тоя престол, да благоволи и от името на всички да пише и подписва. Постановено е след това, на епископи местоблюстители, които подлежи да се изпращат в африканските епархии по повод на донатистите, да се връчат писма, в които да бъде определен кръгът на тяхното пълномощие, от който да не отстъпват.

Правило 97

Понеже онова, което сега изтъкна нашият брат и съслужител, се отнася изобщо до всички ни, а именно: всеки от нас да знае положението, което Бог му е определил, а то е, че ония, които са постъпили по-късно, трябва да отстъпват място на поставени по-рано, и да не смятат да предприемат нищо без тяхно знание, затова предлагам следното мнение: ония, които пренебрегват поставени пред тях и проявяват някаква дързост, нека се укротяват по подобаващ начин от целия събор. Ксантип, епископ на първия Нумидийски престол, казал: какво има да отговори цялото присъствие на братята, което чу предложението на нашия брат Аврелий? Епископ Диатилий казал: на вашето одобрение се предлага онова, което е установено с гласа на древните, а именно с нашия глас за всякога да се потвърди и от всички да се пази онова, което е изложено в актовете на предишните събори на картагенската църква. Всички епископи казали: този ред се е спазвал от отците и от древните, пък и ние, по Божия милост, ще го съблюдаваме, но при това да се спазва и правото на първенствуващите епископи в Нумидия и Мавритания въз основа на нумидийското писмохранилище и списъка на престолите. След това всички епископи, които са подписали определенията на тоя събор, постановили, списъкът на престолите и първоначалното нумидийско постановление да се намират и у първия престол, и в митрополията Константина.

Правило 98

Относно Куодултей и Кентириат.

Понеже противникът му е молил той да се яви пред нашия събор и запитан, иска ли да води дело пред епископите, отначало обеща, а на другия ден отговори, че не желае и се отстрани - всички епископи постановили никой да не приема в общение тогова Куодултей, докато делото му не бъде свършено. Но да се лиши напълно от епископство, преди да се реши въпросното му дело, никой християнин не ще признае това за справедливо.

Правило 99

Относно Вагенския епископ Максимиан е постановено съборът да изпрати писма и до него, и до паството (със съобщение), че той може свободно да напусне епископството, а то (паството) да си избира друг (епископ).

Правило 100

Постановява се и това, ония, които занапред ще бъдат ръкополагани в африкански епархии, да бъдат снабдявани с писма, подписани собственоръчно от ръкополагащите ги с означение на консула, т.е. годината и деня на ръкополагането, за да не се повдига после спор за старшинство.

Правило 101

Определено е също, ако някой веднъж, макар да е чел в една църква, да не може да бъде приет в клира на друга църква.

Правило 102

Епископ Аврелий казал: всички вие чрез общение изказахте мисъл, всеки от нас в своя град или сам да влезе във връзка с водача на донатисти, или да направи това, придружен от друг епископ във всеки град и място, чрез посредничеството на надлежните власти, или на първенствуващи в тия места. Ако с това сте съгласни всички, изкажете се. Всички епископи казали: всички сме съгласни.

Правило 103

Епископът на вселенската църква [10] казал: "Благоволете да изслушате посланието, което трябва да бъде изпратено от ваша честност до донатистите, да го впишете в съборните актове, и нека се изпрати, та после и отговорът им да ни се съобщи чрез вашите актове: "Изпратени с пълна власт от нашия законен събор, ние влизаме във връзка с вас и желаем да се радваме за вашето изправление. Понеже знаем любовта на Господа, Който е казал: "Блажени миротворците, защото те ще се нарекат синове Божии" (Мат. 5:9), а чрез пророка ни е напомнил, и на ония, които не искат да се назовават наши братя, да им кажем: вие сте наши братя (Ис. 66:5). Затова вие не трябва да омаловажавате това наше напомняне у произходяще от любов за мир с вас и ако мислите, че у вас има що-годе истина, не се усъмнявайте да се борите за нея, т.е. свикайте свой събор и изберете измежду си такива, на които да поверите да кажат правотата ви, пък и ние от своя страна ще направим същото, т.е. ще изберем от нашия събор такива, които с вашите избраници в определено място и време да разгледат всеки спорен въпрос, който ви дели от общение с нас, та по такъв начин с помощта на Господа Бога да се сложи край на старата заблуда и немощните души на невежия народ да не погинат в светотатствено разделение. Защото, ако братски приемете това, истината лесно ще просияе, а ако не искате да го направите, неверието ви веднага ще се познае".

След като е бил прочетен този образец, всички епископи казали: напълно сме съгласни, нека бъде така.

Правило 104

Упътвания до братята Теасий и Еводий, назначени за пратеници от Картагенския събор при най-славните и най-благочестиви царе: "Когато с Божия помощ те пристъпят към най-благочестивите царе, нека тогава им разкажат по какъв начин във време на събора миналата година стареите на донатистите, чрез граждански съобщения, са били призовани при пълна свобода да се съберат, и ако имат смелостта да защитават своето учение, нека изберат от средата си неколцина от тях, които да са способни да водят спор с нас и с християнска кротост, без всяко колебание, да ни покажат, ако на страната си имат нещо истинно, та по такъв начин вселенската искреност, която е сияла още от древни времена, и днес да изпъкне пред невежеството и упорството на противоречащи". Но обзети почти от безнадеждност, те не дръзнаха да отговорят нищо. Затова, след като спрямо тях е бил приложен епис-копския и мирен начин на отнасяне, а те, нямайки сила да отговарят нещо против истината, са се отдали на безподобно насилие, така че са оклеветили много епископи и клирици (нека замълчим за миряни), а освен това са нахълтали в някои църкви, а и в други също са се опитали да нахлуят - царското човеколюбие трябва да се постарае вселенската църква, която ги е заченала в благочестивата си утроба и ги е възпитала със силата на вярата, да бъде защитена с техни грижи и да не бъде позволено в благочестивите техни времена на някои дръзки човеци да станат господари на безсилния народ, когото не са могли да съблазнят чрез убеждаване. А известно е и често със закони е обявявано какви пакости правят на светинята тия сборища на отцепници, и това много пъти е било осъдено и с наредби на самите гореспоменати най-благочестиви царе; а за да можем сега да добием против беснуването на тия

[10] Без съмнение Аврелий, председател на Събора.

отцепници високата помощ, която никак не е необичайна, нито чужда на светите писания, понеже апостол Павел, както се вижда от истинските апостолски деяния, е победил с военна помощ заговора на безчинници, затова ние сега молим, колкото се може по-скоро, да се изпрати помощ в защита на вселенските църковни чинове във всеки град и в разните места, принадлежащи към всяко владение. Пък трябва да се замолят още и да пазят закона, издаден от баща им Теодосий, блажена му памет, относно облагането с десет литри злато на ония еретици, които ръкополагат и които биват ръкополагани, а също така и владетели, у които бъдат заловени техни събрания; при това да заповядат този закон да бъде потвърден по такъв начин, че да се простре и върху ония, против чиито клевети са представили доказателства тия, които са поели грижата за вселенската църква, та поне, страхувайки се от това, да престанат да правят разкол; и да се въздържат от еретически безумия тези, които, макар и да виждат вечната си пропаст, пак не се отделят, за да се очистят и поправят. Трябва да се молят още, щото с тяхното благочестие да бъде подновен и оня закон, който и днес още съществува и който лишава еретици да получават или да завещават, било по наследство, било по дарение, с една дума, всички ония, които са заслепени от безумните си предубеждения и които искат да останат в донатистката заблуда, да се лишават от права, както да оставят на други нещо свое, така и нищо от други да не приемат.

Които пък, замисляйки се за единството и мира, пожелаят да се поправят, нека им бъде разрешено и при съществуването на този закон да получават наследство, та макар нещо да им се е паднало като дар или наследство още тогава, когато са се намирали в еретическа заблуда, освен на ония, които едва тогава са намерили за нужно да се обърнат към вселенската църква, когато са ги повиквали на съд; понеже за такива трябва да се мисли, че са пожелали вселенско единство не от страх пред небесния съд, а от алчност за земна изгода. Над всичко това е необходима помощ от властта за всяка епархия. Пък ако пратениците намерят, че може да се допринесе и още нещо друго за църковно добро, даваме им пълномощие да предприемат и вършат и това.

Правило 105

Понеже само в Картаген се извърши единение, затова нека изпратят писмо до властите да употребят старание, за да се постигне такова и в останалите епархии и градове; а картагенската църква от името на цяла Африка да изпрати в царския палат епископи, снабдени с грамоти, за да изкажат благодарност за изгонването на донатистите.

Правило 106

Относно това - да не се свиква общ и пълен събор, освен само когато има (пряка) нужда

Постановява се, че занапред не се намира за нужно всяка година да се отрудват всички братя, а само когато обща, т.е. когато някаква нужда на цяла Африка изисква и за нея бъдат изпратени от различни страни писма до тоя престол, тогава да се свика пълен събор в оная епархия, където необходимостта и удобствата покажат; а работи, които не са общи, да се разглеждат в съответните епархии.

Правило 107

Относно това, че се забранява да се пренасят (за обжалване) дела (решени) от доброволно избрани съдии (в по-висш съд)

Ако се случи някое съдебно дело да се пренесе в по-висш съд, и оня, който е недоволен от първото решение, както и този, против когото той търси нов съд, сами си изберат съдии, след това да не се позволява вече ни на единия, нито на другия да търсят друг съд.

Правило 108

Относно църковните изпълнители

Освен това е постановено да се моли да се избират за всички църковни нужди петима изпълнители, които да се определят по различните области [11] .

Правило 109

Определено е още делегатите Викентий и Фортуг, изпращани от името на всички епархии да помолят всеславните царе да бъде позволено да се уредят духовници, които да имат длъжността да защитават дела и които в качеството си на свещеници на епархии, които са приели върху си ходатайството на църковни дела, да могат, когато нуждата изисква, свободно да влизат в съдебни присъствия, за да опровергават всякакви възражения и да представляват онова, което е нужно [12] .

Правило 110

Постановява се избрани застъпници, които се изпращат в царските палати, да имат напълно свободно застъпничество.

Правило 111

Постановява се и следното: на народ, който никога не е имал свой епископ, по никой начин да не му се дава такъв, освен по решение на целия събор във всяка област, заедно с първенствуващия епископ и със съгласието на епископа, под чиято управа по-рано е била оная църква.

Правило 112

Относно народ и епархии, които се обръщат от донатисти

Народ, който се обръща от донатисти и който и без съгласие на събор е имал свой епископ, трябва без друго да бъде удостоен да го има и занапред; а на народ, който е имал епископ и след смъртта му не е искал повече да има собствен епископ, а е пожелал да бъде присъединен към областта на друг, това не трябва да се отказва. При това наредено е още епископи, които, преди да се огласи царският закон за съединението, са обърнали към църквата народ, който са управлявали, трябва да запазят властта си над същия; а след закона за съединението и оттам насетне всички църкви и областите им и всичко друго, което главно и изобщо принадлежи на тия църкви, трябва да преминат под властта на вселенските епископи, намиращи се в тия места, които са били завладени от еретици, безразлично дали отпосле са се обърнали, или не към вселенската църква; пък ако някои от тях след издаването на царския закон нещо са си присвоили, трябва всичко да бъде върнато.

Правило 113

Епископ Маврентий казал: моля да се назначат за съдии най-светият старец Ксантип, най-светият Августин, Флорентин, Теасий, Секунд и Посоди, и (заповядайте) това да се нареди заради мене. Светият събор се съгласил да назначи исканите съдии; а останалите съдии, които са нужни, за да се попълни законният брой, нека старецът Ксантип предостави да бъдат избрани от самите старци на нова Германия.

Правило 114

Относно помиряването на Римската и Александрийската църква

По повод разногласието на Римската и Александрийската църква е постановено да се пише на най-светия папа Инокентий, щото и двете църкви да пазят мира, който Господ е заповядал.

[11] Длъжността изпълнител се е състояла вероятно в това, да настоява началствените и съдебните разпореждания да не биват неизпълнени по нежелание и упорство.
[12] На тази длъжност (екдик) съответства длъжността духовен представител в светски ведомства.

Правило 115

Постановено е, съгласно евангелието и апостолското учение, нито такъв, който е напуснат от жена си, нито оная, който мъжът ѝ я изоставил, да не могат да встъпват в брак с друго лице, а или така да останат, или да се помирят помежду си; и ако пренебрегнат това, нека бъдат принудени към покаяние. И по този въпрос трябва да се помоли да бъде издаден царски закон.

Правило 116

Постановено е и това: всички да употребяват молитви, които са утвърдени на събора, били те молитви, с които се започва, или с които се свършва, или които се четат във време на приношение, или пък при възлагане на ръце, и по никой начин не е позволено да се употребяват други, противни на вярата, а да се четат само ония, които са събрани от най-учени.

Правило 117

Постановява се: да бъде лишен от църковна чест всеки, който поиска от царя да бъде разгледано от светски съд каквото и да било негово дело; а ако поиска от царя епископски съд, по никой начин да не му се забранява.

Правило 118

Който е бил отлъчен от църковно общение в Африка и тайно се е промъкнал в задморски земи, за да бъде приет в общение, нека се подхвърли на изключване от клира.

Правило 119

Постановява се, когато някой пожелае да отиде в царския палат, да бъде споменавано за това в отпустителното писмо, което се изпраща до Римската църква, от която пък трябва да се получи друго писмо до царския двор. Затова, ако някой е получил отпустително писмо само до Рим, а е премълчал за нуждата, поради която отива в палата, и се реши да отиде там направо, такъв да се лиши от общение. А ако, докато е в Рим, внезапно му се яви такава нужда, нека я съобщи на Римския епископ и да донесе писмо от същия. А в отпустителните писма, които първенствуващи или други епископи издават на свои клирици, да бъде означен денят на Пасхата; а ако още не е известен денят на Пасхата от тази година, да се означава този ден от изминалата година, подобно на това, което обикновено се пише в светските писма: след консулството.

Правило 120

Постановено е и следното: изпращаните от този честен събор застъпници да помолят преследваните царе за всичко онова, което намерят да е полезно против донатисти и елини и против суеверието им.

Правило 121

На този събор е постановено един епископ да не може да решава сам съдебна работа, която се отнася и до самия него. Изработеното от този събор не било записано, понеже са били разглеждани местни, а не общи работи [13] .

[13] Картагенският събор, чиито правила са събрани тук, не бил едновременен събор, а поредица от събори на африканските епископи, станали под председателството на картагенския епископ. Указанието на правилото на този събор се отнася за годишен събор, който станал през консулството на император Онорий. По своята краткост правилото не е достатъчно ясно. Валсамон мисли, че то трябва да бъде разбирано в смисъла на правило 11 на същия събор - Картагенския, т.е. когато осъден от епископ презвитер се оплаква срещу

Правило 122

В това време е бил издаден закон, според който всеки да може по свободна воля да приеме подвига на християнството.

Правило 123

Събор против ереста на Пелагий и Целестий

Признато е от всички епископи на Картагенската църква, които са се явили на този свят събор и чиито имена и подписи са вписани в актовете, че Адам не е сътворен смъртен от Бога. Нека бъде анатема оня, който каже, че първият човек Адам е сътворен смъртен, така че и да е съгрешил, и да не е съгрешил, пак е трябвало да умре телесно, т.е. да напусне тялото не за наказание за греха, а по необходимост на естеството.

Правило 124

Постановено е така също да бъде анатема оня, който отрича нуждата от кръщаване на малки, току-що родени от майчина утроба, деца, или каже, че те се кръщават за опрощаване на греховете, но че от прародителския Адамов грях нямат в себе си нищо, което би трябвало да бъде очистено чрез банята на пакибитието (от което би следвало, че образът на кръщението за опрощаване на греховете не трябва да се счита за истински, а за лъжлив); защото онова, което апостолът казва, че “чрез един човек грехът влезе в света, и чрез греха - смъртта, и по такъв начин смъртта премина във всички люде чрез един човек, в когото всички съгрешиха” (Рим. 5:12.), трябва да се разбира не иначе, освен както това е разбирала вселенската църква, която навсякъде е разпространена и разпростряна. Понеже според това правило на вярата и малки деца, които сами още не могат да извършват грях, биват кръщавани за опрощаване от греха, та чрез прераждане да се очисти в тях това, което те са приели от древното раждане.

Правило 125

Постановено е също така да бъде анатема оня, който каже, че благодатта Божия, която се получава чрез нашия Господ Иисуса Христа, ни дава помощ само за прощаване на стари грехове, а не че ни дава свръх това помощ, за да не правим други грехове, понеже благодатта Божия не дава само знания, какво трябва да се върши, а ни вдъхва още и любов да можем да изпълним онова, което знаем.

Правило 126

Постановява се още, че ако някой рече, че тази благодат, която е в нашия Господ Иисуса Христа, ни помага само в това, да не грешим, понеже чрез нея ни открива и явява познаването на греховете, за да знаем какво да търсим и от какво да отбягваме, но че с нея не ни се дава любов и сила, за да вършим това, което сме научили, че сме длъжни да го правим, такъв да бъде анатема. Защото, когато апостолът казва: “знанието възгордява, а любовта назидава” (1 Кор. 8:1), много нечестно ще е да вярваме, че за възгордяването имаме Божия благодат, а за съзиждането я нямаме; а между това и едното, и другото е дар Божий, и онова, което знаем, че трябва да вършим, и онова, което е любов към добро, което трябва да правим, та при любовта, която поправя, да не може да се гордее разумът, понеже, както от Бога е написано: “Оня, Който учи човека на знание” (Пс. 93:10), така също е написано: “любовта е от Бога” (1 Иоан. 4:7).

Правило 127

Определено е също така: ако някой рече, че любовта на оправданието ни е дадена само затова, щото онова, което можем да извършим по свободна воля, е по-лесно да го вършим чрез благодатта, та като че и без да

това осъждане, епископът не трябва сам един да настоява на своето решение и да се сили да го изпълни, а трябва да представи делото за разглеждане от общ събор или от определен в правилата брой на епископи.

сме приели благодатта Божия, бихме могли, макар и мъчно, но все пак и без нея да извършим божествените заповеди - такъв нека е анатема. Защото Господ, като е заповядал относно плодовете, не е казал: “без Мене мъчно ще го направите”, а е рекъл: “без Мене не можете да вършите нищо” (Иоан. 15:5).

Правило 128

Постановява се също така, относно онова, което казва свети апостол Иоан: “Ако кажем, че нямаме грях, себе си мамим, и истината не е в нас” (1 Иоан. 1:8.); и който помисли да разбира това другояче и каже, че поради смирение не трябва да казваме, че “няма грях”, а не за това, че то е истина, нека е анатема; понеже същият апостол веднага продължава и добавя следното: “Ако изповядаме греховете си, *Той* е верен и праведен, за да ни прости греховете и ни очисти от всяка неправда” (1 Иоан. 1:9.); а тук е показано ясно, че то се говори не само заради смирение, а тъкмо обратното. Понеже апостолът е могъл да каже: “ако речем, че нямаме грях, себе си възнасяме и нямаме смирение”, но когато е казал: “Себе си мамим и няма у нас истина”, с това вече е показал ясно, че който говори за себе си, че няма грях, не казва истината, а лъже.

Правило 129

Определено е и това: ако някой каже, че думите, които изказваме в молитвата Господня: “прости нам дълговете ни” (Мат. 6:12.), светиите не казват за самите себе си, понеже това прошение вече не е потребно за тях, а заради други грешници в народа им, поради което и нито един от светиите не казва отделно: “прости ми моите грехове”, а “прости ни нашите грехове”, та от това да се разбира, че праведникът моли това повече за други, отколкото за себе си, такъв да бъде анатема; свет и праведен е бил апостол Иаков, когато е казал: “Ние всинца много грешим” (Иак. 3:2). “И не влизай в съд с Твоя раб, защото пред Тебе няма да се оправдае нито един от живите”6 (Пс. 142:2), и с молитвата на премъдрия Соломон: “Няма човек, който да не греши” (3 Цар. 8:46), а също и с книгата на свети Иов: “Той слага печат върху ръката на всеки човек, за да знаят всички човеци делото Му” (Иов 37:7).

Поради това и светият и праведен пророк Даниил също така в молитвата си е говорил за мнозина: “съгрешихме, по-стъпвахме нечестиво” (Дан. 9:15) - и другото, което той там смирено и истински изповядва; пък да не се помисли, както някои разбират, че той говори не за своите грехове, а повече за греховете на своя народ, след това казва: “Докле се молех и изповядвах греховете на моя народ пред Господа, моя Бог” (Дан. 9:20); не е искал да каже “нашите грехове”, а е рекъл: “греховете на моя народ и моите”, като да е предвиждал пророкът, че ще се явят такива, които зле ще разберат това.

Правило 130

Определено е още, ако някои разбират, че думите, които казваме в молитвата Господня: “Прости нам дълговете ни” (Мат. 6:12), светиите изказват само от смирение, а не истински, такива да бъдат анатема. Защото, кой би търпял молещ се, който да лъже не хората, а самия Бог, като с устата си казва, че желае опрощаване, а пък със сърцето си - че няма грехове, които би трябвало да му се опростят?

Правило 131

Преди няколко години в тая църква пълният събор определи ония църкви, които се намират в различни области и които са станали вселенски, преди да се издадат законите за донатистите, да останат под властта на ония престоли, чиито епископи са ги убедили да се обърнат към вселенското единство, а ония, които са се обърнали, след като са били издадени законите, да останат под властта на престолите, на които са принадлежали, докато са били още на страната на Донат; но понеже отпосле са възникнали, и сега се явяват много спорове между епископи относно области, за които предишната наредба изглежда да не е съвършена, затова на тоя свети събор се постановява, ако някъде е имало вселенска църква и църква на Донатови съмишленици, и те двете са прилягали към различни престоли, то в каквото време и да е станало или ще стане съединението там - преди законите или след тях, - те да бъдат под властта на оня престол, на когото е принадлежала от древност намиращата се там вселенска църква.

Правило 132

Относно това, как трябва да делят помежду си области вселенските епископи и ония, които са се обърнали от Донат.

Да се поделят така: ако има епископи, които от донатисти са се обърнали към вселенското единство, трябва поравно да поделят помежду си областите, в които се намират, че има и от едната, и от другата страна (и донатисти, и православни), т.е. едни места ще отидат под властта на единия, а други под властта на другия, така че старшията по епископство да дели, а по-младият да избира; ако е само едно място, нека се даде на оня, до когото то е най-близко; а ако е на едно и също разстояние и до двата престола, да се даде на онзи, когото народът избере; ако се случи и ония, които от древност са били православни, да поискат свой епископ, а също и тия, които са се обърнали от Донат - свой, тогава нека се предпочете изборът на мнозинството пред малцинството от народа; при еднакъв брой на гласовете и у двете страни мястото да остане върху стария епископ. В случай, че се окажат много такива места, в които има народ и от двете страни и не могат да се разделят на еднакви половини, понеже броят на такива места не е равен, тогава най-напред да се поделят равните броеве на местата, а с онова, което остане, да се постъпи по горния начин - при разсъждаването, когато мястото е едно.

Правило 133

Постановява се още и това, че ако някой (епископ), след като са били издадени въпросните закони, е обърнал някое място към вселенското единство и го е имал под свое ведомство три години, без някой да е заявил права върху него, от такъв никой вече не може да иска това място, а още по-малко, ако през тия три години е имало епископ, който е можел да заяви правата си, но е мълчал; ако пък е нямало епископ, тогава да не се пречи то да се брои към оная църква, която го е владяла в течение на три години; но когато вдовстващата катедра получи свой епископ, нека му бъде позволено да поднови търсенето на това място в продължение на три години. Също така, ако някой епископ от донатистите се обърне към вселенската църква, нека не се осъжда за това, че мястото се брои като подвластно в друга църква до определения срок, понеже от деня на обръщането има право в продължение на три години да го търси като принадлежащо на престола му.

Правило 134

Постановява се така също, че епископи, които мислят, че известен народ принадлежи на престола им и не следят правата си чрез съда на епископи, а (самоволно) простират властта си върху народ, подвластен на друг епископ, безразлично дали тоя народ ги иска, или не - такива да се накажат с изгубване на претенциите си; и ако въпросът не е бил решен по съгласие между епископите, а препирнята помежду им продължава, тогава да се лиши от спорното място оня, за когото бъде доказано, че презирайки църковните съдии, самоволно е нахълтал в него. Никой да не се самозалъгва, че въз основа на притежавано от първенствуващия епископ писмо е приел във владение това място, защото и да има такова писмо, и да няма, той трябва да влезе в отношение с този, който има мястото под свое ведомство и от него да получи писмо, та да е явно, че по мирен начин си запазва припадащата му се църква. А ако и тоя предяви някои претенции, тогава и това да бъде разрешено от съда на епископи, които или първенствуващият да назначава, или сами (споречите) по съгласие да си изберат от съседни епископи.

Правило 135

Постановява се също така, че ония, които немарят да сдобият за вселенското единство места, принадлежащи на престола им, трябва да бъдат изобличавани от прилежни съседни епископи да не отлагат работата. За това, ако такива, в продължение на шест месеца, считано от деня на съвещанието по това, не направят нищо, тия места да бъдат предоставени другиму, който е надарен да ги придобие. Впрочем, ако оня, комуто се струва, че му принадлежат тия места, е признавал за полезно да не действа по някои съображения, понеже това са предпочели (сами) еретиците, та той да може да ги обърне към вселенската църква без народни смущения, а между това друг е изпреварил постъпката му, с която той по-рано повече

би раздразнил еретиците - в такъв случай, след като работата се разгледа от епископския съд, ония места да бъдат върнати на неговия престол. Когато епископите, които трябва да образуват съда, са от различни области, съдиите да назначава първенствуващият епископ, в чиято област се намира спорното място. Ако по общо съгласие те се изберат измежду съседни епископи, тогава да се избира или един, или трима; и ако са избрани и признати трима, нека се покорят на решението или на всички, или на двама.

Правило 136

Да не се позволява делото да се пренася в по-висш съд от съда на съдиите, избрани по общо съгласие. И който откаже, поради упорство, да се подчини на съдиите (епископът на първия престол), след като узнае това, издава писмо, щото никой от епископите да не го приема в общение, докато не се покори.

Правило 137

Ако епископ нехае да възвърне от еретици онова, което по списъци принадлежи на църквата или на самите катедри, нека бъде увещаван от прилежни съседни епископи, които да му посочат нехайството, за да не може да бъде извинен. Ако в продължение на шест месеца от деня на увещанието, макар и да се намира в същата епархия, не се погрижи за ония, които трябва да се обърнат към вселенското единство, с такъв да не се съобщават, докле не изпълни това. Ако пък в тия места не дойде съдействател [14] , тогава на епископа да не се вменява във вина бездействието му.

Правило 138

А ако се докаже, че някой епископ лъжливо е съобщил, че те, т.е. донатистите, са се обърнали, а пък се установи противното, за което той е знаел, такъв да се лиши и от епископство.

Правило 139

Постановено е следното: ако презвитери, дякони и други по-долни клирици останат недоволни от решението на своите епископи по заведени пред тях дела, нека ги изслушват и пререканията им нека решават съседни епископи, избрани по съгласие на собствените им епископи. А ако пожелаят и от тях (по въззив [15]) да пренесат делото в по-висш съд, нека го обжалват само пред африканския събор или пред ония епископи, които първенствуват в областта им. Който пък поиска да пренесе делото в съд отвъд морето, никой вече в Африка да не го приема в общение.

Правило 140

Постановява се също така, че ако някой епископ облече в монашеско облекло, или е облякъл вече, девица, която още не е навършила двадесет и пет години, подбуден от необходимост, за да се запази девическото целомъдрие, застрашавано от опасност, било че има подозрение за някой любящ я, който има власт, било че някой иска да я отвлече, или пък тя самата е била сломена от някаква смъртоносна опасност, или най-сетне епископът е извършил това по молба на нейните родители или на наставниците ѝ, за да не би да умре без монашески чин, такъв епископ не може да бъде подхвърлян на никакво осъждане от съборното постановление, което определя горната възраст за обличане в монашеска дреха.

Правило 141

Съборът постанови: да се изберат от всяка област по трима съдии, за да не се задържат за дълго време всички епископи, които са дошли на събора.

[14] Светски началник, който бил длъжен да съдейства на епископа да не се отклоняват еретиците, когато бъдат повикани за увещание или да отговарят.
[15] Апелация, молба за второ съдене по дело.

Правило 142

След свършването на някои работи, когато трябваше да се продължат заседанията за приключване и на останалите работи, много епископи не можаха да останат повече и бързаха да заминат за църквите си, затова целият събор постанови да се изберат измежду всички от всяка област (епископи), които трябва да останат да привършат останалите работи, което и беше изпълнено.

Правило 143

Постановено е от всички: понеже в предишните определения на съборите е решено кои лица могат да подават оплаквания срещу клирици, но не е означено точно от кои лица не могат да бъдат приемани такива, за това ние определяме, че е законно да не се приема оплакване от такъв, който, като е бил отлъчен вече от общение, е още в отлъчване, безразлично дали желаещият да се тъжи е клирик, или мирянин.

Правило 144

Постановено е и това: да не се приемат оплаквания от всички роби (изобщо), от освободени роби срещу ония, у които са робували, и от всички такива, които гражданските закони не допускат да се тъжат за престъпления, а така също и от ония, върху които е сложено петно на безчестие, т.е. от глумци и от всички лица, които упражняват срамни занятия, както и от еретици или езичници, или иудеи. Но пък на всички тия, от които не се приемат такива обвинения, да не се отнема свободата да подават жалби по свои частни работи.

Правило 145

Постановено е така също, че когато някои тъжащи се срещу клирици изтъкнат няколко престъпления и едно от тях, по което най-първо е станало разследване, не се е доказано, такива да не се допускат да поддържат останалите обвинения.

Правило 146

В качество на свидетели не трябва да се приемат такива, от които е постановено да не се приемат оплаквания, а така също и такива, които доносителят посочи измежду своите домашни; да не се приема за свидетел и недостигнал четиринадесетгодишна възраст.

Правило 147

Постановено е и следното: ако някой епископ каза, че някой насам му изповядал престъплението си, а пък той не го признава, в такъв случай епископът да не се обижда от това, че не се основават на него едного. А ако каже, че от това съвестта му е възмутена и не иска да има общение с непризнаващия си, тогава другите епископи да не общуват с него, додето опълченият по тоя случай не бъде приет в общение от своя епископ; епископ да се пази да не говори за някого нещо, което не може да потвърди с доказателства.

С това е била завършена работата на Картагенския събор в 419 г. След разискванията по въпроса, по повод на който се е състоял великият събор на африканската църква, т.е. за апелациите до Римския епископ срещу решенията на африканския събор, по Фаустин, епископ Анконитански, и Филип и Асел, римски презвитери (и тримата легати на римския епископ на тоя събор), е било изпратено следното

Послание до Бонифаций, епископ на Римската църква,

изпратено от целия събор в Африка чрез застъпниците на римската църква - епископ Фаустин и презвитерите Филип и Асел

До най-блажения господин и пречестния брат Бонифаций, - Аврелий, Валентин на първата катедра в Нумидийската епархия, и другите епископи на брой двеста и седемдесет, дошли на общия събор в Африка.

Понеже на Господа е било угодно онова, което заедно с нас изработиха пресветите наши братя съепископ Фаустин и съпрезвитерите Филип и Асел [16] , наше смирение да отговори не на блажения в памет епископ Зосим, от когото те ни донесоха писма и поръки, а на твоя честност, която зае, по Божия воля, неговото място, считаме за дълг накратко да ти съобщим извършеното по наше взаимно съгласие, не докосвайки се до всичко онова, което се съдържа в пространните актове за дейността на събора и на което ние дълго се спирахме, стараейки се, макар и при трудни и дълги препирни, но при запазване на любовта, да внасяме в актовете всичко онова (казваме), което се отнася до определената работа. И той (Зосим), ако останеше още в това тяло, с голяма радост щеше да приеме това, о, любезни брате, понеже щеше да види, че всичко е извършено при пълен мир. Презвитер Апиарий, на когото поставянето, отлъчването и призоваването пред събора предизвика толкова бъркотии не само в Сикската църква, а и в цяла Африка, поиска прошка за всичко, в което е погрешил, и отново е приет в общение. Но пръв, който открито поправи всичко онова, което бе необходимо, беше нашият съепископ Ербан Сикски. А понеже трябваше да се погрижим да обезпечим църковния мир и спокойствие не само засега, но и в бъдеще, и предвид на това, че такива работи много пъти са ставали, за това, за да се запазим и занапред от подобни или от още по-тежки неща, ние определихме Апиарий да се отстрани от Сикската църква със запазване на честта и степента си, така че, като го снабдим с писмо, да може да служи във всяко друго място по свое желание и възможност и да извършва всичко, което е свойствено на презвитерския чин. Това ние приехме без всяко затруднение по собствена молба на самия Апирарий. Но преди да се докара работата до тоя край, ние трябваше, между другото, да се занимаем с други въпроси, които ни въвличаха в продължителни спорове. Понеже самата същност на въпросите изискваше да помолим нашите братя съепископ Фарускин и съпрезвитерите Филип и Асел да внесат в църковните актове онова, което им е поръчано да извършат заедно с нас, те ни заявиха нещо устно, а не писмено; а когато ние настоятелно поискахме донесеното от тях писмено указание, те го представиха и след като бе прочетено пред нас, го приложихме към актовете, които ви изпращаме чрез тях. Това указание съдържа четири точки, които те трябваше да разгледат заедно с нас: първата - за апелации на епископи пред първосвещеника на Римската църква, втората - епископи по собствена своя воля да не могат да отиват в двореца, третата - дела на презвитери и дякони да се разглеждат от съседни епископи, и четвъртата - епископ Ербан да бъде лишен от общение и освен това да бъде призован в Рим, ако не се поправи в това, в което трябва. По първата и втората от тия точки, т.е. на епископи да се позволи да обжалват в Рим и дела на клирици да се решават окончателно от местните епископи, ние още миналата година се погрижихме да изясним в нашите писма до същия Зосим, досточтима му памет, че без всяко оскърбление за него известно време ще спазваме и едното, и другото, докато се намерят точните определения на Никейския събор. А сега молим и светиня ти да се съгласиш, щото у нас да се спазват наредбите, изложени и установени от никейските отци в този вид, в който ги имаме, а у вас там нека се изпълнява онова, което съдържат указанията, а именно: “ако някой епископ бъде обвинен и съборът на епископите от областта го низвергне от степента му, а пък той, обжалвайки присъдата, се обърне до най-блажения епископ на Римската църква, който, като го изслуша, признае за справедливо да се поднови разследването на делото му, в такъв случай трябва да се постанови и това, той да благоволи и да напише до съседните епископи на тая област, та те подробно и грижливо да изучат всички обстоятелства на делото и след като се убедят в истината, да произнесат

[16] Това послание не е внесено в руския сборник “Книга Правил”. В тоя сборник намираме само посланието на Картаген. Събор до Римския епископ Целестин. Но понеже и двете послания имат важно историко-каноническо значение и са в тясна връзка помежду си, ние намираме за твърде уместно да включим посланието на този събор до Бонифаций преди изпратеното от същия събор до Целестин. Характерното в тези две послания е това, как епископите на Картагенската областна църква реагират въз основа на църковните канони срещу посегателството за господство на Римския първосвещеник над африканската църковна самостойност. (Бел. прев.)

присъдата си по него. Ако някой, който иска делото му още веднъж да бъде разгледано и подаде молба до Римския епископ да изпрати свои презвитери за тоя съд, тогава нека бъде във властта на този епископ, ако признае за добро и необходимо и определи, нека изпрати такива презвитери, които с властта на този, който ги е пратил, да произведат съд заедно с епископите. Ако пък Римският епископ остане доволен от предишния съд и от присъдата на епископите, тогава нека направи каквото мъдростта му го посъветва [17] . Същото и относно презвитери и дякони: “Ако някой епископ се окаже склонен към гневене (което не подобава на такъв мъж) и при внезапно раздразнение срещу презвитер или дякон поиска да го отстрани от църквата, трябва да се положи грижа такъв презвитер или дякон да не бъде веднага осъден и лишен от общение. Всички епископи казали: низвергнатият да има право да се отнесе до епископа на митрополията в областта, а ако той отсъства, да помоли собствения си епископ да изследва работата, понеже не трябва да се пренебрегват молещите и този, който го е осъдил правилно или неправилно, трябва добродушно да понася изследването, та или да се потвърди присъдата му, или да бъде тя изменена” [18] . Това сме внесли в актовете, докато се получат точните преписи на решенията на Никейския събор; а ако там действително съществуват такива правила, каквито съдържа предявеното ни указание до братята, изпратени от апостолската катедра, и такъв ред се спазва у вас в Италия, тогава ние по никой начин не трябва да бъдем принуждавани да приемем онова, за което не желаем и да си спомним, и вярваме, че по милостта на нашия Господ Бог, докато светиня ти предстоятелства в Римската църква, ние не ще претърпим такива надменни претенции; напротив, по отношение на нас ще бъдат спазвани с братска любов и без всякакви препирни от наша страна ония правила, които, по дадената ти от Всевишния мъдрост и справедливост, и ти и сам намираш за необходимо да спазваш, освен ако никейските канони съдържат друго. Защото ние, след като прегледахме много книги, нито в един латински препис (на правилата) на Никейския събор не прочетохме тия правила в такъв вид, в какъвто ни са изпратени оттам, в споменатата по-горе инструкция; а понеже нямаме възможност да намерим тук нито един гръцки препис, ние се погрижихме нарочно такива преписи да ни се донесат от източните църкви, гдето, казват, същите определения и сега можели да се намерят в оригинал. За това молим твоя пречестност да благоволиш и да напишеш от себе си до първосвещениците на тия страни, т.е. до епископите на Антиохийската, Александрийската и Цариградската църква и до други, ако е угодно на светиня ти, да ни изпратят оттам постановените от светите отци в Никея канони. И предимно на тебе прилича да окажеш, с Божия помощ, благодеяние на всички западни църкви. Защото, кой може да се съмнява, че най-точните актове на Никейския събор, който е станал при гърците, са ония, които, като се донесат от най-именитите църкви и се сравнят помежду си, не ще се окажат съгласни? А докато това не стане и докато работата не се разбере, заявяваме, че ние сме съгласни да признаваме всичко онова, което се съдържа в споменатата инструкция относно апелации на епископи до първосвещеника на Римската църква и относно това, щото делата на клирици да се решават окончателно от ехархийските епископи, и вярваме, че твое блаженство, по Божия воля, ще ни помогнеш в това. За останалото, каквото е решено и утвърдено на нашия събор и което носят със себе си братята съепископ Фаустин и съпрезвитерите Филип и Асел, ако благоволите, те ще ви докладват. Господ наш да те запази за дълги години, най-блажени брате!

Послание на Африканския събор до Римския папа Целестин

До възлюбения господин високопречестен брат Целестин - Аврелий, Палатин, Антонин, Тут, Сервутсдей, Терентий, Фортунат и други, намиращи се на общия Картагенски събор.

Бихме желали, както светиня ти с грамотата, изпратена ни с нашия съпрезвитер Лъв, изяви радостта си за пристигането на Апиарий, също така да можем и ние сега радостно да ви изпратим настоящото писмо за неговото оправдание, защото няма съмнение, че и нашата, и вашата ревност е била чужда на доверчивостта, за да е свободна от подозрението, че предварително наклонява в полза на някого, като да е вече изслушан, когато всъщност още трябва да се изслуша. - Така, когато пристигна при нас пресветия наш брат и съепископ Фаустин, ние свикахме събор и мислехме, че той е изпратен с Апиарий, щото, както с негово старание да бъде възстановен в презвитерство, така също да може и сега с негови грижи да се оправдае от безбройните

[17] Сердик. съб., пр. 5.
[18] Сердик. съб., пр. 14.

обвинения, приписани му от тавракинските жители; но многочисленият наш събор намери толкова много и толкова големи беззакония, вършени от Апиарий, че те превъзмогнаха цялото старание на Фаустин, което всъщност бе по-скоро защита, отколкото съд, и по-скоро отбрана на екдик, отколкото справедливост на съдия-изследовател. Защото, преди всичко, Фаустин силно противостоеше на целия събор и му нанасяше различни оскърбления като да защитаваше предимството на Римската църква, настоявайки да приемем в общение оногова, когото светиня ти е приел в същото, вярвайки само на неговата, с нищо недоказана, жалба. Обаче това не му помогна, както ще видиш най-добре, когато прочетеш преписите. Защото, след тридневно най-тежко и най-старателно съдене, при което с тежко сърце разглеждахме различните оплаквания срещу Апиарий, Бог, праведният Съдия, Който е всесилен и дълготърпелив, изведнъж пресече всички настоявания на нашия съепископ Фаустин, както и всички извъртания на Апиарий, с които той се силеше да укрие срамните си беззакония, така че се съкрушиха досадното му и гнусно упорство и безсрамното му отричане, с които той се стараеше да загради блатото на безбройните си сладострастни дела. И когато нашият Бог стегна съвестта му и пред всички хора разкри онова, което е таил в сърцето си, като да е то осъдено от гнусотията на самите престъпления, изведнъж тоя упорит дотогава лъжец сам дойде да признае всички отдавани му престъпления, и най-сетне доброволно обвини сам себе си във всички толкова невероятни пороци, като по такъв начин обърна в съжаление и самата ни надежда, на която сме го поверили, и желанието ни да може да се умие от тия срамни петна; и тая наша скръб той омекоти само с тази единствена утеха, че и нас освободи от дългия напор на тъгуването и за собствените си рани, макар неволно борейки се със съвестта си, приготви що-годе цяр чрез изказаното си признание. И сега, като изпълняваме най-напред дълга на подобаваща почит, умоляваме ви, господине брате, да не изслушвате лесно ония, които идват от тук, и повече да не благоволявате да приемате в общение такива, които са били отлъчени от нас, защото твое блаженство лесно ще намери, че така е било определено и на Никейския събор. Ако там намираме, че това трябва да се спазва така относно низши клирици и миряни, колкото повече то трябва да се спазва по отношение на епископи? Затова, отлъчени от общение в епархията си да не се приемат в общение от светиня ти с намерение и както не подобава. Също тъй светиня ти да забрани, както това е и достойно за тебе, срамотните надбягвания на презвитери и следващи след тях клирици. Защото това не е забранено и за Африканската църква с никакво определение на отците, при това и определенията на Никейкия събор по явен начин връщат назад до собствените им митрополити, както по-долните клирици, така и самите епископи. Разумно и справедливо е признал Никейският събор, че каквито дела и да възникнат, те всички трябва да се решават пак в своите места; защото отците признали, че нито в една област не ще се умали благодатта на Светия Дух, чрез която Христовите свещеници разумно виждат правдата и твърдо я опазват, а особено когато всекиму е позволено, в случай на недоволство от местните съдии, да се обърне до събора на областта си или пък и до вселенския събор. И може ли някой да повярва, че нашият Бог може да внуши справедливост на съд на едного, който и да е бил той, а да откаже в това на многобройни свещеници, които са се събрали на събор? И, наистина, може ли да бъде основателен този задграничен съд, на който даже не могат да се явяват необходимите за свидетелство лица, било поради физическа слабост, било поради старческа немощ, било по други пречки? А относно това, че ти можеш да изпратиш някого, като че ли от страна на светиня ти, ние не намираме поне един събор на отците да е постановил нещо по това. Това, за което ти ни писа чрез нашия съепископ Фустин, че има такова постановление на Никейския събор, ние не намерихме нищо подобно в самите точни копия от първоизточника на Никейския събор, които получихме от пресветия Кирил, нашия съепископ на Александрийската църква, и от всечестния Атик, епископ Цариградски, и които изпратихме още преди това на блажения в памет епископ Бонифаций, ваш предшественик, чрез същите: презвитер Инокентий и иподякон Маркел, които ни ги и донесоха. И така, по молба на някои, не изпращайте тук свои клирици за разрешение на делата ни и не допускайте това, за да не кажат, че внасяме суетната гордост на света в църквата Христова, която на желаещите да видят Бога принася светлината на простотата и деня на смиреномъдрието. И понеже сега достойният за съжаление Апиарий за непростените си беззакония е отлъчен от Христовата църква, дори и от нашия брат Фаустин, ние не се страхуваме, че при умението и грижите да запазваш братска любов, Африка по никой начин вече не ще го търпи. Нека нашият Бог, господине брате, за дълги години, запази ваша светост в молитвите ви за нас.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР (394г.)

Кратки сведения

Като повод за свикването на този събор послужил спо-рът между двама епископи - Агапий и Вагадий, които, всеки от гледище на собствения си интерес, доказвали правото си върху Бостарската митрополитска катедра в Арабия. За да се разреши този спор, в 394 г. бил свикан в Цариград събор, на който взели участие: Нектарий Цариградски, Теофил Александрийски, Флавиан Антиохийски и още 17 други епископи. Председателствал Нектарий. Съборът решил, че епископ може да бъде низвергнат чрез съд от много епископи, а не само от трима.

Правило 1

Определяме: от сега занапред подсъдим епископ да не се низвергва от свещен чин нито от двама, нито от трима епископи, а само с присъда на пълен събор, в който да участват, по възможност, всички епископи от областта, както постановяват и апостолските правила, та осъждането на достоен за низвергване да е всестранно обмислено и присъдата да е постановена от мнозина в присъствието на подсъдимия

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР проведен в храма на светите Апостоли

наричан двукратен (или първо-втори)

Кратки сведения

Девети век, векът на Николай и Фотий, може да се счита за един от най-бурните, а заедно с това и един от най-печалните по последствията си за Христовата църква. Свалянето на патриарх Игнатий и възкачването на Фотий на Цариградския престол предизвикало много безредици на изток и в същото време дало повод на Римския папа да се намеси във вътрешните работи на Цариградската църква. От друга страна и иконоборството, макар и да било осъдено от VII вселенски събор, пак продължавало да безпокои църквата. За да се ликвидира окончателно с това зло, както и да се въдвори нарушеният църковен мир, било решено да се свика голям събор на епископи, който и станал в началото на май 861 г. в Цариград в храма на светите Апостоли и при участието на 318 отци; Римският престол се представлявал от особени легати. На събора присъствал и император Михаил III. Първото заседание не дало резултати, понеже неправославните извършили нападение и внесли смут. Съборът можел да действа свободно едва на второто заседание. Поради това именно двукратно свикване тоя събор се нарича още и двукратен или първо-втори. Потвърдено било осъждането на иконоборците, а след това бил признат изборът на патриарх Фотий на Цариградската катедра. Издадени били и 17 правила по църковната дисциплина.

Правила 1-17

Правило 1

Основаването на манастири, дело толкова важно и похвално и което нашите блажени свети отци разумно са утвърдили от древност, днес, както се вижда, се извършва слабо. Някои, давайки име на манастир на собствени имоти и поселища и обявявайки, че ги посвещават на Бога, отпосле вписват себе си господари на онова, което са подарили, като мъдруват, че са посветили на Бога само наименованието, понеже не се срамуват, след като са извършили дара, да си присвоят власт, каквато по-напред никой не им е забранявал да имат. И тази работа толкова се е извратила, че същите ония, които са направили дара, открито продават много от посветеното на Бога за почуда и огорчение на ония, които виждат всичко това. И не само не искат да се покаят, задето си присвояват власт над онова, което вече са подарили на Бога, а без всякакъв страх предават тая власт и на други. Затова светият събор определи: никой да не може да основава манастир без знанието и съгласието на епископа, и само когато епископът се съгласи и даде благословение, тогава манастирът да бъде открит, след като се извърши установената молитва, както това отдавна боголюбно е установено, а самият манастир с всичко, каквото притежава, да се впише в надлежната книга и се пази в епископската архива; оня, който е направил дара, по никой начин вече да не смее, без знанието на епископа, да поставя за игумен самия себе си или някого другиго, вместо себе си. Защото, щом като никой не може вече да бъде господар на онова, което е подарил на друг, как може да бъде позволено на някого да си присвоява притежание на онова, което посвещава и принася на Бога?

Правило 2

Някои приемат върху си само чина на монашеския живот не за да служат на Бога с чисто сърце, а за да добият слава на благочестие, чрез почитаното монашеско облекло и с това да намерят безпричинна

наслада на удоволствията си. Постригали сами себе си и стоят в домовете си, без да извършват някаква монашеска служба или наредба. Затова светият събор постанови: по никой начин не се позволява на никого да се удостоява с монашески чин без присъствието на лице, което ще трябва да го приеме при себе си на послушание, да началства над него и да се грижи за душевното му спасение. И тоя трябва да бъде мъж боголюбив, началник в манастир и способен да спаси новопривежданата към Бога душа. Ако се окаже, че някой е постригал някого, без да е при-съствал игуменът, който ще трябва да го приеме като послушник, такъв нека подлежи на низвергване, понеже е постъпил против правилата и руши монашеската дисциплина, а безредно и неправилно постриганият да се предаде на послушание в манастир, който местният епископ определи. Защото безразсъдните и погрешни постригвания са подхвърлили на неуважение и монашеския чин и са станали причина да се хули името Христово.

Правило 3

Разсъдено е да се отклони още едно допуснато зло, което се шири поради немара и безгрижност. За това, ако някой предстоятел на манастир не потърси с най-голямо старание избягали подчинени нему монаси или не ги приеме, когато ги намери, и не се потруди с подходящ и съответстващ лек да възстанови и затвърди падналия, светият събор определи такъв да се подхвърля на отлъчване от тайнствата. Защото, ако оня, на когото са поверени неразумни животни и занемари стадото, не остава без наказание за това, как не ще подлежи на наказание за дързостта си тоя, който е приел върху си Христово паство и с ленивостта и немарливостта си прахосва спасението им? А монах, който, повикан да се върне, не се подчини, нека бъде отлъчен от епископа.

Правило 4

Нечестивият по много начини се е силил да посрами честния монашески чин и най-голяма помощ в това е намерил във времето на бившата ерес, понеже угнетяваните от ереста монаси, напускайки манастирите си, се преселвали в други, а някои и в жилища на мирски люде. И онова, което по-рано са вършили заради благочестие и което ги е правило достойни за облажаване, отпосле се превърнало в неразумен обичай и ги изложило на присмех. Та и сега още, когато благочестието е вече затвърдено и църквата е свободна от съблазни, някои пак излизат от манастирите си и като някой неудържим поток, който се блъска насам-натам, додето прелее, изпълват манастирите с много непотребства, причиняват голямо безредие и разстройват и рушат благолепието на послушанието. Затова, за да прекрати това тяхно непостоянство и стремежа им към непокорство, светият събор определи: монах, който избяга от манастира си и премине в друг, или се посели в мирско жилище, да бъде отлъчен от църковно общение заедно с тоя, който го е приел, докато не се завърне в манастира, от който постепенно се е отстранил. Впрочем, ако епископът, уверен в благочестието и чистотата на живота на някои монаси, поиска да ги премести в друг манастир, за да го уредят, или намери за добре да ги изпрати и в мирски дом за спасение на живеещите в него, или пък намери за полезно да ги постави на друго някое място, в такъв случай не попадат под осъда нито монашестващите, нито ония, които ги приемат.

Правило 5

Намираме, че необмислени и неизпитани отричания от света пакостят много на добрата монашеска уредба. Някои съвсем лекомислено се хвърлят в монашеския живот и пренебрегвайки строгостта и труда на подвижничеството, отпосле нещастно се връщат отново към плътския и сластолюбивия живот. Затова Светият събор определи: да не се удостоява с монашески чин никой, докато определеният за изпитание тригодишен срок не покаже, че е достоен за такъв живот, и съборът повелява това да се спазва по всякакъв начин, освен в случай на тежка болест, която да наложи да се скъси времето на изпитание, или пък когато се отнася за строго набожен човек, който и в мирското си облекло е прекарвал монашески живот, защото за пълно изпитание на такъв са достатъчни и шест месеца. А който игумен постъпи против това - след като бъде лишен от игуменство, за наказание да се постави в положението на подчинен, понеже е нарушил реда, а монахът да се премести в друг манастир, където строго се спазва манастирският устав.

Правило 6

Монаси не трябва да имат нищо собствено, а всичко, което имат, да бъде отстъпено на манастира; понеже блаженият Лука казва за ония, които вярват в Христа и които служат за пример на монашеско общежитие, че “никой нищо от имота си не наричаше свое, но всичко им беше общо” (Деян. 4:32). Затова на тези, които желаят да постъпят в монашество, им се дава свобода най-напред да се разпоредят с имуществото си и да го отстъпят на когото пожелаят, стига законът да не забранява, защото, щом като вече встъпят в монашество, манастирът става господар на целия им имот и не им е позволено да го управляват или да се разпореждат иначе с него. А ако се окаже, че някой си е задържал някое притежание, без да го даде на манастира, и че е овладян от страстта на алчност, игуменът или епископът да му отнемат това притежание, да го продадат публично и добитата стойност да поделят между сиромаси и нуждаещи се. Който пък мисли, като древния Ананий, да утаи такова притежание, светият събор определи да се накаже с прилична епитимия. От себе си се разбира, че постановените от светия събор правила за монаси важат и за монашестващи жени.

Правило 7

Виждаме, че много епископии западат и са в опасност напълно да запустеят, вследствие на това, че предстоятелите им са насочили всичкото си старание и грижи да издигат нови манастири, и като изтощават с това епископиите и се изхитряват да присвояват доходите, се грижат да увеличават броя на манастирите. Затова Светият събор определи: никой епископ да не смее да въздига свой особен манастир в щета на епископията си. И ако някой се залови, че е дръзнал да стори това, да се подхвърли на прилично наказание, а онова, което е построил наново, понеже в самата си основа не може да бъде признато за манастир, да се причисли към епископията като нейна собственост. Защото нищо от онова, което е против закона и реда, не трябва да бъде в загуба на установеното според правилата.

Правило 8

Божественото и свещено правило на светите Апостоли счита за самоубийци такива, които са скопили сами себе си, и ги низвергва, ако са свещеници, а ако не са, забранява им да встъпват в свещенство (Ап. 22, 23). Оттук става явно, че щом като оня, който се е скопил, е самоубиец, такъв, който скопи другиго, безсъмнено е убиец, понеже за него справедливо може да се каже, че оскърбява самото създание. Затова Светият събор определи: ако някой епископ, презвитер или дякон е скопил някого било собственоръчно, било по негова заповед, да се низвергне, а ако е мирянин, да се отлъчи, освен в случай, когато болестта изисква да стане скопяване. Понеже, както първото правило на Никейския събор не наказва ония, които в болест са се подложили на хирургическо рязане, вземайки предвид болестта, така и ние не осъждаме свещеници, които налагат да се скопят някои заболели, нито пък виним миряни, които в болест се самоскопяват, защото смятаме това като лек на болката, а не злоумисъл против творението или хула срещу творчеството.

Правило 9

Апостолското и божествено правило подхвърля на отлъчване свещеници, които дръзват да бият верни, когато съгрешават, или неверни, когато оскърбяват. Някои, като се изхитряват да угодят на гнева си и извъртат апостолските установления, разбират, че това се отнася само за такива, които бият собственоръчно, макар че правилото не означава нищо такова и че здравият смисъл не позволява да се тълкува така. Защото наистина ще е неразсъдно и твърде погрешно да се низвергне някой за това, че три или четири пъти е ударил някого с ръка, а пък да се оставя без всяко наказание такъв, който заповядва да бият някого и го изтезават до жестокост и до смърт. Затова, понеже споменатото правило наказва въобще всяко биене, и ние постановяваме съгласно с него. Защото Божият свещеник трябва да упътва оня, който не се владее както трябва, чрез поучаване и напомняне, а понякога и чрез църковни епитимии, но по никой начин не с бичове и удари да напада човешки тела. Ако се окажат такива, които не искат съвършено да се покорят и да се подчинят на внушения чрез епитимии, никой не пречи да се вразумяват чрез предаването им на граждански съд, понеже и петото правило на Антиохийския събор предписва, ония, които смущават църквата и внасят крамоли в нея, да се докарват в ред чрез светска власт.

Правило 10

Ония, които явно са се предали на страстите си, не само не се страхуват от установените от свещените правила наказания, а дръзват дори да ги оскърбяват. Понеже те ги изопачават и за да задоволят страстната си воля, преиначават смисъла им, затова в страстната си забрава, както казва Григорий Богослов, злото не само им се показва, че не заслужава осъждане, ами, че дори е божествено. Има апостолско правило, което казва: “Никой да не усвоява за своя употреба златен или сребърен съсъд, или завеса, понеже това е беззаконно; а който бъде забелязан в това, нека бъде наказан с отлъчване” (Ап. пр. 73). И като привеждат това за оправдание на беззаконията си, казват, че не трябва да се счита, че заслужават низвергване ония, които превръщат честната покривка на светата трапеза в свое одеяло или в някаква друга дреха, нито дори такива, които светата чаша, о, беззаконие! или честния дискос, или нещо подобно на него вземат за своя употреба или оскверняват, понеже, казват те, правилото предписва, че които се заловят в това, трябва да подлежат на отлъчване, а не на низвергване. Но кой може да търпи такова страшно кощунство и нечестие? Само защото правилото подхвърля на отлъчване такива, които само взимат за употреба посветена вещ, а не и такива, които съвсем я присвояват чрез кражба, те освобождават от низвергване и такива, които ограбват и светотатствено крадат светая светих и намират, че не подлежат на низвергване нито такива, които честните дискоси или светите чаши употребяват по своя воля за обикновено ядене, при все, че то е явно оскверняване и е очебийно, че ония, които вършат това, попадат не само на низвергване, а и под обвинението за най-голямо безчестие. Затова светият събор определи: да подлежат на пълно низвергване всички ония, които заради своя корист изнесат или обърнат за не свята употреба свята чаша, дискос, лъжичка или честна покривка, или въздух [1] , или каквото и да било от свещени и свети съсъди, или одежди, които се намират в светия олтар. Защото едното от тях е осквернение на светинята, а другото - светотатство. И както правилото подхвърля на отлъчване ония, които взимат за себе си или за други за не свещена употреба някакви съсъди или одежди и ги употребяват извън олтара, също така и ние осъждаме такива; а ония, които съвсем ги откраднат, подхвърляме ги на осъждане като светотатци.

Правило 11

Божествените и свещени правила подхвърлят на низвергване презвитери или дякони, които поемат върху си някои светски началствени длъжности или грижи, или стават управители в домове на мирски началници. Същото потвърждаваме и ние и относно останалите броящи се в клира и определяме: ако някой от тях постъпи на някаква гражданска началствена служба или приеме върху си длъжност на управител или в домове на началствени лица, или в предградия, такъв да се изключи от своя клир. Защото, според изказаните най-верни думи от Христа - истинския наш Бог, “никой не може да слугува на двама господари” (Мат. 6:24).

Правило 12

Както светият и вселенски шести събор подхвърля на низвергване ония клирици, които без съгласието на епископа извършват служба или кръщават в богомолни намиращи се в домове [2] , същото постановяваме и ние. Понеже, когато Светата църква право управлява и брани словото на истината и го преподава, пази и поучава на честно живеене, ще е неприлично и престъпно да се допусне, ония, които живеят без надзор и без послушание, да навлизат в домове, да разрушават благочинието на църквата и да внасят в нея смутове и съблазни. Затова настоящият свещен и от Бога подпомаган събор, съгласно с вселенския Шести свети събор постанови: местният епископ всеки път изрично да определя ония, които ще извършват служба в домашни богомолни. А ако някой извън тях се осмели без позволението на епископа да се вмъкне в къща и да служи там, нека бъде низвергнат, ония пък, които участват в общение с такива, да попаднат под отлъчване.

[1] Въздух се наричат малките покривки (покровци) за светите дарове.
[2] VI вселенски съб. пр. 31.

Правило 13

Понеже нечестивият, който пося семето на еретически плевели, като видя, че те с меча на Духа се изсичат из корен, сега е избрал друг път, пътя на лукавството, и се опитва чрез безумието на разколниците да разсече тялото Христово, затова светият събор, за да разруши из основа този негов план, сега определи: ако някой презвитер или дякон пренебрегне обвинението на епископа си в някои престъпления, и преди да е станало съборно разследване и без той още да бъде окончателно осъден, се осмели да прекъсне общуването си с него, като не споменава, според преданието на църквата, името му в свети молитви и литургии, такъв да подлежи на низвергване и лишаване от всички свещенически почести. Защото, който е поставен в чин на презвитер и си позволи съд на митрополита, като преди съдът да се произнесе, сам, на своя глава, осъди своя отец и епископ, такъв не заслужава нито честта, нито името на презвитера. А които последват такъв, ако имат свещен чин, също да се лишат от честта си; ако пък са монаси или миряни, напълно да се отлъчат от църквата, докато напуснат общуването си с разколниците и не се върнат при епископа си.

Правило 14

Ако някой епископ, оправдавайки се с някое престъпление на своя митрополит, прекъсне общението си с него и не споменава, по обичая, името му на божествена служба, преди още да стане съборно разследване, Светият събор определи такъв епископ да бъде низвергнат, ако се докаже, че е отстъпил от митрополита си и (с това) е извършил разкол. Защото всеки трябва да знае мярката си: нито презвитер смее да пренебрегва епископа си, нито епископ митрополита си.

Правило 15

Каквото е определено за презвитери, епископи и митрополити, същото трябва да има още по-голямо значение за патриарси. Затова презвитер, епископ или митрополит, ако се осмели да прекъсне общение с патриарха си и не споменава, според както е определено и установено, името му на божествени служби, а преди съборно решение и окончателното му осъждане произведе разкол, да бъде съвършено изключен от свещенство, ако се докаже тази беззаконна постъпка. Впрочем това е определено и потвърдено относно ония, които само под предлог на някои обвинения отстъпват от предстоятелите си и произвеждат разколи, като рушат единството на църквата. Защото ония, които се отделят от общение със своя предстоятел поради някои ереси, осъдени от светите събори или от отците, т.е. когато той открито проповядва ерес и явно учи това в църквата, такива не само не ще подлежат на каноническо наказание за това, че преди да има съборно решение са се отделили от такъв епископ, а, напротив, ще заслужат чест, която се пада на православни, понеже те не са осъдили епископи, а лъжеепископи и лъжеучители, и не са разсекли с разкол единството на църквата, а, обратно, побързали са да освободят църквата от разколи и разцепвания.

Правило 16

Поради случващи се различни разпри в църквата Божия, необходимо е да се определи това, щото под никакъв предлог да се не поставя епископ в църква, на която предстоятелят е още жив и е в почитта си, освен ако сам доброволно не се оттегли от епископство. Пък и тогава трябва най-напред да се извърши докрай каноническото изследване на причината, поради която такъв желае да се отклони от епископство, и само когато бъде низвергнат, тогава да се постави вместо него друг епископ. Ако някой епископ, запазвайки почитта си, не иска да се отрече, нито пък желае да пасе народа си, а се отстрани от епископията си, като остане повече от шест месеца в някое друго място, без да е задържан там нито по царска заповед, нито защото има да изпълнява някаква поръчка от патриарха си, нито пък му пречи някаква болест, която да прави невъзможно движението му - такъв, ако, без да е бил възпрепятстван от споменатите причини се отстрани от епископията си и е останал повече от шест месеца на друго място, трябва да бъде напълно лишен и от чест, и от достойнство на епископ. Защото за такъв, който неради за повереното паство и остане повече от шест месеца в друго някое място, Светият събор определя да се лиши съвсем от архиерейство, в което е поставен, за да управлява (да пасе), и на епископията му да се постави друг, наместо него.

Правило 17

Полагайки грижи за запазване във всичко на добрия ред в църквата, намираме за необходимо да се постанови и това, занапред никой мирянин, нито монах да не може изведнъж да бъде въздигнат на епископска висота, а след като най-напред бъде изпитан в отделните църковни степени, тогава само да приеме ръкоположение за епископ. Понеже, макар досега отделни миряни или монаси поради нужда и да са били набързо удостоявани с епископска чест и да са превъзхождали други в добродетели, като високо са издигнали църквите си, обаче, онова, което става рядко, не трябва да се взима за закон и затова определяме: занапред това вече да не става; оня, който предстои да бъде правилно ръкоположен, трябва да мине всички степени на свещенството и във всяка от тях да прекара узаконеното време.

ПРАВИЛА НА СВЕТИЯ ЦАРИГРАДСКИ ПОМЕСТЕН СЪБОР проведен в храма "Света София"

Кратки сведения

Въдворената в църквата през 861 г. тишина наскоро била пак нарушена, вследствие на обстоятелства от съвсем друг характер, и тя могла да се възстанови наново едва след смъртта на бившия патриарх Игнатий и след като на Римския престол встъпил папа Иоан VIII. За тържественото заздравяване на този мир в 879 година бил свикан в Цариград събор, който станал в храма “Света София”. На него присъствали 383 отци; Римският папа бил представляван от трима отделни легати. Като прогласил по един тържествен начин помирението между източната и западната църква, съборът издал 3 правила, които в Кормчая, Книга Правила и Indreptarea заемат последно място между каноните и съборите, а в Пидалиона стоят на второ - в числото на каноните на поместните събори.

Правило 1-3

Правило 1

Светият и вселенски събор определя: ако някои клирици или миряни, или епископи от Италия, които се намират в Азия, Европа или Ливия, са били отлъчени, или низвергнати, или анатемосани от най-светия папа Иоан, те да бъдат подложени на същата степен на наказание и от най-светия Цариградски патриарх Фотий, т.е. или низвергнати, или анатемосани, или отлъчени. И които клирици, миряни, или от архиерейски и иерейски чин, в която и да било област, най-светият наш патриарх Фотий подхвърли на отлъчване или на низвергване, или на анатема, те да бъдат признати под същата осъда и наказание и от най-светия папа Иоан и наедно с него от цялата Римска църква. При това в предимствата, принадлежащи на най-светия престол на Римската църква и на нейния предстоятел, да не се възвежда нищо ново ни сега, ни занапред.

Правило 2

Понеже досега някои архиереи, като са слезли (от висотата на архиерейството) в монашески чин, настоявали и занапред да останат на висотата на архиерейското служене и на тая тяхна постъпка не се обръщало никакво внимание, затова настоящият свети вселенски събор, в намерението си да ограничи това недовиждане и да премахне допуснатите спрямо църковните установления нередовности, определи: ако някой епископ или друг от архиерейски сан пожелае да се предаде на монашески живот и да се постави на мястото на покаянието, той не може вече да си присвоява архиерейско достойнство, понеже обетите на монаха съдържат длъжност на покаяние и на ученичество, а не на учителство или старейшинство, и постъпващи в монашество дават обещание не че ще бъдат пастири на други, а че сами ще слушат пастирите. Затова, както вече е казано, постановяваме: никой, който се брои в архиерейски и пастирски именник, да не смее да се понизява на мястото на ония, които биват водени от пастир и които се кают. А който си позволи да стори това, понеже сам се е отклонил от архиерейска степен, да не се връща вече в предишното достойнство, което по тоя начин е отстранил.

Правило 3

Ако някой мирянин, като си присвои началническа власт, презирайки божествените и царски наредби и поругавайки се над достойните за почитане църковни устави и закони, си позволи без причина или след като измисли такава, да бие или да затвори в тъмница някой епископ, нека бъде анатема.

ПРАВИЛА НА СВЕТИТЕ ОТЦИ

Кратки сведения за правилата на светите отци

В правило 2-ро на светия Шести вселенски събор са признати за задължителни за цялата църква правилата на дванадесет свети отци и учители на църквата, а именно на: 1) Дионисий Александрийски, 2) Григорий Неокесарийски, 3) Петър Александрийски, 4) Атанасий Велики, 5) Василий Велики, 6) Тимотей Александрийски, 7) Григорий Богослов, 8) Амфилохий Иконийски, 9) Григорий Нисийски, 10) Теофил Александрийски, 11) Кирил Александрийски, 12) Генадий Цариградски и 12) Тарасий Цариградски.

Както съборите били тълкуватели на основните принципи, изразени в свещеното Писание и свещеното Предание, така на съборните постановления тълкуватели били отделните отци на църквата. Съборните правила представлявали изобщо определения, които предстоятелите на една или друга поместна църква прилагали в особени случаи и при известни обстоятелства под лична отговорност. Такова прилагане на съборните определения било обнародвано с окръжни послания до паствата с канонически послания на един епископ до друг епископ и с канонически отговори на поставени въпроси и т.н. Дълбокото каноническо познание на някои епископи им заслужило всеобщо уважение в църквата. Затова от техните послания, както и от други техни произведения, били извлечени съответни места, които представлявали възвишени правила по пастирското управление и като такива били приети, одобрени и признати за задължителни за цялата Христова църква и заедно с каноните на съборите са влезли в общите църковни канонически сборници. Известният в православната църква канонист архимандрит Иоан (Церковное законоведение II, 1-2) определя по следния начин разликата между каноните на светите отци и каноните на съборите: “Тя се заключава в това, че съборите простирали своята законодателна власт върху външните страни на църквата, определяли реда и законите на самото нейно управление, засягали нейната йерархия, произнасяли своя върховен съд над самите управници в нея, а отците на части излагали своите определения по различни отделни предмети повече относно лица, управлявани в църквата, и относно съд повече духовен, отколкото външен, формален; засягали работи повечето нравствени, отколкото църковно-правни”.

Каноните на светите отци първоначално не били издадени във форма на отделни постановления със значение на закон и представлявали или откъси от различни послания на отците, или пък, и главно дори, от отделни послания, адресирани до отделни лица, които по своето съдържание били наречени “Канонически послания”. С течение на времето обаче тези послания, според предмета на съдържанието си, били разделени на няколко правила и в такава форма са включени в същия църковен сборник.

Дионисий Александрийски (+265 г.)

Кратки сведения

за блажения Дионисий Александрийски (+265 г.)

Ученик на Александрийската школа, а след това неин началник, за своята дълбока ученост и за големите си заслуги към Христовата църква, особено в борбата за отстояване на православното учение срещу еретичеството на Савелий и на Павел Самосадски, Дионисий справедливо бил наречен “велики” и “учител на вселенската църква”. Каноните, които са влезли в църковния сборник с негово име, представляват каноническото му послание, което той изпратил в 260 г. до епископа Василид в Ливия в отговор на четири запитвания на Василид. Това послание е разделено на четири правила, които са поместени в славянския сборник “Книга Правила” със заключение в края, като прибавка на посланието.

Правила 1-4

Каноническо послание до епископ Василид

Правило 1

Изпратил си, най-верни и многоучени ми сине, да ме питаш, в кой час трябва да свърши постът пред деня на Пасхата, понеже, казваш, някои братя твърдели, че това трябва да стане, когато запеят петлите, а други - че трябва от вечерта; братята пък в Рим, както казват, чакали петлите, а тия, които се намират тук, правили това по-рано. Сега ти искаш да се установи точно времето и напълно да се отмери часът, а това е и мъчно и не безопасно. А че трябва след времето на възкръсването на нашия Господ да започне празнуването и радостта, а дотогава душите да се смиряват с пост, в това са съгласни всички. Но в онова, което си ми писал, ти напълно здраво си доказал и по смисъла на божествените евангелисти, че у тях не се намира нищо определено за часа, в който Господ е възкръснал; понеже евангелистите не са написали еднакво за ония, които в различни времена са дошли на гроба, а само са казали, че всички са намерили Господа вече възкръснал. “Като мина събота, на разсъмване”, както казва Матей (Мат. 28:1); “рано, докле беше още тъмно”, както пише Иоан (Иоан. 20:1); “много рано”, както пише Лука (Лук. 24:1); “много рано, след изгрев слънце”, според както казва Марко (Марк. 16:2). А точно кога е възкръснал, това никой от тях изрично не е казал; но става несъмнено, че ония, които са отишли на гроба, не са намерили вече Господ да лежи в него. И нека не мислим нито, че евангелистите не са съгласни помежду си, нито, че си противоречат един на друг, защото, ако и да се предположи, че по този въпрос има някакво малко различие в тяхното казване, те обаче всички са съгласни, че именно в тази нощ е засияла светлината на мира, нашият Господ, само че различно говорят за часа - за това ние трябва благочестиво и с вяра да съгласуваме казаното. Онова, което говори Матей, намираме написано така: “И като мина събота, на разсъмване, в първия ден на седмицата, дойде Мария Магдалина и другата Мария да видят гроба. И ето, стана голям трус: защото Ангел Господен слезе от небето, пристъпи, отвали камъка от вратата гробни и седеше върху него; видът му беше като светкавица, а дрехата му - бяла като сняг; и пазачите, уплашени от него, се разтрепериха и станаха като мъртви. Ангелът се обърна към жените и им рече: не бойте се; зная, че търсите разпнатия Иисус; няма Го тук; Той възкръсна, както беше казал (Мат. 28:1-6). Думата “късно” някои могат да помислят, според общата употреба на тази дума, че означава в събота вечер, но ония, които по-ясно схващат това, не ще кажат така, но че е била вече дълбока нощ, понеже “късно” означава забавяне и дълго време; а че евангелистът говори за нощ, а не за ден, прибавено е “на разсъмване в първия ден на седмицата”. И дойдоха не носейки още аромати, както казват другите евангелисти, а да видят гроба, и намериха, че е станало земетресение, и Ангела, който седеше на камъка, и от него чуха: “Няма Го тук; Той възкръсна”. Така също говори и Иоан: “В първия ден на седмицата Мария Магдалина дохожда на гроба рано, докле беше още тъмно, и вижда, че камъкът е дигнат от гроба” (Иоан. 20:1); следователно, според този евангелист, тя е отишла на гроба “докле беше още тъмно”. А Лука казва: “И като се върнаха, приготвиха благовония и миро, а в събота си починаха според заповедта... А в първия ден на седмицата, много рано, носейки приготвените благовония, те дойдоха при гроба, ала намериха

камъка отвален от гроба” (Лук. 23:56; 24:1, 2). Това “много рано” означава може би сутринната зора в първия ден на седмицата, понеже съботата с нощта си след нея съвсем е била изминала и е почвал следващият ден, когато дойдоха жените, които носеха със себе си аромати и миро; а това нагледно показва, че много по-рано е възкръснал. Същото следва и Марко, като казва: “Купиха аромати, за да дойдат и Го помажат. И в първия ден на седмицата дойдоха на гроба много рано, след изгрев слънце” (Марк. 16:1, 2); т.е. и той казва “много рано”, което е същото, каквото и първия ден на седмицата, като добавя “след изгрев слънце”. Явно е, че излизането и тръгването на жените е почнало в дълбока сутрин и “много рано”, а в ходенето и забавянето си при гроба те са продължили времето до “изгрев слънце”, и тогава младежът в бели дрехи им казал: “Няма Го тук; Той възкръсна” (Марк. 16:6). - Понеже това е така, отговаряме сега на ония, които искат точно разрешение, в кой час или в коя половина или четвърт на часа трябва да почне радостта за възкръсването от мъртвите на нашия Господ, защото тия, които прекомерно бързат и престават да постят още преди полунощ, укоряваме като малодушни и неумерени, и като такива, които прекъсват недовършения път, както оня учен казва: “не е малка работа в живота, ако малко нещо не достига”. А приемаме като мъжествени и трудолюбиви ония, които искат да бъдат последни в разрешението на поста и се въздържат до четвъртата стража, в която нашият Спасител, ходейки по море, се е показал на мнозина. Не осъждаме много и онези, които престават между едното и другото време, било по своя побуда, било защото повече не могат да издържат, понеже и шестте постни дни не всички прекарват еднакво и по един и същ начин, а едни, оставайки без храна, пропускат всички, други два, други три, други четири, а пък други нито един. А ония, които са се трудили много да прекарат дните без храна и изнемогват от слабост, заслужават снизхождение, ако вкусят нещо по-рано. Но такива, които не само не са пропуснали нито един ден, без да ядат, но никак не са постили, и дори са прекарали в разкош първите четири дни, а после като са дошли последните два дни - петък и събота - и са ги прекарали без храна, мислят, че с това са извършили нещо велико и свято, като са останали в пост до сутринта - не мисля, че са извършили подвиг, равен на подвига на ония, които са прекарвали в пост повече дни. И това пиша, както аз го разбирам, и като мой съвет.

Правило 2

Относно жени, когато са във време на очистване, дали им е позволено, докато са в това състояние, да влизат в Божия дом, мисля, че е излишно и да се пита, понеже не допускам, че и самите те, ако са вярващи и благочестиви, ще си позволят в такова положение да пристъпят до светата трапеза или да приемат тялото и кръвта Христови. Защото и оная, която от дванадесет години е имала кръвотечение и е търсела изцеряване, не се е докоснала до самия Христа, а само до дрехата Му. Никак не е забранено да се молим в каквото състояние и в каквото разположение да се намираме, да споменаваме Бога и да искаме неговата помощ, но стъпването в светая светих на всекиго, който не е напълно чист и по душа, и по тяло, трябва да се забрани.

Правило 3

Ония, които са встъпили в брак, трябва да са съдии сами на себе си, понеже са чули Павел, който пише, че трябва по съгласие да се въздържат един от друг за някое време, за да пребъдват в молитва, и сетне пак да са заедно (2 Кор. 7:5).

Правило 4

Ония, които са имали непроизволно нощно изтичане, също да послушат съвестта си и да изпитат сами себе си, дали имат някакво съмнение в това, или нямат, подобно на това, както и апостолът казва за храната: “Който се съмнява, осъден е, ако яде” (Рим. 14:23); така и тук всеки, който пристъпва към Бога, нека има чиста съвест и да постъпва според своето разбиране.

Това запитване, възлюбени, правиш от почитание към нас (а никак не за това, че не знаеш), за да ни разположиш с това да бъдем, както и сме, с еднакво разбиране и с еднакъв дух с тебе. И ето, аз ти предлагам мнението си не като учител, а както ни прилича да побеседваме един с друг с всичката простота, а ти сега, най-разсъдливи мой сине, помисли по него и ми напиши, не намираш ли нещо по-справедливо и по-пълно или пък мислиш то да остане така. Желая ти, любезни ми сине, да бъдеш здрав и в мир да служиш на Господа.

Григорий Неокесарийски (+270 г.)

Кратки сведения

за св. Григорий Неокесарийски, чудотворец (+270 г.)

Възпитан в Александрийската школа, Григорий се отличавал с дълбок ум и голямо благочестие. Вследствие на извършените от него много чудеса, особено като епископ на Неокесария, неговите съвременници му дали името "чудотворец". Той се отличавал с голяма ревност в обръщението на езичниците в Христовата вяра и историята ни предава, че когато се възкачил на Неокесарийската катедра, в Неокесария имало само 17 християни, а когато се преселил във вечността, останали само 17 езичници, а всички други приели християнството. От многото съчинения на Григорий за нас има значение каноническото му послание, което той в 258 г. разпратил по цялата област. Поводът за написването му се вижда от неговото заглавие. Именно във време на светителстването на свети Григорий в Неокесария, Понт бил нападнат от варварски народи, които опустошавали градовете. При това варварско нахлуване християните не се държали достойно за името си и мнозина попаднали под варварско влияние. Като главен епископ на Понт, свети Григорий издал послание, в което изтъкнал тежестта на сторените грехове и изложил съответните наказания за провинените.

Посланието е разделено на няколко правила [1] , които на брой 12 са влезли в славянския сборник "Книга Правил".

Правила 1-12

Правило 1

Не е храната, която ни тегне, свети отче, макар пленниците да са яли това, което са им давали пленилите ги, а особено когато всички съгласно казват, че варварите, които са нахлули в нашите страни, не са принасяли жертва на идоли. Апостолът казва: "Храната е за корема, и коремът за храната; но Бог ще погуби и едното и другото" (1 Кор. 6:13), а Спасителят, Който очиства всяка храна, казал: "Не това, що влиза в уста, осквернява човека, а онова, що излиза из устата, та осквернява човека" (Мат. 15:11).

Правило 2

Не е тежко и това, че пленени жени са разстлени от варвари и че са се поругали над телата им. Но ако някоя от тях и по-рано е имала укорен живот и е следвала очите на блудниците, както казва писанието, тогава е явно, че трябва да се подозира блудническото ѝ разположение и през времето на пленничеството, и за това такива не трябва прибързано да се допускат до общение в молитви. А ако някоя, която по-рано е живяла в пълна въздържаност и е имала поведение чисто и свободно от всяко съмнение, сега е поругана по насилие и принуда, за такъв случай имаме пример в книгата Второзаконие за оная девица, която някой човек намерил в полето и насила преспал с нея: "На момата, казва законът, недей прави нищо; у момата няма грях за смърт: това е едно и същото, като някой да станеше върху ближния си и да го убиеше; защото той я срещнал на полето, та сгодената мома и да е викала, не е имало кой да я спаси" (Втор. 22:26, 27). Такива са и тези случаи.

Правило 3

Грозно е лихоимството и е невъзможно в едно послание да се приведат всички ония места от божественото писание, в които не само грабителството, а изобщо любостяжанието и присвояването на чуждо, заради

[1] В славянския канонически сборник "Книга Правил" правилата на св. Григорий Неокесарийски следват правилата на блажения Петър Александрийски. Понеже свети Григорий живял и светителствал близо половин век (+270 г.) преди Петър (311 г.), то за спазване на хронологическия ред намираме за уместно да поставим свети Григориевите правила пред правилата на блажения Петър Александрийски. Такъв ред е даден и в "Правила с тумаченьима" на познатия православен канонист еп. д-р Никодим Милаш.

гнусна печалба, се счита за нещо отвратително и страшно, и всеки виновен в това подлежи на отхвърляне от църквата Божия. А това, че някои през време на варварското нахлуване, при оная всеобща неволя, са се осмелили да гледат на това застрашаващо всички с гибел време като на време, сгодно за печалба, то е свойствено само на нечестиви и богоненавистни люде, които са достигнали върха на гнусотията. Затова е поставено всички такива да се отлъчват от църквата, за да не би някак цял народ да попадне под гнева, а на първо място самите предстоятели, които не държат сметка за това, "нима ще погубиш, както казва писанието, праведника с нечестивеца заедно" (Бит. 18:23). "Защото, в писанието е казано: блудство, нечистота... користолюбие... заради тия пороци Божият гняв иде върху синовете на непослушанието" (Кол. 3:5, 6). "Не ставайте съучастници. Вие бяхте някога тъмнина, а сега сте светлина в Господа; постъпвайте като чеда на светлината, защото плодът на светлината се състои във всяка доброта, правда и истина - и изпитвайте, що е благоугодно Богу. Не участвайте в безплодните дела на тъмнината, напротив, изобличавайте ги. Защото за онова, което нечестивците скришом вършат, срамно е и да се говори. А всичко, което се изобличава, от светлината става явно" (Еф. 5:6-15). Така говори апостолът. Ако ли някои, носейки наказание за по-раншно свое любостяжение в спокойно време, през времето на Божия гняв пак се връщат към любостяжанието, извличайки корист от кръвта и опропастяването на хората, които са прогонени, или заробени, или убити - какво друго може да се очаква, ако не това, че тия, които са слуги на алчността, ще предизвикат Божия гняв и върху себе си, и върху цял народ?

Правило 4

И не е ли Ахан Заров син (Иис. Нав. 7:1), който греховно съгрешни, като взе от заклетото, и не за това ли гневът (Божий) връхлетя синовете Израилеви? И той сам е съгрешил, но не е умрял сам в греха си. И ние в сегашно време трябва да считаме за заклета всяка корист, не наша, а чужда. Понеже, както оня Ахан е взел от плячката, така и сега тия взимат от плячка, но оня е взел от неприятелско, а те братско плячкосват. Пагубна корист!

Правило 5

Нека никой не се самоизлъгва, че е намерил нещо, понеже от намерено е забранено да се извлича полза. Второзаконието казва: "Кога видиш вола на брата си или овцата му загубени, не ги оставяй, а ги закарай на брата си; ако пък не бъде близо до тебе брат ти, или го не знаеш, прибери ги у дома си, и нека стоят у тебе, докато брат ти ги потърси, и тогава му ги върни; тъй постъпвай с осела му, тъй постъпвай с дрехите му, тъй постъпвай и с всяка изгубена вещ на брата си, която той изгуби, а ти я намериш: от това не бива да се отклоняваш" (Втор. 22:1, 2, 3). Така говори Второзаконието. А в книгата Изход за намерена от някого собственост не само на брат, а и на неприятел, е казано: "Ако намериш заблуден вол или осел на неприятеля си, закарай му го; ако видиш на неприятеля си осела, паднал под товара си, не го отминавай а го разтовари заедно с него." (Изх. 23:4, 5). И ако не е позволено да се извлича полза от приятел или неприятел, когато е в мир, немарейки за своето и водейки разкошен живот, колко повече това не е позволено, когато той е в неволя, бяга от неприятеля и когато е насилен да напусне собственото си?

Правило 6

Други се оправдават с това, че задържат за себе си намерена чужда собственост, вместо своя, която са загубили. По такъв начин, понеже Борадите и Готите постъпвали с тях неприятелски, затова и те станали за тях борадн и готи. Поради това ние ви изпратихме брата и стареца Ефросин, за да въведе там същия начин на действие, по който ние постъпваме, и от кого трябва да се приемат обвинения, и кой трябва да бъде отлъчен от молитви.

Правило 7

Съобщено ни е също така нещо невероятно, което се е случило във вашата област, безсъмнено от люде неверни и нечестиви, и които не са познали дори името Господне, а именно, че някои дошли до такава

свирепост, че насила държат у себе си в робство някои избягали от варварски плен. Пратете някого в областта да изследва това, за да не би гръм да падне върху ония, които го вършат.

Правило 8

Ония, които са се причислили към варвари и през време на плена си заедно с тях са участвали в нападения, забравяйки, че са били понтийци и християни, и сами до толкова са се ожесточили, че убивали с тояги или удушвали свои едноплеменници, а така също са посочвали на варвари или пътища, или къщи, които те не са знаели - такива не трябва да се допускат дори да стоят заедно със слушащи, докато не направят нещо за тях събраните свети отци и преди тях Светият Дух.

Правило 9

А ония, които са се осмелили да нападат чужди къщи, ако, при обвинение, бъдат уличени, да не се удостояват дори и да слушат Писанието; но ако сами заявят за себе си и върнат краденото, в такъв случай нека припадат с ония, които се обръщат (към вярата).

Правило 10

Ония пък, които са намерили в полето или в къщите си нещо оставено от варвари, ако, при обвинение, са изобличени, нека също останат при припадащите; но ако сами себе си обявят и върнат намереното, нека се удостоят и с молитва.

Правило 11

А ония, които изпълняват настоящата заповед, са длъжни да я изпълняват без всякаква гнусна печалба, като не търсят за себе си никаква награда или за това, че са посочили или запазили, или че са намерили някоя вещ, или пък под какъвто и да било предлог.

Правило 12

Плачението става вън от вратите на молитвения дом, където оня, който е съгрешил, трябва да моли влизащите да се молят за него; слушането става при вътрешната страна на вратите в притвора, където трябва да стои съгрешилият до молитвата за оглашени, и тогава да излезе, понеже правилото казва: “след като е слушал писанието и поучението, трябва да се отстрани и да не се удостоява с молитва”; а припадането става, когато оня, който стои при вътрешната страна на вратите на храма, трябва да излезе заедно с оглашените; стоенето заедно бива, когато каещият се стои наедно с верните и не излиза с оглашените; най-накрая иде причастяването със светите тайни.

Петър Александрийски (+311 г.)

Кратки сведения

за блажения Петър Александрийски (+311 г.)

Бележит по своята ученост, Петър в 295 г. станал началник на Александрийската школа, която управлявал 5 години, а в 300 година бил избран за архиепископ на александрийската катедра. Той управлявал в мир църквата си само 3 години; в 303 година, когато Диоклециан издал указ за гонението на християните, за александрийския пастир настъпват тежки бедствия, които свършили с неговата мъченическа смърт. През време на гонението много християни отстъпвали от вярата и употребявали всевъзможни средства, за да избегнат мъченията. Петър обърнал внимание на това обстоятелство; проникнат от християнска любов и от желание да помогне на ония, които се отричали от Христа и от църквата пред страха от гоненията, а после се връщали с разкаяние, в 306 г. той написал слово за покаянието, като посочил в него начина, по който отклонилите се от църквата можели отново да влязат в нейното общество.

Това слово на Петър Александрийски е разделено на 14 правила и в такъв брой те са влезли в общоцърковния канонически сборник.

Правила 1-15

Из словото му за покаянието

Правило 1

Понеже вече наближава четвъртата Пасха след гонението, достатъчно е прекараното в отлъчване време за ония, които са оклеветени и са били затваряни в тъмница, и които са претърпели страшни мъки и непоносими рани, както и много други тежки неволи, пък най-после и телесно изнемогват. Макар отначало и да не са били приети в църквата, поради голямото им падение, но предвид на това, че много са се подвизавали и дълго са противоборствали (при това не са паднали преднамерено, а понеже им е изменила телесната слабост, пък и сега още посочват останалите по телата им рани Иисусови, а някои, ето вече трета година, прекарват в плач), нека, откакто си припомнят, че са се обърнали, да им се придадат още четиридесет дни за покаяние, колкото време нашият Господ и Спасител Иисус Христос след кръщението, постейки, е бил изкушаван от дявола; същото число дни и те предимно да се подвизават и да постят с по-голямо усърдие, размишлявайки непрестанно за казаното от Господа на изкусителя Му, който е искал от него да му се поклони: “Махни се от Мене, сатана, защото писано е: “Господу Богу твоему ще се поклониш и Нему едному ще служиш” (Мат. 4:10).

Правило 2

На ония пък, които след като вече са били отведени под стража и след като са претърпели мъки и смрад в тъмница, като в обсада, а впоследствие, без да се борят с мъченията, са станали пленници, бидейки сломени от безсилие и слепота, е достатъчно да се прибави една година към изминалото време, понеже и те напълно са се предали на страдания заради името на Христа, макар и да са получавали в тъмницата от братята голяма утеха, която трябва да върнат с голяма лихва, ако желаят да се освободят от суровото робство на дявола, спомняйки си за Оня, който казва: “Дух Господен е върху Мене; затова Ме помаза да благовестя на бедните, прати Ме да лекувам ония, които имат сърца съкрушени, да проповядвам на пленените освобождение, на слепите прогледване, да пусна на свобода измъчените, да проповядвам благоприятната Господня година” (Ис. 61:1, 2; Лук. 4:18, 19).

Правило 3

А спрямо ония, които не са претърпели нищо такова, нито са показали плод на вярата, а доброволно са преминали на страната на злобата от малодушие и страх и сега идват към покаяние (спрямо такива) трябва,

и прилично е, да се приложи притчата за безплодната смоковница, както Господ казва: “Някой си имаше в лозето си посадена смоковница, и дойде да търси на нея плод, но не намери; и рече на лозаря: ето, три години дохождам да търся плод на тая смоковница, и не намирам; отсечи я: защо само да изтощава земята? Но той му отговори и рече: господарю, остави я и тази година, докато я обкопая и насипя с тор, и ако даде плод, добре; ако ли пък не, на следната година ще я отсечеш” (Лук. 13:6-9). И тази притча като имат пред очи и като покажат достоен плод на покаяние, нека в продължение пак на толкова, т.е. на четири години, да получат толкова по-голяма полза.

Правило 4

А на такива, които съвсем са се отчаяли и не се покайват, и имат твърда кожа като кожата на етиопянин и шарката на риса, да се каже онова, което е речено за другата смоковница: “Занапред да няма вече плод от тебе вовеки” (Мат. 21:19), и тя веднага изсъхнала. И над тях ще се извърши казаното от Еклисиаст: “Кривото не може да стане право, и това, що го няма, не може да се брои” (Екл. 1:15). Защото, ако не се изправи онова, което е изкривено, невъзможно е да се украси, и докато най-напред не се попълнят недостатъците, те не могат да бъдат изброени. И най-накрая ще ги постигне реченото от пророк Исаия: “И ще излизат и ще видят труповете на людете, които са отстъпили от Мене; защото червеят им не ще умре, нито огънят им ще угасне; и ще бъдат гнусота за всяка плът” (Ис. 66:24),понеже, както същият е предсказал: “А нечестивците са като развълнувано море, което не може да се уталожи, и чиито води изхвърлят тиня и кал. Мир няма за нечестивците, казва Бог мой” (Ис. 57:20, 21.).

Правило 5

Някои се престрували, подобно на Давид, който се направил на малоумен, за да се спаси от смърт, макар и да не е бил безумен. Те не написали направо отричането си от вярата, а намирайки се в голямо притеснение, се надсмели на хитруванията на враговете също така, както умни и разбрани деца осмиват неразумни, като или минали край идолски жертвеници, или предали писаното (отричане), или пък поставили езичници наместо себе си. Макар спрямо някои от тези изповедници, както чух, и да са проявили снизхождение, понеже с особено настояване избягвали със собствени ръце да палят огън и да кадят на нечисти демони, и макар, без да забележат, са сторили това по неразбиране, все пак нека им се наложи шест месеца за обръщане към Бога в покаяние; понеже по тоя начин и те ще получат по-голяма полза, като размишляват за пророческото изречение: “Защото Младенец ни се роди - Син ни се даде; властта е на раменете Му, и ще Му дадат име: Бог крепък” (Ис. 9:6). Този Младенец, както знаете, на шестия месец след зачатието на другото дете, което е проповядвало преди идването Му покаяние за опрощаване на греховете, се заченало също така, за да проповядва покаяние, понеже слушаме и двете най-напред да проповядват не само за покаяние, а и за царството небесно, което, според както сме научили, е вътре в нас (Лук. 17:21), защото близо до нас е словото, което вярваме с нашите уста и с нашето сърце. И когато им се напомни за него, и те ще научат да изповядват с устата си, че Иисус Христос е Господ и ще повярват в сърцето си, че Бог го е възкресил от мъртвите; а ние знаем, че, със сърце се вярва за оправдавае, а с уста се изповядва за спасение” (Рим. 10:10).

Правило 6

Някои вместо себе си подставили слуги християни (те да принесат жертви на идолите), които, като се намирали под властта на господарите си и един вид в положение на затворници, със заплашвания били докарани до идолопоклонство и (по такъв начин) паднали. Такива слуги в продължение на една година нека покажат дела на покаяние, за да поучават занапред като Христови слуги, да изпълняват волята Божия и да се боят от Него, а особено когато чуят, “че всеки, бил той роб или свободник, ще получи от Господа според доброто, което извърши” (Еф. 6:8).

Правило 7

А свободните (т.е. господарите, които са принудили слугите си да идоложертват) нека се изпитват в продължение на три години както за това, че са лицемерили, така и затова, че са принудили слугите си да

принесат жертва, с което са нарушили заповедта на апостола, който иска господарите също тъй (с добро) да се отнасят със слугите си и да бъдат умерени в строгостта, знаейки, че и над едните, и над другите "има в небесата Господар, у Когото няма лицеприятие" (Еф. 6:9). Пък понеже всички имаме един Господ, Който е нелицеприятен, тъй като във всичко и във всички е Христос, между варвари и между скити, между слуги и между свободни (Кол. 3:11), затова е трябвало те да размислят какво са извършили, когато, за да спасят душите си, са вкарали слугите си в идолопоклонство, които също така са можели да го избягнат, ако им бяха дали справедивото и дължимото", както казва апостолът (Кол. 4:1).

Правило 8

Относно ония пък, които са били предадени и са паднали, но сами са влезли в борба и са изповядали, че са християни, при това са били затваряни в тъмница и мъчени, справедливо е те да се подкрепят за радост на сърцето, да се общува с тях във всичко - и в молитва, и в причастяване с тялото и кръвта Христова, и да се ободряват в беседи, та да могат и те, борейки се с постоянство, да се удостоят с награда на небесно повикване. Защото казано е: "Седем пъти праведният ще падне и пак ще стане" (Притч. 26:16 - слав.); и ако същото биха направили всички, които са паднали, биха показали с това толкова по-усърдно покаяние.

Правило 9

Трябва да се запази общение и с ония, които, като събуждайки се от сън за подвиг, когато той не е почнал още, а тъкмо се готви да ги привлече, сами себе си са вкарали в напаст, подобна на морски бой и необуздана бурна стихия, най-вече разпалвайки с това срещу братята си ожесточението (въглена) на грешниците - понеже такива пристъпват към това в името Христово, при все, че не обръщат внимание на думите Му, с които Той поучава да се молим, за да не изпаднем в напаст и в молитвите си да молим Отеца: "И не въведи нас в изкушение, но избави ни от лукавия" (Лук. 11:4). Те може би и да не знаят, че нашият Домовладика и Учител често се е отклонявал от ония, които са искали да Го нападат и че понякога поради тях не е ходил явно (Иоан. 11:54), и когато приближавало времето на страданието Му, не се е предал сам, а е чакал, додето не дошли при Него с ножове и колове, и тогава им казал: "Като на разбойник сте излезли с ножове и колове, за да Ме хванете" (Марк. 14:48), а те, казва евангелистът, Го предадоха на Пилат. Подобно на Него отпосле пострадаха и всички ония, които клоняха към целите Му, помнейки божествените Му думи, с които ни ободрява, говорейки за гоненията: "Пазете се от човеците, защото те ще ви предадат на съдилища и в синагогите си ще ви бичуват" (Мат. 10:17). "Ще ви предадат", казва, а не "предавайте се сами"; "и ще ви водят, дума, пред царе и управници заради Моето име" (Лук. 21:12), а не "сами себе си ще отведете". Понеже Той иска и да преминаваме от едно място на друго, когато ни гонят заради неговото име, както и пак слушаме Сам да ни казва: "А кога ви пъдят от един град, бягайте в друг" (Мат. 10:23); но не иска сами да излизаме пред дяволските щитоносци и копиеносци и с това да предизвикваме да се умножава смъртността, принуждавайки ги още по-жестоко да постъпват и да умъртвяват, а, напротив, Той иска да чакаме и да внимаваме над себе си, да бодърстваме и да се молим да не влезем в напаст. Така Стефан, който пръв отишъл по неговите стъпки, претърпял мъченичество, бил нападнат от беззаконници в Иерусалим и отведен в съд, и когато го засипали с камъни, заради името Христово, той се прославил, молейки се и казвайки: "Господи, не зачитай им този грях" (Деян. 7:60); също и на Иаков, който е бил хванат от Ирод, с меч бил отсечена главата; и Петър, избраният измежду апостолите, много пъти бил залавян и хвърлян в тъмница и безчестен, и най-сетне в Рим бил разпнат; а и славният Павел, след като много пъти бил предаван, бил докарван до прага на смъртта, много подвизи вършил и се хвалел с много гонения и патила и в същия тоя град му била отсечена главата. И хвалейки се със страданията си, той свършил с това, че в Дамаск бил спуснат в кош по стената през прозорец и избягал от ръцете на оня, който го е търсел да го залови (2 Кор. 11:32). Понеже първата работа на апостолите била да проповядват евангелието и да поучават в словото Божие, с което, като утвърждавали братята да останат във вярата, казвали им и това, "че през много скърби трябва да влезем в царството Божие" (Деян. 14:22), защото за себе си не търсили никаква полза, "а ползата на многото, за да се спасят" (1 Кор. 10:33). И много още би могло да се говори по това за такива хора, за да постъпват разсъдливо, но, както апостолът казва, "време не ще ми стигне" да проповядвам (Евр. 11:32).

Правило 10

За това не е никак оправдано, щото ония клирици, които доброволно са отишли на мъченичество, а после са паднали и след това пак са се върнали в борбата, да останат и за по-нататък на църковна длъжност, понеже са напуснали Господнето стадо и сами себе си са опорочили, нещо, което никой от апостолите не е вършил. Понеже и блаженият апостол Павел, който е претърпял много гонения и в различни борби е удържал много победи, макар и да признава, че е много по-добре да умре и да е с Христа, все пак добавя и казва: “но да оставам в плътта е потребно за вас” (Фил. 1:24), понеже, имайки пред очи “не своята полза, а ползата на многото, за да се спасят” (Кор. 10:33), считал че е потребно да остане между братята и за тях да се грижи повече, отколкото за своето спокойствие; и оня, който учи, трябва да бъде пример и образец за верните (Рим. 12:7). Затова съвсем неразумно постъпват онези, които, като са паднали и са се борили в тъмница, търсят правото си и на свещенодействие. Защото, как така искат онова, което са изоставили тъкмо в такава неволя, когато са могли да бъдат полезни на братята в такова време? И докато са били непоклатни, могло е да им се прости за безразсъдната им постъпка, но щом като са паднали и с това са извършили безчиние и са се опорочили, те не могат вече да свещенодействат, а трябва, отхвърляйки суетността, със смирение да се погрижат главно как да завършат живота си. Защото достатъчно им е да са в общение, което да изпълняват в точност и пълнота, и то по две причини: първо, да не се покажат, че са отегчени и със сила да искат да си тръгнат, и второ - някои паднали да нямат предлог, че са отслабнали духом поради угрозяваща ги епитимия. Такива повече от други ще бъдат засрамени и поругани, подобно на оня, който е положил основи (на сграда), а не е могъл да я довърши, понеже ще почнат, както е речено, всички минаващи да му се смеят “и да казват: тоя човек почна да строи, и не може да доизкара” (Лук. 14:29, 30).

Правило 11

Някои отначало доброволно се хвърлили в кипящото гонение. Стоейки около съдилищата и виждайки как свети мъченици бързали към наградата на “горното от Бога призвание” (Фил. 3:14), подбудени от пламенна ревност, с нечувана смелост предали себе си на мъчение, особено когато видели, че мнозина били увлечени и отпадали от вярата. Вътрешно възпламенени заради тях, и зовани от вътрешен глас да се възправят срещу гордия противник, те бързали, за да не помисли той сам за себе си, че е мъдър, защото му се струва, че с лукавството си ще победи, когато всъщност сам не забелязва, че е победен от тия, които мъжествено понасяли стъргането на телата им и побоите и острието на меча, и горенето с огън, и хвърлянето във вода. За такива или за пострадали в тъмница и победени от глад и жажда, или измъчени в съдилище със стъргане и побой, и по тоя начин омаломощени от телесна слабост, когато някои от верните помолят да бъдат възнасяни за тях молитви и прошения, е справедливо да бъде уважено това. Никому не се нанася никаква вреда с туй, че някои, като плачат и стенат, споделят страданията и скърбите на ония, които в борбата са победени от голямата сила на злобния демон, били те родители, братя или синове; понеже знаем, че мнозина, поради вярата на други, са се сдобили с Божията благост за опрощаване на греховете си, за здраве на тялото и за възкресяване на мъртви. За това, спомняйки си многото техни трудове и неволи, които по-рано са претърпели за името Христово, и не само това, а и че са се разкаяли, а също чрез умъртвяване и измъчване на тялото си оплакват онова, което са извършили поради немощ, пък освен това, и че са дали доказателства, че в живота си са били съвсем отделени от света, - ние заедно с тях молим и просим очистването им и всяко друго добро чрез Оногова, Който е наш застъпник пред Отца, и чрез Когото получаваме опрощаване на нашите грехове. Защото, “ако някой съгреши”, казано е: “пред Отца имаме ходатай Иисуса Христа Праведника: и Той е омилостивение за нашите грехове” (1 Иоан. 2:1, 2).

Правило 12

Ония, които са дали сребро с намерение никога да не бъдат разтревожени от никакво зло, това да не им се поставя във вина, понеже те са претърпели вече щета и загуба в пари само за да не ощетят и погубят душата си, което други, от гнусна корист за печалба, не са сторили, макар Господ и да казва: “Каква полза за човека, ако придобие цял свят, а повреди на душата си. Или какъв откуп ще даде човек за душата си?” (Мат. 16:26), и още: “Не можете да служите на Бога и на мамона” (Лук. 16:13). И те са показали пред гонителите, че служат на Бога, че мразят, отхвърлят и презират среброто, и с това са изпълнили написаното: с богатството човек

изкупва живота си. Пък и в “Деяния на светите Апостоли” четем, че ония, които били влачени от гражданските власти в Солун, вместо Павел и Сила, били пуснати срещу много пари. И след като им напакостили много заради името Христово и смутили народа и стареите градски, пуснали ги, като взели “поръчителство от Иасона и от другите. А братята веднага през нощта отпратиха в Берия Павла и Сила” (Деян. 17:9, 10).

Правило 13

Затова и ония, които за спасение на душата си са напуснали всичко свое и са се отстранили, не трябва да бъдат обвинявани в това, че други са били хванати наместо тях; понеже в Ефес, наместо Павел, са хванали на сборището Гай и Аристарх, Павлови спътници, и когато той искал да отиде между народа за това, че заради него се дигнал метеж, защото бил склонил и обърнал много народ в благочестие, тогава, както е казано, учениците му не го допуснали; а при това, някои от азиатските главатари, негови приятели, изпратили да го съветват да не се показва на тълпата (Деян. 19:30, 31). Ако някои упорстват и се препират с ония, които искрено отдават внимание на оногова, който казва: “Спасявай душата си; не поглеждай назад” (Бит. 19:17), такива нека си спомнят и за Петър, избрания между апостолите, който бил вече хвърлен в тъмница и предаден на четири четворки войници да го пазят, но който през нощта избягал и по заповед на ангела Господен се избавил и от убийствената ръка на Ирод, и от цялото очакване на юдейския народ, а именно, “като се съмна, казано е, между войниците настъпи не малка смутня, какво ли е станал Петър. А Ирод като го потърси и не намери, разследва стражарите и заповяда да ги погубят” (Деян. 12:18, 19), но за тях върху Петър не тежи никаква вина, понеже те, като са видели какво става, също така са могли да побягнат, както (можеха да избягнат избиването им) и ония деца от Витлеем и от всичките му предели, ако родителите предвидяха, какво ще се случи, ала починаха от свирепия убиец Ирод заради едно Дете, което той е търсел да погуби, но Което пак по заповед на ангела Господен избяга, като почна вече тогава бързо да пленява и хитро да граби, съгласно даденото Му име, както е написано: “наречи Му име: бързо плени, хитро граби, защото преди детето да се научи да изговаря: тате, мамо - богатството на Дамаск и плячките самарийски ще бъдат понесени пред асирийския цар”. Така и мъдреците, като пленени вече и завладени, покорно и с почит се покланят пред детето, отварят съкровищата си и Му поднасят най-величествени и най-подходящи дарове, злато, ливан и смирна, като на цар, Бог и човек; но оттам вече, научени от промисъла, не искали да се върнат при царя асирийски: “И, казано е, като получиха насъне откровение да се не връщат при Ирода, те заминаха по друг път за страната си. Тогава Ирод, като се видя подигран от мъдреците, твърде много се ядоса и прати, та избиха всички младенци във Витлеем и във всичките му предели, от две години и надолу, според времето, което бе точно узнал от мъдреците” (Мат. 2:12, 16); като търсел да убие заедно с тях и друго дете, родено преди Него, но което като не е могъл да намери, погубил баща му Захарий между храма и олтара (Мат. 23:35), когато детето заедно с майка си Елисавета избягало - но за това никой не ги обвинява.

Правило 14

Ония, които са претърпели много насилие и неволя и куки в устата им вкарвали, и били оковавани, и все пак от преданост към вярата са останали непоклатни и юначно са изтърпели, когато дори и ръцете им са изгаряли, принуждавайки ги да се приближат до гнусните жертви, както ми писаха от тъмницата най-блажени мъченици за намиращи се в Ливия, а също и други съслужители - такива, особено когато за тях свидетелстват и други братя, могат да останат в свещенослужение и се настанят в числото на изповедниците така, както и ония, които са били съсипани от много мъчения и не са могли вече ни глас да издадат, нито да продумат, нито да се опрат на напразно насилващите ги, но които, при все това, не са приемали безбожничеството им - нещо, което също така чух от съслужители. Пък нека се настани между изповедниците всеки, който живее по примера на Тимотей и който слуша оногова, който казва: “Подвизавай се с добрия подвиг на вярата, дръж се о вечния живот, за който ти биде и повикан и изповяда доброто изповедание пред много свидетели (1 Тим. 6:12.)

Правило 15

Нека никой не ни укорява за това, че пазим срядата и петъка, в които дни благословено ни е заповядано да постим по предание: в сряда, по причина на съставения от иудеите съвет за предаването на Господа, а в

петък, понеже той е пострадал заради нас. Неделята пък прекарваме като ден на радост заради Тоя, Който е възкръснал. Тоя ден ни е предадено и да не коленичим.

Василий Велики (+379г.)

Кратки сведения

за свети Василий Велики (+379г.)

От всички отци и учители на църквата за каноническото право и изобщо за църковната дисциплина най-голямо значение има Василий Велики. Окончателното си образование той получил в Атина, където едновременно с него се е учил и Григорий Богослов, с когото Василий бил в най-тясно другарство. След пътешествието си из Египет, Палестина и Месопотамия, благодарение на което Василий се е запознал с много свети мъже (Макарий, Пафнутий и др.), които възбудили у него дълбоко уважение към монашеския живот, той веднага след завръщането си се предал на уединение и се заселил в отдалечено място, където заедно с Григорий прекарал дълго време. В 370 г. той се възкачил на Кесарийската епископска катедра. В най-смътното тогавашно време свети Василий показал такава ревност за славата на Христа и за затвърдяването на християнската вяра, реда и благочестието в църквата, че напълно заслужил името "велики" и "слава и украшение на църквата".

В общоцърковния сборник са влезли 92 свети Василиеви правила. Те са съставени от неговите осем послания и книги за "Светия Дух". Първите 85 правила съставляват трите му послания до Иконийския епископ Амфилохий. Последният особено уважавал свети Василий и освен личните беседи за благоденствието на църквата, се обръщал към него и писмено за разрешаване на разни въпроси по църковното управление и общата църковна дисциплина, или пък за разяснение на някои тъмни за него места в свещеното писание. Отговорите на именно тия Амфилохиеви питания съставляват съдържанието на посланията, или на 85 правила на Василий Велики. 86-о правило е пък откъс от едно негово послание до същия, писано в 376 г. 87-то правило съдържа посланието до Тарския епископ Диодор, с чието име е дошло до свети Василий писмо, издадено за презвитера Григорий относно една жена, която живеела в дома му. 89-о правило е послание на същия до хорепископите, които преминавали границите на свята власт. По повод появилото се съмнение, че уж подчинените на свети Василий били симонисти, той писал едно особено послание, което съставлява 90-о правило. Последните две (91 и 92) правила са взети от бележитото съчинение на свети Василий за Светия Дух, написано по повод обвинението му в невярно изповядване божеството на Светия Дух. Това съчинение е адресирано също до Амфилохий, който подбудил свети Василий да го напише.

Правила 1-16 : Из послание I до Иконийския епископ Амфилохий във Фригия - 374 г.

Правило 1

Що се отнася до питането за катарите [1] , (по това) е казано и по-рано, и сега разумно си споменал, че трябва да се следва обичаят на всяка област, понеже тогава, когато се е размисляло за тях, разбиранията са били различни за тяхното кръщение. Кръщаването на пепузияните, по мое мнение, с нищо не е оправдано; учудвах се, как не е обърнал внимание на това великият Дионисий, който е вещ в правилата. Защото древните са установили да се признава онова кръщение, което в нищо не отстъпва от вярата, и за това едно са нарекли ерес, друго разкол, а трето самочинно сборище. **Еретици** са нарекли ония, които напълно са се отделили и са се отчуждили от самата вяра; **разколници** - онези, които не са съгласни по някои църковни предмети и по въпроси, които допускат лекуване, а **самочинни сборища** - събрания, съставяни от непокорни презвитери или епископи и невеж народ; например, ако някой, като е бил изобличен в някакъв грях и му е било забранено да извършва свещенослужение, не се е покорил на правилата и сам си е присвоил предстоятелство и свещенослужение, а с него отстъпили и някои други, като са напуснали вселенската църква. Това се нарича самочинно сборище. Когато някой мисли за покаянието различно от ония, които са в църквата, тогава се

[1] Чисти, вж. пр. 7, на II вселен. събор.

нарича ерес; ереси са, например: манихейска, валентинианска, маркионитска и на самите пепузиани, понеже тук има явна разлика в самата вяра в Бога. Затова древните са установили кръщението на еретици да се отхвърля напълно, онова на разколници, като неотчуждени още от църквата, да се признава, а които са в самочинни сборища, да се изправят с покаяние и обръщане, и пак да се присъединяват към църквата. Дори ония, които се намират в някоя църковна степен и са отстъпили с непокорни, когато се покаят, нерядко се приемат пак в същата степен. А пепузияните безсъмнено са еретици, понеже те са похулили Светия Дух, като безсрамно и нечестиво са приписвали на Монтана и Прискила наименованието Утешител. Затова, щом като боготворят човеци, подлежат на осъждане, а понеже оскърбяват Светия Дух, сравнявайки го с човеци, и в тоя случай подлежат на вечна осъда, защото хуленето на Светия Дух не може да бъде простено. Не е никак съобразно да се признае кръщението на ония, които се кръщават в Отца и Сина и в Монтана или Прискила, защото не са кръстени ония, които са приели кръщение в онова, което не ни е предадено. И макар великият Дионисий и да не е забелязал това, все пак ние не трябва да подражаваме на неправилното, понеже нелепостта сама по себе си е явна и ясна за всички, които имат способността що-годе да разсъждават. Катарите пък са от числото на разколниците, но древните, като Киприан и нашият Фирмилиан, подчинили всички тях на едно определение: катари, инкратити, идропарастати и апотактити; и макар началото на отстъплението да е станало чрез разкол, обаче ония, които са отстъпили от църквата, са нямали вече в себе си благодатта на Светия Дух, защото е оскъдяло преподаването на благодатта, прекъснало се е законното приемство, тъй като първите, които са отстъпили, са получили ръкоположение от отците и са имали духовно дарование чрез възлагане върху им ръце, така че, веднъж отхвърлени и станали миряни, те са нямали вече власт нито да кръщават, нито да ръкополагат, следователно не са могли да дават на други благодатта на Светия Дух, от която сами са отпаднали; и поради това древните заповядали, щото такива, които са идвали от тях в църквата, да бъдат отново очиствани чрез истинско църковно кръщение, понеже са били кръстени от миряни. Понеже някои от Азия решително желаели, за назидание на мнозина, да бъде прието кръщението на поменатите, нека то се признава. Но трябва да обърнем внимание на лукавщината на енкратите. За да направят неудобно приемането им в църквата, те измислили да извършат прибързано собствено кръщение, чрез което изменили и собствения си обичай. И така, понеже за тях нищо ясно не е казано, мисля, че е редно да отхвърляме кръщението им, и ако някой е приел кръщение от тях, когато идва в църквата, трябва да бъде кръщаван. Но ако това послужи като пречка за общото благоустроение, трябва пак да държим обичая и да следваме отците, които с предвидливост са строили нашите работи. Понеже се боя да не би, когато искаме да ги въздържаме от бързо кръщение, със строгостта в отлагането да върнем ония, които желаят да се спасят. А ако те запазват нашето кръщение, това да не ни вълнува, понеже ние сме длъжни не да им изказваме благодарност, а да изпълняваме в точност правилата. Нека се установи веднъж завинаги, ония, които отиват в църквата след тяхното кръщение, да бъдат помазвани от верните и така да пристъпват към тайнствата. Впрочем аз зная, че сме приели на епископска катедра братята Зоин и Саторнин, които са били в тяхното общество, вследствие на което вече не можем със строг съд да отчуждаваме от църквата такива, които са от тяхното общество, защото с приемането на епископите сме установили вече като правило общението си с тях.

Правило 2

Която умишлено погуби заченат в утробата си плод, подлежи на наказание за убийство. Ние не правим тънка разлика, дали плодът вече е добил образ, или не, защото тук не се изисква отговорност само за онова, което ще се роди, а и за това, че (такава жена) се е изложила на опасност, тъй като жените много често умират от такива опити. А когато към това се прибави погубване на плода, тогава за ония, които умишлено са се решили на него, то се вменява като друго убийство. За това покаянието им не трябва да се простира през цял живот, а да се приемат в общение след десет години и лекуването им да се измерва не по време, а съобразно начина на покаянието им.

Правило 3

Дякон, който след ръкоположението си е блудствал, трябва да се низвергне от дяконско служение, но след като се постави на мястото на миряните, да не се отлъчва от общение, понеже има древно правило, че ония, които се низвергват от степените си, трябва да бъдат подхвърляни само на тоя вид наказание, в което, струва

ми се, древните са следвали тоя закон: “не въздавай два пъти за едно и също”; пък има и друга причина, а именно, че ония, които се намират в реда на миряните, когато се изключват от мястото на верните, после пак се приемат на мястото, от което са отпаднали; а дякон завинаги се подхвърля на наказанието низвержение; и са се ограничили само на това наказание, понеже вече никога не може да му се върне дяконството. И това става съгласно установленията. Изобщо пък най-целесъобразен цяр е отбягването от греха, така че оня, който заради плътски удоволствия е презрял благодатта, ще даде пълно доказателство за излекуването си, ако със съкрушено сърце и с подчинение на въздържаността напусне удоволствията си, на които е бил предаден по-рано. Затова трябва да знаем и едното, и другото - и онова, което е установено от закона, и онова, което е прието в обичай. А относно ония, които не могат да достигнат съвършенство в покаянието, трябва да държим предаденото установление.

Правило 4

Относно третобрачни и многобрачни съразмерно сме установили същото правило, което е и за второбрачни. Второбрачни се отлъчват за една година, а други за две, третобрачни пък за три, а често и за четири години. При това тоя съюз не наричат брак, а многоженство, или най-осъдително блудство. Поради това и Господ казва на самарянката, която променила пет мъжа: “И тоя, когото сега имаш, не ти е мъж” (Иоан. 4:18), указвайки с това, че ония, които са прехвърлили границата на второбрачието, не са достойни вече да се наричат с името мъж и жена. Но ние не от правилата, а от примера на предшествениците приехме обичая относно това, третобрачните да се наказват с петгодишно отлъчване. Впрочем на такива не трябва съвсем да се препречва влизането в църквата, а да се удостояват да слушат Писанието в течение на две или три години, а след това да им се позволи да стоят, без да се допускат още до причастие със светите тайни, и когато покажат някакъв плод, тогава да се възстановят в общение.

Правило 5

Еретици, които в края на живота си се покайват, трябва да се приемат; но да се приемат, разбира се, не безразборно, а след като се изпитат дали показват истинско покаяние и дали дават плодове, които посочват старанието им да се спасят.

Правило 6

Блудството на лица, посветени на Бога, да не се приема за брак, а по всеки начин да се унищожи връзката им, понеже това е полезно и за утвърждение на църквата, и на еретиците не ще се даде случай да ни укоряват, че привличаме към себе си чрез допускането на греха.

Правило 7

Мъжеложци, скотоложци, убийци, отровители, прелюбодейци и идолопоклонници са достойни за еднаква осъда. За това следвай и относно тях правилото, което имаш за другите; а относно ония, които са се каяли тридесет години за нечистотиите, които по незнание са извършили, не трябва и да се двоумим. Понеже незнанието им, доброволната им изповед и тъй дълго прекараното време ги прави достойни за снизхождение, тъй като едва ли не цял човешки живот са били предадени на сатаната, за да се поучат да не безчинстват. Ето защо нареди такива да се приемат без отлагане, особено пък ако със сълзите си трогнат сърцето ти и покажат живот, който заслужава помилване.

Правило 8

Който в гнева си употреби секира срещу жена си, е убиец. Но, справедливо и достойно на благоразумието ти, ти ми напомни да кажа по-пространно по това, понеже голяма е разликата между волното и неволното. Така, ако някой, хвърляйки камък върху куче или дърво, удари човек, това е нещо съвсем непроизволно, невлизащо в намерението на извършителя, понеже намерението му е било да удари звяра или да свали

плод, та удареният, минавайки оттам, случайно се е натъкнал на удара. Това е неволно. Неволно е също така, когато някой, желаейки да върне някого на прав път, го удари с каиш или с нетежък прът и битият умре, защото тук трябва да се има предвид намерението, а именно, че той е искал да упъти на добро погрешилия, а не да го убие. По този начин към неволните (убийства) е и това, когато някой при отбраната си в бой безпощадно удари противника си в опасно място с дърво или с ръка с намерение да му причини болка, а не съвсем да го убие; това впрочем се приближава до волно убийство, защото, който си е послужил с такова оръдие в отбрана, или който безмилостно удари, очевидно е, че такъв не е пожалил човека, овладян от страстта. Също така към неволните убийства спада, когато някой се послужи с дебел прът и с камък, по-голям от човешка сила, и е имал едно намерение, а пък друго е сторил, понеже в гнева си е нанесъл такъв удар, че е убил ударения, имайки намерение може би само да го повали, а не съвсем да го умъртви. Обаче, който е употребил меч, или нещо подобно, няма никакво извинение, особено пък който хвърля секира върху някого, понеже не го е ударил с ръка, та да може по волята си да измери удара, а е хвърлил така, че и поради тежината на желязото, и поради острието му, а също и поради стремителната сила през голямото пространство ударът без друго е трябвало да бъде смъртоносен. Също така волно и неподлежащо на никакво съмнение е и това, което вършат разбойници, или което става в неприятелски боеве, понеже разбойниците убиват за пари, криейки се от изобличение в злодеянието си, а тия, които са на война, отиват да поразят неприятелите си с явно намерение не да ги заплашат или да ги вразумят, а да ги убият. За волен убиец признаваме и такъв, който напои някого с таен състав (макар това и да е за някаква друга цел) и го умори. Това често правят жени, като се опитват с някакви обаяния и чаровства да примамят някои към себе си да ги обичат, давайки им вражалски питиета, които произвеждат помрачаване на разума. Макар такива, причинявайки смърт, да са сторили не това, което са имали в намерението си, те се причисляват към волните убийци заради вълшебството и за упражняване на забранено занятие. За това и ония, които дават вражалски питиета за помятане на зачатието в утробата, са убийци, както и ония, които взимат детеубийствени отрови. По това дотук.

Правило 10

Ония, които се кълнат да не приемат ръкоположение, когато са дали вече клетва, да не се принуждават да я нарушават. Защото, макар и да има, струва ми се, някакво правило, което оказва снизхождение на такива, ние от опит знаем, че престъпилите клетва не са желани на Бога. Но трябва да се разглежда и начинът на даване на клетвата, и думите, и разположението, при което са се клели, както и най-тънките прибавки, с които е изречена клетвата, и ако от никоя страна няма никакво извинение, облекчаващо силата на клетвата, такива трябва да се оставят. Колкото до делото на Севир, или на поставения от него презвитер, според моето мнение (ако и твоето е такова), то получава известно разрешение на клетвата по следния начин: селото, за което е произведен тоя човек и което е било подчинено досега на Мистий, заповядай да се причисли към Масади, в който случай и той не ще бъде клетвопрестъпник, като си остане на мястото, и Лонгин, който има със себе си Кириак, не ще остави празна църквата и не ще подхвърли душата си на осъждане за запустяването ѝ; пък и ние не ще извършим нещо противно на правилата, оказвайки снизхождение на Кириак, който се е клел да остане в Миндани, но се е съгласил да бъде преместен, защото връщането му ще съставлява спазване на клетвата, а покоряването на разпорежданието не ще му се сметне за клетвопрестъпление, понеже в клетвата му не е било прибавено, че, макар и за късо време, не ще напусне Миндани, а, напротив, че през цялото останало време ще остане там. На Севир пък, който се извинява със забравяне, ще простим, като кажем, че Всевиждащият тайното не ще допусне църквата Му да понесе вреда от този, който отначало е постъпвал не по правилата, като се е свързал с клетва, въпреки Евангелието, и който с преместването е учил на клетвопрестъпление, а сега лъже, преструвайки се, че е забравил. И понеже ние не сме сърцеведци, а съдим само по онова, което слушаме, затова ще предоставим на Бога да отмъсти, а сами ще го приемем, давайки прошка на забравянето като човешка немощ.

Правило 11

Който е извършил неволно убийство, е понесъл достатъчно наказание, като е бил отлъчен в продължение на единадесет години, защото е явно, че трябва да спазваме Моисеевия закон (Изх. 21:18, 19) относно ония, които са получили рани, и оня, който е легнал на постеля от получени рани, а после пак е ходил с помощта

на бастун, не трябва да считаме за убит; пък и да не е станал вече след раните си понеже тоя, който го е бил, не е искал да го умъртви, той макар и да е убиец, е неволен според намерението си.

Правило 12

Правилото (Ап. 17) съвсем е забранило на второбрачни да бъдат служители на църквата.

Правило 13

Нашите отци не са приемали за убийство убиването на война [2] , извинявайки ония, които убиват, както ми се струва, като поборници на целомъдрието и благочестието. Може би добре щеше да е да се съветват такива, понеже ръцете им са нечисти, три години да се въздържат само от причастяване със светите тайни.

Правило 14

Който взима лихва, ако поиска да употреби неправилната печалба за помощ на сиромаси и занапред се освободи от недъга на любостяжанието, може да бъде приет в свещенство.

Правило 15

Учудва ме, че ти изискваш от писанието буквална точност и мислиш, че преводът е пресилен, когато всъщност той добре изразява означения от него предмет, само че не дава собственото значение на еврейската дума. Впрочем не трябва да се отмине без внимание въпросът, понеже е предложен от любознателен мъж. Небесните птици и морските риби и при сътворението на света са имали еднакъв произход, понеже и двата вида животни произлизат от водата, а причината е тая, че са еднакви свойствата им, тъй като едните плават във водата, а другите - по въздуха. За това именно за тях е споменато заедно. А съставът на думите на псалома (Пс. 8:9) не е точно съобразен по отношение на рибите, но относно всички твари, живеещи във водата, е съвсем правилен; защото на човека еднакво са подчинени и небесните птици, и морските риби, и не само те, а и всички твари, преминаващи морските пътища. Пък и не всичко, което живее във водата, е риба, като например китообразните животни: китове, зигени, делфини, тюлени, при това (морски) коне, (морски) кучета, триони [3] и морски крави, а ако щеш и коприви [4] , и гребници [5] , и всички черепокожи, от които нито едно не е риба, а пък всички минават морските пътища. По такъв начин съществуват три рода: птици небесни, риби морски и ония, които живеят във водата и се отличават от рибите, макар също така да преминават морските пътища.

Правило 16

Нееман е велик не пред Господа, а пред господаря си, т.е. той е бил един от велможите при сирския цар. И така, вниквай точно в писанието и в самото него ще намериш разрешението на въпроса.

[2] Послание на Атанасий Велики до монах Амун. Валсамон и Зонар еднакво забелязват, че предлаганият от свети Василий съвет изобщо не е бил прилаган в действие както поради неудобността си, така и по съображенията, изложени в началото на това правило.
[3] Риби - триони.
[4] Птици.
[5] Морски петлета - растения.

Правила 17-50 : II Каноническо послание на свети Василий до Амфилохий Иконийски

Предговор

Макар и отдавна да съм написал отговорите на предложените ми от твое благочестие запитвания, не ги изпратих, понеже бях възпрепятстван, от една страна, от тежка и опасна болест, а, от друга - по липса на служещи. Защото малцина са у нас, които да знаят пътя и да са готови на такова послушание. За това, като узнаеш причините на закъсняването, надявам се за прошка. Но ме удиви твоето ученолюбие, а заедно с това и твоето смирение, понеже ти искаш да се учиш, които ти е поверен чин на учител, и при това да се учиш от нас, които не притежаваме нещо много по отношение на знанието. Но понеже ти заради страх Божий не се отричаш да вършиш делото, което друг не би извършил така лесно, се чувстваме длъжни и ние, макар и свръх силите си, да помогнем на доброто ти старание и усилие.

Правило 17

Ти ни бе запитал за презвитер Вианор, дали може да бъде приет в клира, след като е дал клетва? Спомням си, че издадох за антиохийския клир обща наредба относно тия, които са се клели заедно с него, да не участват в открити служения, а да извършват служба насаме. На същото основание се дава разрешение да служи и на него понеже свещенослужението му не е в Антиохия, а в Икония, която, както ми писа, си е избрал за жителство вместо Антиохия. Затова този мъж може да бъде приет, само че твое благочестие трябва да поискаш той да се разкае за бързата си клетва, която е дал на човек неверен, като не е можел да понесе несгодата от такава малка беда.

Правило 18

Относно паднали девици, които са дали обещание да живеят в чистота, а отсетне са паднали в плътски страсти и са погазили обещанията си, нашите отци, снизхождайки великодушно и милостиво към немощите на слабоволните, са законоустановили такива да бъдат приемани след една година, определяйки същото, което е за второбрачни. Но понеже с Христовата благодат църквата с течение на времето става по-силна и чинът на девиците сега се увеличава, затова мисля, че трябва грижливо да се вниква в тази работа, която е очевидна от самото нейно понятие и от смисъла на писанието, който може да се разбере чрез тълкуване. Понеже вдовството е по-долу от девството, затова и грехът на вдовица е много по-лек от греха на девица. Нека видим какво пише Павел до Тимотей: “А по-млади вдовици не приемай, защото кога пренебрегнат Христа, искат да се женят. Те попадат под осъждане, защото са отхвърлили първото си обещание” (1 Тим. 5:11, 12). Следователно, щом като вдовица подлежи на такава тежка осъда - също като да е отхвърлила вярата в Христа, какво трябва да кажем за девица, която е невеста Христова и свещен съсъд, посветен на Господа? Голям грях е когато и робиня, като се е предала на таен брак, напълни домът си с разврат и с лошия си живот срами господаря си; но още по-тежко е, когато невеста стане прелюбодейка, и като безчести съюза с годеника си, се предаде на необуздано сладострастие. Затова вдовица се осъжда като разтлена робиня, а девица подлежи на осъждане като прелюбодейка. И както тоя, който се съединява плътски с чужда жена, наричаме прелюбодеец и го приемаме само когато престане от греха, също по такъв начин нека постъпваме и с оня, който е взел девица. Считаме за необходимо да кажем, че девица тук наричаме оная, която доброволно се е посветила на Бога, отрекла се е от брак и е предпочела да прекара свят живот; а обетите тогава приемаме за действителни, когато възрастта е достигнала съвършен разсъдък, понеже детински думи в тази работа не трябва да се считат за напълно твърди. Оная, която е навършила шестнадесет или седемнадесет години, вече владее разума си, дълго време е била изпитвана и е доказала твърдостта на намерението си, и след това вече е помолила да бъде приета - такава следва да се приеме между девиците, обетът ѝ да се утвърди и строго да бъде наказана, когато го наруши. Случва се, че родители, братя или някои сродници довеждат девици, преди да са достигнали съвършена възраст не за това, че те сами са изявили наклонност

към безбрачие, а защото имат предвид някакви житейски сметки; такива не трябва лесно да бъдат приемани, докато не узнаем ясно собственото им разположение.

Правило 19

Не познаваме други обети на мъже, освен когато са се причислили към монашестващи, които с мълчанието си показват, че приемат безбрачието. Но и такива, мисля, че трябва по-напред да бъдат изпитвани, за да се чуе от тях ясният им отговор за обета им на девство, и когато паднат в плъто-угоден и страстен живот, нека бъдат подхвърлени на епитимията, определена за прелюбодейци.

Правило 20

Жени, които като еретички са дали обет на девство, а после са избрали брака, мисля, че не трябва да бъдат осъждани, понеже: “каквото говори законът, говори го на ония, които са под закона” (Рим. 3:19); а ония, които още не са взели върху си Христовото иго, не знаят закона Господен. Затова те могат да бъдат приемани в църквата и в тоя случай да получават прошка чрез приемане на вярата в Христа, и изобщо за всичко, което са извършили, когато са били оглашени, не попадат под отговорност. Само по себе си се разбира, че такива църквата не ще приема без кръщаване, чрез което добиват предимство в новото си раждане.

Правило 21

Ако някой мъж, който има жена, недоволен от брака, падне в блуд, такъв считаме за блудник и го подлагаме на продължителна епитимия. Впрочем нямаме правило, за да го подлагаме на виновност в прелюбодеяние, ако е прегрешил със свободна от брак, понеже е казано: “Ако стане жена на друг мъж, може ли тя да се върне при него” (Иер. 3:1), а така също: “Който държи прелюбодейка, безумен е и нечестив”. Ала блудник не се разлъчва от жена си и тя трябва да приеме мъжа си, когато се обърне от блуда, обаче мъж изпъжда от дома си осквернената си жена. Не е лесно да се издири основанието за това, но такъв е обичаят.

Правило 22

Ония, които имат жени чрез отвличане, ако са разделили сгодени за други, не трябва да се приемат в числото на каещите се, докато не бъдат отнети от тях (отвлечените жени) и се предоставят на волята на годениците им - или да ги вземат, ако желаят, или да ги напуснат. А ако някой отвлече несгодена, тя трябва да бъде отнета и върната на родителите ѝ, били те родители, братя, или настойници, та ако те поискат да му я дадат, да се счита, че са в брак, а ако не се съгласят, нека не се принуждават. Оня, който е взел жена, която по-рано тайно или насилствено е разтлел, без друго трябва да претърпи църковното наказание, предвидено за блудници, което е четири години: първата година се отстраняват от молитва и плачат при църковните врати; на втората - се приемат да слушат писанието, на третата - стоят между каещите се, а на четвъртата - стоят заедно с народа, но без да приемат свето причастие, с което отпосле нека се удостоят.

Правило 23

Относно ония, които са се оженили за две сестри или които влязат в брак с двама братя, вече сме издали послание1, от което препис изпращаме и на твое благочестие. А който вземе жената на брата си, не може да бъде приет в общение, додето я не напусне.

Правило 24

Вдовстваща, която се брои в числото на вдовиците, т.е. която получава издръжката си от църквата, апостолът заповядва да бъде оставена без грижи, ако отиде при мъж. А за овдовял мъж няма никакъв закон: за него е достатъчна епитимията за второбрачни. Шестдесетгодишна вдовица пък (от числото на църковните

вдовици), ако поиска да съжителства с мъж, да не се удостоява със свето причастие, докато не престане от страстната нечистота. А ако я причислим към броя на вдовиците, преди да е навършила шестдесет години, тогава вината е наша, а не нейна.

Правило 25

Който вземе за жена разтлена от самия него, нека му се позволи да я има за жена, но за разтлението трябва да бъде подхвърлен на епитимия.

Правило 26

Блудът не е брак, нито начало на брак; за това ония, които са се съединили чрез блуд, по-добре е да се разлъчват, ако е възможно; а ако упорито продължават съжителството си, нека се накажат с епитимия, определена за блудство, и да се оставят в брачно съжителство, за да не би да стане нещо по-лошо.

Правило 27

Относно презвитер, който по незнание се е обвързал с нередовен брак, аз съм определил какво трябва да стане, т.е. да се ползва с презвитерско седалище, обаче нека се отстрани от свещенослужение, защото на такъв е достатъчно опрощаването. Не е позволено да благославя другиго оня, който трябва да цери собствените си недъзи, понеже благословението е преподаване на освещение; а как той ще го даде другиму, когато сам го няма по причина на греха на незнанието? Затова да не благославя нито открито, нито насаме, нито да раздава тялото Господне на други, нито пък да извършва някакво друго служение, а като се задоволява със свещенослужителско седалище, да плаче пред други и пред Бога да му се опрости греха, който е сторил по незнание.

Правило 28

Смешно ми се видя това, че някой е дал обещание да не яде свинско месо. За това благоволи да поучаваш такива да се въздържат занапред от неразсъдни заричания и обети и допусни употребяването на незабранени неща, понеже: “нищо не е за изхвърляне, щом се приема с благодарение” (1 Тим. 4:4).

Правило 29

Началници, които се заклеват да сторят зло на свои подчинени, трябва грижливо да се лекуват. А тяхното лекуване е по два начина: първият - да бъдат наставлявани да не се кълнат набързо, а другият - да напуснат злото си намерение. За това, ако някой вече се е заклел да стори зло на друг, да се покае в безразсъдността на клетвата си и нека не прикрива злобата си под предлог, че трябва да пази клетвата си, понеже и Ирод стана убиец на пророка за това, че не искал да наруши клетвата, която бил дал. Клетвата изобщо е забранена, а колкото повече трябва да бъде осъдена, когато се дава за злосторство? За това, оня, който се е заклел, трябва да се опомни, а не да се старае да оправдава безпътството си. Изследвай по-подробно тази нелепица. Та ако някой се е заклел да извади очите на брата си, добре ли щеше да му бъде, ако изпълнеше клетвата си? Или също, ако някой се е клел да убие, или въобще да наруши някоя от заповедите, понеже: “Клех се да пазя справедливите Твои съдби, и ще ги изпълня” (Пс. 118:106). Както заповедта трябва да бъде спазвана с непроменливост на намерението ѝ, така е необходимо и грехът всякак да се проваля и изкоренява.

Правило 30

Относно тия, които отвличат жени, нямаме древно правило, а съставихме свое мнение, а именно, както те, така и ония, които им съдействат, да бъдат отлъчени за три години от общи молитви. Ако отвличането е без насилие, не подлежи на наказание в случай, че не е съпроводено нито с разтление, нито с тайно смесване.

А вдовицата е властна сама над себе си и от нея самата зависи да последва ли похитителя си. Ние не сме длъжни да се грижим за онова, което притворно се показва.

Правило 31

Прелюбодейства оная жена на отлъчил се и намиращ се в неизвестност мъж, която, преди да се увери в смъртта му, встъпи в брак с друг мъж.

Правило 32

Клирици, които са извършили смъртен грях, се низвергват от степента си, но не се лишават от причастие заедно с миряни, понеже: Не въздавай два пъти за едно и също.

Правило 33

Жена, която роди на път и изостави рожбата си, нека се наказва като убийца.

Правило 34

Относно жени, които са прелюбодействали и са изповядвали греха си, движими от благочестие, или са изобличени по някакъв друг начин, нашите отци са забранили да бъдат явно излагани, за да не станем причина за смъртта на изобличените, а са заповядали да стоят заедно с верните, без да се причастяват, докато не се изпълни времето на покаянието.

Правило 35

Ако някой мъж бъде напуснат от жена си, трябва да се разбере причината на напускането; и ако се окаже, че тя е виновна, подлежи на епитимия, а мъжът заслужава снизхождение, което се състои в това, да бъде в общение с църквата.

Правило 36

Жени на войници, които се намират в неизвестност, ако встъпят в брак с други мъже, подлежат на същото наказание, на каквото и онези, които не са дочакали завръщането на отсъстващите им мъже. Впрочем в тоя случай може да бъде допуснато някое снизхождение, понеже има повече вярност да се заключи, че е последвала смърт.

Правило 37

Който е встъпил в брак, след като му е била отнета чужда жена, по отношение на първата подлежи на обвинение в прелюбодеяние, а по отношение на втората няма никаква вина.

Правило 38

Девици, които са отишли при мъж без бащино съгласие, вършат блудство; но ако се помирят с родителите си, работата до известна степен се поправя. Но те не трябва веднага да се допускат до общение, а нека останат под запрещение до три години.

Правило 39

Оная, която живее с прелюбодеец, сама е прелюбодейка през цялото време на съжителството си.

Правило 40

Робиня, която се предаде на мъж без съгласието на господаря си, блудства; но ако след това с позволение се ползва от брака, се признава за встъпила в законно съпружество. За това първото е блуд, а последното брак, понеже договорите на такива, които се намират в пълна власт у други, нямат никаква сила.

Правило 41

Вдовица, като властна сама над себе си, може без осъда да встъпи в брак, ако няма никой, който да разлъчи съжителството ѝ, понеже апостолът казва: “умре ли мъжът, тя е свободна да се омъжи за когото иска, но само в име Господне” (Рим. 7:2; 1 Кор. 7:39).

Правило 42

Бракове, извършени против волята на ония, които имат власт (над бракосъчетаващите се), се считат за блудство. За това, когато е жив бащата или господарят, съединяващите се не са без вина, докато властимащите над тях не изявят съгласието си за съжителството им, след което само съпружеството добива сила.

Правило 43

Който нанесе смъртен удар на ближен, е убиец, независимо от това дали пръв е нанесъл удара, или е отмъщавал.

Правило 44

Дяконица, която е блудствала с езичник, може да бъде приета в молитвено общение, но до причастие със светите тайни може да бъде допусната в седмата година, ако живее в чистота. А езичникът, ако, след като приеме вярата, се осмели пак да светотатства, чрез това се връща на бълвотината си. Затова ние не позволяваме тялото на дяконица, като осветено, да продължава да бъде в плътска употреба.

Правило 45

Ако някой, като е приел християнско име, оскърбява Христа, той няма никаква полза от това, че се нарича християнин.

Правило 46

Оная, която по незнание се е омъжила за временно напуснат от жена си, а после той я е отстранил, понеже първата му жена се е завърнала, с такъв съюз е извършила блудство, макар и по незнание. Впрочем на нея не ще се забрани брак, но е по-добре, ако си остане свободна.

Правило 47

Енкратити, саккофори и апотактити подлежат на същата осъда, на каквато и новатиани, понеже относно някои от тях има издадено правило, макар и еднообразно - докато относно други е замълчано, - а пък ние прекръщаваме такива поради еднаквата им вина. И макар у вас по някои причини да не е приет този обичай за повторно кръщаване, както е и у римляните, ние държим да има сила нашето разбиране, понеже ереста им е като клонка от ереста на маркионитите, които се гнусят от брак, отвращават се от вино и наричат гнусно

Божието създание, и затова не ги приемаме в църквата, ако не се просветят с наше кръщение. Нека не ни казват: “ние сме кръстени в името на Отца и Сина и Светаго Духа”, понеже те, подобно на Маркиан и други еретици, считат Бога творец на злото. Затова, ако това е приемливо, трябва да се съберат заедно много епископи и да постановят правило, та и оня, който го върши, да е свободен от отговорност, и отговарящият на запитването за такива да бъде сигурен в своя отговор.

Правило 48

Напусната от мъжа си, по мое мнение, трябва да остане безбрачна, понеже, когато Господ е казал: “който напусне жена си не поради прелюбодеяние, той я прави да прелюбодействува (Мат. 5:32), наричайки я прелюбодейка, със самото това ѝ е забранил съжителство с друг мъж. Защото, как е възможно мъжът да бъде отговорен като виновник за прелюбодеянието, а да е невинна жената, която Господ е нарекъл прелюбодейка поради съединението ѝ с друг мъж?

Правило 49

Разтлени чрез насилие (жени) не трябва да се подхвърлят на осъждане. Затова и робиня, ако е изнасилена от господаря си, не е виновна.

Правило 50

За третобрачни няма закон, и затова третият брак не се сключва по закон. На такива работи гледаме като на нечистота в църквата, обаче не ги подхвърляме на явно осъждане, понеже са по-добри, отколкото разпътно прелюбодеяние.

Правила 51-85 : III каноническо послание на свети Василий Велики до Амфилохий Иконийски

Правило 51

Относно клирици правилата не правят разлика. Те заповядват на паднали да се определя еднакво наказание - лишаване от служение, независимо от това, дали са в някоя свещена йерархическа степен, или пък извършват служба, несвързана с ръкоположение в свещенство.

Правило 52

Жена, която роди на път и изостави рожбата си, при все, че е можела да я спаси, било, за да укрие греха си, или от звероподобна наклонност и безчовечност, нека бъде съдена като убийца; а ако не е могла да я запази и тя е умряла вследствие на това, че мястото е било пусто и е липсвало необходимото, в такъв случай майката заслужава снизхождение.

Правило 53

Вдовица робиня може би не е сгрешила много, ако се е съгласила да встъпи във втори брак под вид на отвличане. Затова не трябва да бъде обвинявана за постъпката си, защото се осъжда не онова, което се приказва, а намерението. Не ще съмнение, че тя трябва да претърпи наказанието, предвидено за второбрачни.

Правило 54

За волните убийства, както си припомням, писах на твое благочестие според колкото ми са силите, и повече от това нищо не мога да кажа. От твоето благоразумие ще зависи, според случая, да продължиш или да намалиш наказанието.

Правило 55

Ония, които заедно убиват разбойници, ако не са на църковна служба, нека бъдат отлъчвани от причастяване със светите тайни, а ако са клирици, нека се низвергват от степените им, понеже е казано: “всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат” (Мат. 26:52).

Правило 56

Волен убиец и след това покаял се нека двадесет години бъде без причастие със светите тайни; а тия двадесет години се разпределят по следния начин: четири години трябва да плаче, стоейки извън вратите на молитвения храм и молейки влизащите в него верни да се молят за него, като изповядва престъплението си; след четирите години нека бъде приет в числото на слушащите писанието и с тях да излиза от църква в продължение на пет години; седем години да се моли и излиза с припадащите, а четири години пак да стои само с верните, но без да се удостоява с причастие. След като се изпълни всичко това, нека се причасти със светите тайни.

Правило 57

Който неволно е убил, в продължение на десет години да не се причастява със светите тайни, разпределени така: две години да плаче, три години да прекара между слушащите, и една година само да стои заедно с верните, и тогава нека приеме свето причастие.

Правило 58

Който е прелюбодействал, (в продължение на) петнадесет години да не се причастява със светите тайни, разпределени така: четири години да плаче, пет - да слуша писанието, две - да припада, и две години да стои заедно с верните без причастие.

Правило 59

Блудник да не се причастява със светите тайни седем години: две години да плаче, две - слуша, две - да припада и една година да стои с верните, а в осмата година нека бъде допуснат до свето причастие.

Правило 60

Оная, която е обещала да девства и е нарушила обещанието си, трябва да изтърпи същото наказание, определено за прелюбодеяние, с разпределение на времето според начина на живеенето ѝ. Това също важи и за ония, които са дали обет на монашество и са паднали.

Правило 61

Крадец, който сам се разкае, признавайки вината си, трябва да бъде отстранен за една година от причастие само със светите тайни, а ако бъде изобличен в това, тогава да се отстрани за две години. Това време да бъде разпределено на припадане и стоене с верните, и след това да се удостои с причастие.

Правило 62

На мъжеложник времето на покаяние да се определи според времето, предвидено за паднал в прелюбодеяние.

Правило 63

Скотоложник, след като се изповяда, да бъде под запрещение за същото време.

Правило 64

Клетвопрестъпник да не се причастява в течение на десет години: две години като се намира между плачещите, три - между слушащите писанието, четири - между припадащите, една - да стои между верните, и след това да приеме свето причастие.

Правило 65

Който се е покаял в това, че е правил вълшебство или в отравяне, нека издържи времето на покаяние, предвидено за убийци, разпределено според това, по какъв начин е изобличил себе си във всеки един от греховете си.

Правило 66

Който разкопае гробове за грабеж, да не се причастява със светите тайни десет години: две години да плаче, три да слуша, четири да припада, една година да стои с верните, и тогава вече нека се приеме (в общение).

Правило 67

Кръвосмешението на брат и сестра изисква времето за покаяние, което е определено за убиец.

Правило 68

Сключването на брак между лица, намиращи се в забранено родство, ако бъде разкрито, като човешки грях, подлежи на наказанието, определено за прелюбодейци.

Правило 69

Ако четец се съедини с годеницата си, преди да е сключил брак, след като се отстрани за една година, да се приеме пак за четец, но да се лиши от производство в по-горна степен; а ако тайно се съедини, без да е сгоден, нека престане да служи. Същото важи и за иподякон.

Правило 70

Дякон, който се е осквернил с уста [6] и е изповядал, че грехът му не се е прострял по-нататък, нека престане от свещенослужение, но да се удостои с причастие със светите тайни заедно с дякони; също така и презвитер. А ако някой се залови, че е съгрешил в нещо повече, нека бъде низвергнат в каквато и степен да се намира.

[6] Според един от средновековните тълковници на правилата под това осквернение трябва да се разбира съприкосновение с жена чрез целувка, а, според други, докосване с уста до женски уд. Превод.

Правило 71

Който е причастен в някой от гореспоменатите грехове и сам не е изповядал това, а е изобличен, нека бъде под епитимия толкова време, за колкото трябва да бъде наказан такъв, който е извършил зло.

Правило 72

Който се е предал на влъхвователи, или на подобни, нека бъде под наказание толкова време, колкото и убиец.

Правило 73

Който се е отрекъл от Христа и е станал престъпник на тайнството на спасението, нека през целия си живот да се намира в числото на плачещите със задължение да се изповядва, а в края на живота си нека се удостои със свето причастие според вярата в Божието човеколюбие.

Правило 74

Ако който и да е от падналите в изброените по-горе грехове, след като се изповяда, стане ревностен в изправлението си, в такъв случай оня, на когото по Божие човеколюбие е дадена власт да връзва и развързва, не ще бъде достоен за осъда, ако бъде по-милостив и намали епитимията на съгрешил, когато той се кае особено усърдно, понеже от думите на светото писание се вижда, че ония, които с по-голям подвиг се каят, по-лесно получават Божието милосърдие.

Правило 75

На такъв, който се е осквернил със сестра си по баща или по майка [7] , да не се позволява да влиза в молитвен дом, докато не престане от беззаконната си и гнусна постъпка. И след като съзнае страшния си грях, три години нека плаче, стоейки пред вратите на молитвените домове, и молейки народа, който влиза на молитва, всеки със състрадание усърдно да моли Бога за него; след това други три години да бъде допуснат да слуша само писанието и поученията, а след това да бъде изгонван от църквата и да не се удостоява с общение в молитва. След това, ако помоли със сълзи за молитва и припада към Господа със сломено сърце и с дълбоко смирение, тогава нека му се дадат други три години за припадане: и по такъв начин, когато покаже достойни на покаянието плодове, в десетата година нека бъде допуснат до молитва с верните без свето причастие; след като престои две години на молитва заедно с верните, най-сетне нека бъде удостоен с причастие със светите тайни.

Правило 76

Същият закон важи и за такъв, който се съвкупи със снаха си.

Правило 77

Който е напуснал законната си жена и е взел друга, според Господнето изречение, е виновен в прелюбодеяние (Мат. 19:9). А светите отци със своите правила са постановили такива да плачат една година, две години да слушат, три - да припадат, а седмата година да стоят с верните, и по такъв начин да се удостоят със свето причастие, ако се покаят със сълзи.

[7] Отнася се за повторни бракове - доведена или заварена. Превод.

Правило 78

Същият закон важи и за ония, които са взели за съжителство две сестри, макар това и да е станало в различно време.

Правило 79

Който се е осквернил с мащехата си, попада под същото правило, както и оня, който се е осквернил със сестра си.

Правило 80

Отците са замълчали относно многобрачието, понеже това е нещо животинско и съвсем чуждо на човешкия род. А на нас се вижда тоя грях да е по-тежък от блудството. Затова ще е необходимо такива да се подхвърлят на наказание според правилата, т.е. една година да плачат, три години да припадат, и след това могат да бъдат приемани (в общение).

Правило 81

Понеже във време на варварско нашествие мнозина са извършили престъпления против вярата в Бога, като са давали езически клетви и са яли някои осквернени ястия, принесени в жертва на идолите с влъхвувания, затова с такива да се постъпи съгласно издадените вече от отците закони и правила. А ония, които, като са претърпели тежка неволя в мъченията и не понасяйки страданията, са били принудени да се отрекат от Христа, такива три години да не се приемат в църквата, след изтичането на които, две години да слушат писанието, три години да припадат, и тогава могат да бъдат приети в общение. А ония, които без голяма неволя са предали вярата в Бога, които са участвали в дяволска трапеза и са се клели с езически клетви, да бъдат съвсем изключени от църквата за три години, две години да слушат писанието, три - да се молят в припадане, други три - да стоят във време на молитва с верните, и тогава вече могат да бъдат допуснати до причастие със светите тайни.

Правило 82

А ония, които са нарушили клетвата си, ако са сторили това по принуда или по насилие, подлежат на по-леко наказание, и след изтичането на шест години могат съвсем да бъдат приети (в общение). Такива пък, които без никаква неволя са предали вярата си, две години нека плачат, две - да слушат, в петата година да се молят с припадащите, още две години да общуват в молитва без причастие, и когато по такъв начин покажат достойно уважение към покаянието, нека, най-сетне, наново бъдат допуснати до причастие с тялото Господне.

Правило 83

Ония, които влъхвуват и следват езически обичаи или въвеждат някои в домовете си да им вършат чародейства и очистване, нека се подхвърлят на правилото за шестгодишно покаяние: една година да плачат, една - да слушат, три години да припадат и една година да стоят с верните, и само тогава нека бъдат приети.

Правило 84

Всичко това пишем, за да се изпитват плодовете на покаянието. А понеже за такива неща ние не съдим по времето, а взимаме във внимание начина на покаянието, за това, ако някои се отклонят много от обичаите си и предпочитат да служат на плътските си удоволствия, нежели на Господа, и не приемат да живеят според

Евангелието, с такива не можем да имаме нищо общо, понеже у непокорлив и прекословещ народ сме научени да слушаме: “Спасявай душата си, за да не погинеш” (Бит. 19:17).

Правило 85

Затова, за да не се подадем и да погинем с такива, а страхувайки се от тежкия съд и имайки предвид страшния ден на Господнето възмездие, нека не искаме да погинем заедно с чуждите грехове. Защото, ако не сме взели поука от страшните Господни изпитания, нито толкова тежките удари са ни докарали до съзнание, че заради беззаконието ни Господ ни е напуснал и ни е предал във варварски ръце, както и че народът е отведен в плен и е разпилян затова, че така са постъпвали ония, които са носили Христовото име, без да са познали, нито да са разбрали, че за това ни е сполетял Божият гняв, - тогава какво общо имаме ние с тях? Напротив, трябва и денем, и нощем, и открито, и насаме, да им засвидетелстваме истината, но да не допуснем да бъдем увлечени от техните беззакония, а най-вече да се молим да ги спечелим и да ги освободим от мрежата на лукавия; ако не можем да направим това, тогава да побързаме поне да спасим душата си от вечна осъда.

Правило 86 : Из друго каноническо послание на свети Василий до Амфилохий Иконийски

Правило 86

На важните възражения на честните енкратити (въздържници), защо и ние не ядем всичко, трябва да се отговаря, че ние и от собствените си изпражнения се гнусим. Понеже за нас по достойнство и злачната трева е същото, каквото е и месото, а в смисъл на полезно, както в тревата отделяме вредното от здравото, така и в месото различаваме вредното от полезното. Защото и бучинишът е трева и месото на сокола е месо, но никой, който е с ума си, не ще яде буника [8] , нито ще се докосне до кучешко месо, освен при голяма нужда, и за това, който е ял нещо подобно, не е сторил беззаконие.

Правило 87 : Послание на свети Василий Велики до Тарския епископ Диодор

Встъпление

Беше ни донесено едно писмо с подпис на Диодор, обаче то прилича повече да е на всеки друг, само не на Диодор; защото мисля, че някой хитруващ, използвайки името ти, е поискал чрез това да спечели доверие пред тия, които го слушат. Запитан от някого, позволено ли е да вземе за съпруга сестрата на умрялата си жена, той не се е ужасил от питането, а, напротив, равнодушно приел онова, което изслушал, и с всичката смелост и усилие съдействал в това нечестиво желание на запитвача. Ако имах на ръка това писмо, бих ти го пратил, и ти щеше да бъдеш достатъчно силен, за да защитиш себе си и истината. Но тъй като тоя, който ни го показа, го взе обратно и го е носил навсякъде като някакъв знак на победа над мене, понеже от по-рано съм забранил такива бракове, казвайки, че има писмено позволение - затова ти пиша сега, та заедно с тебе да се въоръжим срещу това лъжливо писмо и да го обезсилим, за да не може то лесно да вреди на ония, които го четат.

Правило 87

И така, първото и най-главното, което трябва да пазим в тези работи, е приетият у нас обичай, който има сила на закон, понеже тия постановления ни са предадени от свети мъже. Обичаят е следният: ако някой

[8]Вид горчива трева.

някога, обладан от нечиста страст, падне в беззаконно съединение с две сестри, това нито се счита, че е брак, нито пък такива се приемат в църковно събрание, докато не се разделят един от друг, и когато не би могло по това да се каже нещо друго, достатъчно ще е да се следва обичаят за предпазване от злото. Но понеже авторът на писмото възнамерява с помощта на лъжливи доводи да вкара в живота такова голямо зло, затова и ние трябва да си послужим с разсъждения, макар че в най-ясните неща у всекиго предубеждението бива по-силно от разсъдъка. Написано е, казва той, в книгата Левит: “Не вземай жена заедно със сестра ѝ, та да я направиш съперница, за да откриеш при нея голотата ѝ, докато е жива” (Лев. 18:18). Оттук е ясно, казва той, че след нейната смърт е позволено да вземе сестра ѝ. На това, преди всичко, ще отговоря, “че каквото говори законът, говори го на ония, които са под закона” (Рим. 3:19), защото иначе ние трябваше и да се обрязваме, и съботата да пазим, и да се въздържаме от някои ястия. Нима като намерим нещо, което благоприятства на сладострастието ни, тогава трябва да се подчиняваме на ярема на закона, а когато ни се покаже нещо тежко в постановленията на закона, трябва да прибягваме до дадената чрез Христа свобода? Питаха ни дали има позволение в писанието, след като умре жената, да се взема сестра ѝ за жена, и ние отговорихме, че няма, и това е истинско и безопасно за нас; но чрез благовидно заключение да се установява мнение за онова, което е замълчано, би значело да се издава закон, а не да се изпълнява постановлението на закона. Защото по такъв начин би се допуснало оня, който е искал да се реши на това, да вземе сестрата на живата си още жена, понеже такова лъжеумуване би могло да се приложи и тук. Писано е, ще каже той: “не вземай ревнива съперница”, следователно законът не е забранил да се вземе неревнива. Затова защитникът на страстта ще рече, че сестрите нямат ревнив нрав, и щом като няма причина, поради която да се забрани съжителство и на двете, какво пречи да се вземат (за жени) две сестри? Това не е писано, ще кажем ние, ала и онова не е определено, а пък мисълта, която следва чрез заключението, прави позволено и едното, и другото. Би трябвало да се върнем малко по-назад към предшестващи изрази в закона, и с това да се освободим от затруднението, тъй като се забелязва, че законодателят не обема всички видове грехове, а особено забранява греховете на египтяни, откъдето е излязъл Израил, и на хананеи, към които той се е преселвал, понеже четем: “Не постъпвайте по делата на Египетската земя, в която живяхте, не постъпвайте и според делата на Ханаанската земя, в която ви водя, и не ходете според наредбите им” (Лев. 18:3). Вероятно тоя род грях не е бил допуснат тогава в живота на езичниците, и затова е нямало нужда законодателят да предпазва от него, а е бил достатъчен и простият обичай, за да се осъди тази гнусотия. Но защо, като забранил по-голямото, той замълчал за по-малкото? Защото е мислил, че за мнозина плътолюбци по отношение на съжителстване със сестрите на живите им жени примерът на патриарха ще бъде вреден. А на нас какво ни остава да правим - написаното ли да казваме, или да издирваме замълчаното? Но в тия закони не е написано и това, че баща и син не трябва да отиват при една и съща любовница, когато пък пророкът подхвърля това на най-голямо осъждане: и син, казва, и баща ходят при една жена. И колко още други видове нечисти страсти е измислила демонската школа, за които божественото Писание е премълчало, понеже не искало да каля свещената си важност чрез наименуване на гнусотиите, а с общо наименуване е обхванало всички мръсотии, както и апостол Павел казва: “А блудство и всяка нечистотия... дори и да се не споменуват между вас, както прилича на светии” (Ефес. 5:3), обемайки с думата нечистота всички срамни действия на мъже и жени, така че премълчаването не дава никакво разрешение на сластолюбците. Аз пък казвам, че законодателят никак не е замълчал за тоя вид беззаконие, а, напротив, най-строго го е забранил, понеже думите: “Никой не бива да се приближава до сродница по плът, за да открие голотата ѝ” (Лев. 18:6) съдържат и тоя вид родство. Защото за мъжа кое може да бъде по-близко от собствената му жена или повече от неговата плът? Те вече не са двама, а една плът. По такъв начин чрез жена му нейната сестра преминава в роднинство с мъжа. И както никой не може да вземе майката на жена си, нито дъщеря ѝ, понеже не може да вземе собствената си майка, нито дъщеря ѝ, също така не може да вземе сестрата на жена си, понеже не може да вземе собствената си сестра. И обратно, не е позволено и на жена да съжителства със сродниците на мъжа си, тъй като роднинските права са общи и за двамата. И на всеки, който ми иска съвет, казвам, че “преходен е образът на тоя свят... времето нататък е късо, та ония, които имат жени, да бъдат като че нямат” (1 Кор. 7:29, 31). А ако някой ми възрази с изречението: “Плодете се и се множете се” (Бит. 1:28), аз му се смея, че не различава времената на закона. Вторият брак е лък против блуда, а не напътствие за сластолюбие. Казано е: “Но ако не се въздържат, нека се женят” (1 Кор. 7:9), но като се женят, да не беззаконстват. А ония, които оскверняват душата си със страстта на безчестието, без да обръщат внимание и на естеството, което още от древност различава наименованията на родството с какво име ще нарекат родените от такива две съпружества - рождени братя ли, или братовчеди? - понеже поради смесването ще им прилича и едното, и другото. Не прави, човече, децата на лелята тяхна мащеха, и оная, която наместо умрялата майка трябва

да ги гали, не въоръжавай с неутолима ревност, защото само ревността на мащехата и зад гроба простира ненавистта си! Или нещо повече, ония, които са били врагове, се примиряват с мъртвите, а мащехите почват ненавистта си от смъртта. Общото заключение от всичко казано е, че за този, който желае брак по закон, е отворена цялата вселена; а ако желанието му се движи от страст, толкова повече нека му се забрани брак, за да се научи да запазва своя съсъд в светост и чест, а не в похотна страст" (1 Сол. 4:4, 5). И да исках да напиша нещо повече, въздържа ме обширността на посланието; желая или това мое увещание да бъде по-силно от страстта, или поне това беззаконие да не проникне в нашата област, а да си остане в ония места, в които са дръзнали да го приемат.

Правило 88 : Послание на свети Василий Велики до презвитера Григорий

Правило 88

Прочетох писмото ти с всяко търпение и се учудих как ти, като можеше накъсо и лесно да се оправдаеш пред мен, си се решил да останеш в положението, в което си обвинен, и с многословие искаш да изцериш онова, което е неизлечимо. Ние не сме нито първи, нито единствени, Григорие, които сме законоустановили, щото жени и мъже да не живеят заедно. Прочети правилото, изложено от нашите свети отци на събора в Никея, което изрично забранява да се държат вкъщи за съжителство жени. Достойнството на безбрачието е в това, (човек) да няма отношения с жени. По такъв начин, ако някой на име се препоръчва за девственик, а всъщност върши онова, което вършат живеещите с жени, такъв дава доказателство, че иска да заслужи достойнството на девственик само заради името, без да напусне срамните сладострастия. И ти толкова повече трябваше да изпълниш изискването ми, понеже, както сам казваш, си бил свободен от всяка телесна страст. Аз и не предполагам седемдесетгодишен човек страстно да живее с жена, и онова, което разпоредих, сторих го не за това, че сякаш е било извършено такова беззаконно дело, понеже се научихме от Апостола, че не трябва да се поставя на брата си препънка или съблазън" (Рим. 14:13). Нали знаем, че чистите дела на някои за други са повод за грях; затова, следвайки установеното от светите отци, ние ти заповядахме да се разделиш с въпросната жена. Защо обвиняваш хорепископа и споменаваш за стара неприязън? Защо се оплакваш и от нас, че лесно сме приемали клевети, а не се оплакваш от самия себе си, задето не се съгласяваш да напуснеш отношението си с оная жена? Отстрани я от дома си и я прати в манастир. Нека тя бъде между девиците, а на тебе да прислужват мъже, за да не се хули чрез вас името Божие. А докато не извършиш това, не ще ти помогнат и хилядите оправдания, които излагаш в писмото си, и ще умреш под забрана от свещенослужение, (а) и пред Бога ще отговаряш за наложеното ти запрещение. Ако не се поправиш и дръзнеш да свещенодействаш, ще бъдеш анатема пред целия народ, и ония, които те приемат, ще бъдат отлъчени от цялата църква.

Правило 89 : Каноническо послание на свети Василий Велики до хорепископите

Правило 89

Усещам твърде голяма болка от това, че отеческите правила са изоставени и строгостта е изхвърлена из църквата; и се страхувам, че ако такова равнодушие продължава и занапред, църковните работи лека-полека ще бъдат докарани до пълно разбъркване. По стар, внедрен в Божията църква, обичай за служители на църквата са бивали приемани люде, след като най-строго са били изпитвани и качества им усърдно изследвани: дали не са злословни, пияници, или наклонни към свади, дали наставляват младостта си, за да могат да извършват светинята, "без която никой няма да види Господа" (Евр. 12:14). И това са изпитвали презвитери и дякони, които живеели с тях, докладвали са на хорепископите, а последните, след като са изслушвали отзива на достоверно свидетелстващите, известявали епископа, и тогава причислявали

служителя в свещен чин. А днес вие, като отхвърлихте на първо място нас, не желаейки дори да ни уведомявате, обсебихте цялата власт само за себе си. После, като сте занемарили до крайна степен тази работа, сте допуснали презвитери и дякони, когато поискат, без да се изпита начинът на живеенето им, по пристрастие, приятелство или родство, да въвеждат недостойни в църквата. И поради това днес виждаме голям брой свещенослужители във всяко село, а няма нито един достоен за служение на олтара, както и вие сами свидетелствате, че нямало хора за избор. А тъй като тази работа е отишла много надалече и не може да се излекува, особено сега, когато мнозина, от страх да не бъдат взети за войници, постъпват на служение в църквата - затова аз, по необходимост, реших да възобновя отческите правила, и вследствие на това ви пиша с покана да ми изпратите списък на църковните служители във всяко село с посочване, кой от кого е назначен и какъв е животът му? Пък имайте и вие у себе си също такъв списък, за да могат да се сравняват вашите с този, който е у мене, та никой да не може да вписва себе си, когато поиска. По такъв начин, ако някои са приети от презвитери, след първата година на индикта да бъдат върнати в числото на миряните. А пък вие ги подложете на нов изпит и ако са достойни, нека се приемат по ваше решение; очистете църквата, като отстраните от нея недостойните. И отсега занапред изпитвайте достойните и ги приемайте, но не ги зачислявайте в клира, преди да ми ги представите. Иначе знайте, че приет в клира без мое разрешение, ще е мирянин.

Правило 90 : Каноническо послание на свети Василий Велики до подчинените му епископи

Правило 90

Едно гнусно нещо, за което ви пиша, като е станало изобщо предмет на подозрение и мълва, изпълни със скръб душата ми, при все, че ми се вижда невероятно. И това, което пиша, виновният нека да приеме като лек, не виновният - като предпазване, а който е нехаен, което не бихме желали да намерим между вас, нека го приеме като доказателство срещу самия него. Ето за какво ми е думата: казват, че някои измежду вас взимали пари от ръкополагани, и което е още по-лошо, това прикривали под булото на благочестие. Защото оня, който прави зло под вид на добро, заслужава двойно наказание: и за това, че върши недобро нещо, и за това, че си служи с доброто, така да кажем, като помагач в извършване на греха. И ако това е вярно, от сега занапред нека вече да не става и да се поправи, защото на този, който взима сребро, трябва да кажем, това, което апостолите са казали на оня, който искал да даде такова, за да купи преподаването на светия Дух: “Среброто ти да погине заедно с тебе” (Деян. 8:20), понеже по-малко греши тоя, който по неразбиране иска да купи Божия дар, отколкото оня, който го продава, тъй като това е продажба, и ако продадеш даром полученото, ще ти се отнеме благодатта, като продаден на сатаната, понеже въвеждаш кръчмарство в духовните работи и в църквата, в която ни е поверено Тялото и Кръвта Христови. Тия неща не трябва да стават така. А ето в какво се състоят хитруванията. Те мислят, че не грешат, ако взимат не при самото ръкоположение, а после, докато всъщност да вземеш, когато и да е, все е вземане. Моля ви да изоставите тоя доход, или, по-добре казано, този път за ада, и не правете себе си недостойни да извършвате свещените тайнства, като цапате ръцете си с такова сребролюбие. Простете ми, че отначало не повярвах, а после, като повярвах, заплашвам. И ако някой след това мое послание извърши нещо такова, нека се отстрани от тукашните олтари и отиде там, където може да купува и продава Божия дар: Понеже “ние нямаме такъв обичай, нито църквите Божии” (1 Кор. 11:16). Ще добавя още нещо и ще престана. Всичко това става от сребролюбие, а “корен е на всички злини сребролюбието” (1 Тим. 6:10) и се нарича идолопоклонство (Кол. 3:5). Впрочем, не предпочитайте идолите пред Христа за малко сребро, нито пък подражавайте на Иуда, за втори път продавайки срещу подкуп веднъж Разпнатия заради нас: понеже и селата, и ръцете, които взимат такива плодове, ще се нарекат цена на кръв.

Правило 91: От свети Василий Велики из 27-а глава на книгата му за Светия Дух до Амфилохий Иконийски

Правило 91

От запазените в църквата догми и проповеди едни са писмени, а други сме приели тайно от повереното ни апостолско предание, но и едните, и другите имат еднаква сила за благочестието. И на това никой не ще възрази, колкото и малко да познава църковните установления, защото, ако почнем да отхвърляме писаните обичаи, като нямащи голяма сила, тогава незабелязано ще накърним Евангелието в главните му точки, или до голяма степен ще омаловажим проповяданото. Нека например на първо място споменем за онова, което е първостепенно и най-общо в църквата - кой е учил писмено ония, които полагат надежди в името на нашия Господ Иисуса Христа, да се кръстят със знака на кръста? Кое писание ни учи в молитва да се обръщаме на изток? Кой от светиите ни е оставил писмено думите за призоваването (на Светия Дух) при претворяването на хляба и за благославяне чашата на евхаристията? Защото ние не се задоволяваме само с ония думи, за които е споменал апостолът или евангелистът, а и преди, и след тях произнасяме и други, като имащи голяма сила в тайнствата, приемайки ги от неписаното учение. Също така, въз основа на кое писание благославяме и водата за кръщение, и елея за помазване, както и самия кръщаван, ако не въз основа на замълчаването и тайното предание? При това, кое писано слово ни е научило да помазваме кръщавания с елей? Откъде произлиза и трикратното потапяне на човека? Пък и останалото, което се извършва при кръщението: отричането от сатаната и ангелите му - от кое писание е взето? Не е ли то онова неизявено и тайно учение, което нашите отци са запазили в недостъпно за любопитството и изследването мълчание, здраво научени чрез мълчание да опазват светинята на тайнството? Понеже, какъв смисъл има писмено да се обявява учението за онова, което непосветени в тайнството не е позволено и да видят? По-нататък. Причината, поради която не ни е предадено всичко писмено, е тази, да не би, при многократно изучаване на догмите, те, по привичка, да изгубят много от благоговението към тях. Защото едно е догма, друго е проповед. Догмите се замълчават, а проповедите се разгласяват. А начинът на замълчаването е и неясността, с която си служи писанието, като прави недоловимо разбирането на догмите в полза на тези, които го четат. Например ние всички, когато се молим, гледаме към изток; същевременно, малцина знаем, че чрез това търсим древното отечество - рая, който Бог насадил “в Едем, на изток” (Бит. 2:8). Също така в една от съботите извършваме молитва стоешком, без всички да знаем причината за това, защото със стоенето във време на молитва в неделен ден си напомняме за дадената ни благодат, като съвъзкръснали с Христа и задължени да търсим горното (небесното), а това вършим и за туй, че този ден ни се струва като образ на бъдещия век. Поради това, като начало на дните, той е наречен у Моисей не пръв, а един. “И биде вечер, казва, и биде утро - ден един” (Бит. 1:5), - като че този един многократно се кръгообръща. По този начин тоя един, а заедно и осми, който винаги е един и осми, и за който псалмопевецът споменава в някои от надписите на псалмите, особено показва положението, което ще настъпи след тоя век - ден безкраен, не вечерен, оня век, когото други не ще да следват, който винаги ще трае и никога не ще остарее. Затова църквата основателно учи своите питомци, че в тоя ден трябва да въздигат молитва стоешком, та при честото напомняне за бъдещия живот да си приготвяме напътствие към него. Но и цялата петдесетница е само напомняне за възкресението, което очакваме в бъдещия век, понеже единият този и пръв ден, седем пъти уседмеричен, прави седем седмици на светата Петдесетница. Петдесетницата, като почва с първия ден на седмицата, с него и свършва. Като се обръща петдесет пъти чрез подобни промеждутъчни дни, с това подражава на века, като че в кръговото движение свършва със същите знаци, с които почва. Църковните устави ни учат да се молим, стоейки прави, като с това очевидно ни подсещат, че трябва да принесем мисълта си от настоящето към бъдещето. А при всяко коленичене и изправяне ние с действие показваме и това, че чрез греха сме паднали на земята и че с човеколюбието на Създателя ни сме повикани пак на небето. Но не ще ми стигне време да изброявам неписаните църковни тайнства. Стига толкова. А откъде имаме в писанията да вярваме в Отца и Сина и Светаго Духа? Ако по благочестиво умозаключение имаме дълг да вярваме така, както се кръстим и според кръщението да съставим изповядването на вярата подобно на тайнодействието

изречение в кръщението, тогава нека на същото основание ни позволят както изповядваме, така и да славим. Но ако отхвърлят начина на славословието, понеже не бил написан, тогава нека ни представят писмени доказателства както за изповядването на вярата, така и за всичко друго, което изброихме. Впрочем, понеже има толкова много неписано, а между това то има такава сила в тайнството на благочестието, възможно ли е да не ни се допусне да кажем една дума за онова, което сме приели от отците, което сме намерили запазено чрез неизмислен обичай в неповредените църкви, и което, същевременно, има голяма важност и донася голяма полза на силата на тайнството!

Правило 92 : От свети Василий Велики из 20 глава на съчинението му за Светия Дух

Правило 92

На възражението, че за славословието “с Духа” [9] няма свидетелство и няма (нищо) писано, отговаряме, че ако не трябва да се приема нищо друго, без да е написано, нека не се приема и това; но ако твърде много тайнства са се затвърдили у нас без да са писани, тогава заедно с многото други ще приемем и него. И аз мисля, че апостолско е и това да се пазят неписаните предания! “Похвалявам ви, братя - казва апостолът, - че ме помните за всичко и държите преданията тъй както съм ви ги предал” (1 Кор. 11:2) И на друго място: “Дръжте преданията, които научихте било чрез наше слово, било чрез наше послание” (2 Сол. 2:15), между които е най-вече и това, за което разсъждаваме, което първоначалните установители са предали на приемниците си, и което с продължителна употреба с течение на времето са затвърдили в църквата чрез дълговременен обичай. Тази работа е като на съд: когато ние при липса на писмени доказателства представим в полза на своето дело много свидетели, нима не ще издадете оправдателна присъда? Аз мисля, че да, понеже: “При думите на двама или трима свидетели става всяко дело”. И ако се позовем на дълговременността, която ясно свидетелства в наша полза, нима не ще се установи истинността на казаното от нас, че то не подлежи на никакво оспорване? А древните догмати някак си безспорно внушават благочестие, понеже със старинността си, така да се каже, добиват почит, подобно на човешка старческа седина.

[9] Светията разбира славословието, което се произнасяло така: слава на Отца и Сина със Светия Дух.

Тимотей Александрийски (+385 г.)

Канонически отговори на Александрийския епископ свети Тимотей, един от сто и петдесетте отци, които са били на Цариградския събор

Кратки сведения

за свети Тимотей Александрийски (+385 г.)

Ученик на свети Атанасий Велики, Тимотей наследил брат си Петър на Александрийския престол. Сведенията за живота на свети Тимотей са много оскъдни. Знае се само, че той е бил на II вселенски събор и взел живо участие в решаващия се тогава въпрос за Цариградския престол.

До нас са дошли много канонически отговори на Тимотей по въпроси, задавани му от различни епископи и клирици. От тези негови отговори 18 са влезли в общоканоническия сборник; в същия брой те се намират в Пидалион, Книга Правил и в Indreptarea. В Кормчията (гл. 32) тези отговори са наречени "правила" и само 15 от тях са поместени в нея, последните три липсват. От останалите отговори на Тимотей някои се намират в Indreptarea (стр. 693 и сл.).

Въпроси и отговори (правила) 1-18

Канонически отговори (правила) на Александрийския епископ свети Тимотей, един от сто и петдесетте отци, които са били на Цариградския (II вселенски) събор [1]

Въпрос 1

Ако дете, очистено, на седемгодишна възраст, или пълнолетен човек (оглашен), се случи да бъде при извършване на литургия и по незнание се причасти, как трябва да се постъпи с него?

Отговор

Трябва да се просвети (с кръщение), понеже е призован от Бога.

Въпрос 2

Ако оглашен беснува и пожелае сам, или негови близки, да приеме свето кръщение, трябва ли да се приеме, или не, а още повече, ако е пред смърт?

Отговор

Когато беснуващият още не се е очистил от нечистия дух, не може да приеме свето кръщение, но ако е при края на живота си, кръщава се.

Въпрос 3

Ако верен беснува, може ли да се причасти със светите тайни, или не?

[1] В славянския сборник, "Книга правил" отговорите (правила) на свети Тимотей Александрийски (+385 г.) са поместени след правилата на свети Амфилохий Иконийски (+395 г.). По мотивите, изложени и по-рано (вж. бележката ни към "Правила на свети Григорий Неокесарийски"), т.е. за спазване на хронологията, ние поместваме свети Тимотеевите отговори след правилата на свети Василий Велики, понеже по времето на отхождане от земния живот на светите отци, чиито правила са приети в каноническия сборник, свети Тимотей следва свети Василий. Преводачът.

Отговор

Ако не нарушава тайната, нито по някакъв друг начин хули, нека се причасти, но не всеки ден, а достатъчно му е от време на време.

Въпрос 4

Ако някой оглашен, ако е заболял, е изгубил ума си и сам не може да произнесе изповядването на вярата, а пък близките му поискат да приеме свето кръщение докато е жив, трябва ли да го приеме, или не?

Отговор

Трябва да приеме свето кръщение, ако не се изкушава от нечист дух.

Въпрос 5

Ако жена преспи нощта с мъжа си, или мъж с жена си, и на сутринта има свещенослужение, трябва ли да се причастят, или не?

Отговор

Не трябва. Понеже апостолът казва: “Недейте се лишава един от други, освен по съгласие за някое време, за да пребъдвате в пост и молитва; след това бъдете си пак заедно, за да ви не изкушава сатаната, поради вашето невъздържане” (1 Кор. 7:5.)

Въпрос 6

Ако оглашена жена е записала името си за кръщение, а към деня на кръщението ѝ се случи обикновеното у жените, трябва ли такава да бъде кръстена в тоя ден или да се отложи, и за колко време?

Отговор

Трябва да се отложи, докато се очисти.

Въпрос 7

Ако жена забележи, че ѝ се е случило обикновеното у жените, трябва ли в тоя ден да пристъпи към светите тайни, или не?

Отговор

Не трябва, докато не се очисти.

Въпрос 8

Ако жена роди пред самата Пасха, т.е. по време на Страстната седмица, трябва ли да пости и да не пие вино, или се освобождава от пост и от възбрана да употребява вино, понеже е родила?

Отговор

Постът е установен за усмиряване на тялото ни. А щом като тялото ѝ е в смирение и немощ, трябва да приема храна и питие както желае и колкото може да понесе.

Въпрос 9

Трябва ли свещенослужител да се моли в присъствие на ариани или на други еретици; или ще му бъде ли във вреда, когато в тяхно присъствие извършва молитва или свещенодействие?

Отговор

През време на литургията дяконът, пред самото време на целуването, възглася: които сте вън от общение, излезте. Затова такива не трябва да присъстват, ако не обещаят, че ще се покаят и че ще напуснат ереста.

Въпрос 10

Ако някой е болен и от тежкото боледуване се е изтощил, а наближава светата Пасха, такъв трябва ли да пости или, по причина на голямото му изнемощяване, свещенослужителят да му позволи да употребява каквото може, или зехтин и вино?

Отговор

Трябва да се разрешава на болен да приема храна и питие според това, каквото може да понесе, понеже е справедливо съвършено изтощен да употребява зехтин.

Въпрос 11

Ако някой повика свещенослужител да благослови брак и той се научи, че тоя брак е незаконен, поради кръвосмешение или например, тая, която ще се венчава, е сестра на умрялата му жена - в такъв случай трябва ли свещенослужителят да ги послуша, или да върши приношение за тях?

Отговор

Кажете просто: ако свещенослужител чуе за незаконността на брака, пък и бракът е действително незаконен, той не трябва да се присъединява към чужди грехове.

Въпрос 12

Ако мирянин, който е имал нечисто съновидение, запита свещенослужителя - трябва ли да го допусне до причастие, или не?

Отговор

Ако е подхвърлен на пожелаване на жена, не трябва да се причестява, но ако сатаната го изкушава, та по тази причина да го отчужди от общение с божествените тайни, трябва да се причасти, защото иначе изкусителят не ще престане да го напада във време, когато той трябва да се причасти.

Въпрос 13

Встъпващите в брак в кои дни на седмицата трябва да пазят въздържане от взаимно съединение и в кои дни имат право на това?

Отговор

По-рано казах и сега ще повторя, че апостолът казва: “Недейте се лишава един от друг - освен по съгласие за някое време, за да пребъдвате в пост и молитва; след това бъдете пак заедно, за да ви не изкушава сатаната

поради вашето невъздържане”. Впрочем, необходимо е да се въздържат съботен ден и неделен, понеже в тия дни се принася духовна жертва на Господа.

Въпрос 14

Ако някой, бидейки извън себе си, посегне върху си или се хвърли от височина, за такъв трябва ли да става приношение, или не?

Отговор

За такъв свещенослужителят трябва да разсъди, действително ли е сторил това в състояние извън себе си, понеже често пъти близки около пострадалия, като искат да постигнат той да бъде удостоен с молитва и принос, крият истината. Нали може да се случи, че той е сторил това било от хорска обида или от малодушие, поради което за такъв не може да става приношение, защото е самоубиец. За това свещенослужителят трябва най-грижливо да изпита, за да не попадне под отговорност.

Въпрос 15

Ако на някого жената е овладяна от зъл дух до такава степен, че са ѝ сложили окови, а мъжът, като заявява, че не може да се въздържа, иска да вземе друга - трябва ли да му се позволи това?

Отговор

Такава постъпка заключава в себе си прелюбодеяние. Нямам и не намирам, какво да отговоря на това - според духовния закон не може.

Въпрос 16

Ако някой, постейки, за да се причасти със светите тайни, като измива устата си или като се е намирал в баня, без да ще, е погълнал вода, такъв трябва ли да се причасти?

Отговор

Трябва, понеже иначе сатаната, като е намерил начин да го отстрани от причастие, по-често ще му прави същото.

Въпрос 17

Като слушаме често словото Божие и не вършим според него, не се ли намираме за това под осъждане?

Отговор

Макар и да не вършим, но можем да укоряваме себе си, че слушайки, не се покоряваме. А като укорим себе си, това е част от спасението ни.

Въпрос 18

От каква възраст на човека Бог съди греховете му?

Отговор

Според познанието и разбирането на всекиго - едни грехове се съдят от десетгодишна възраст, а други - в последващите години.

Григорий Богослов (+389)

От свети Григорий Богослов относно това, кои книги от Стария и Новия Завет трябва да се четат

Кратки сведения

За свети Григорий Богослов (+389)

Усамотен и дълбоко благочестив, Григорий считал себе си недостоен за свещеническо служение, но за да не откаже на общото желание, в 381 г. той се възкачил на архиепископския престол в Цариград. Като забелязал обаче, че за някои неговият избор бил нежелателен, той веднага, като благодарил за оказаните му почести, напуснал престола и се отдалечил в Назианз, където прекарал усамотено последните години от живота си, като се занимавал с писмени трудове.

Съчиненията си свети Григорий излагал в проза и в стихове. Според неговите думи, той се ползвал с последните главно, за да опази християнската истина от аполинаристите, които разпространявали лъжеучението си в стихове. От тези поетически съчинения на Григорий са взети в общоцърковния сборник неговите стихове за каноническите книги на Свещеното Писание от Стария Завет. В “Книга Правил” и “Пидалион” те заемат съответни места. В “Кормчия” те, заедно със стиховете на Амфилохий по същия предмет, съставляват 30 глава. В “Indreptarea” ги няма, както и изобщо липсват правилата на ония отци, които са след свети Григорий.

Кои книги от Стария и Новия Завет трябва да се четат

От свети Григорий Богослов относно това, кои книги от Стария и Новия Завет трябва да се четат [1]

За да не бъде прелъстен умът ти от чужди книги, понеже има много лъжливи писания, за това приеми, възлюбени, това мое вярно изчисление. Исторически книги на древната еврейска премъдрост са всичко дванадесет: първо, Битие, сетне Изход, Левит, после Числа, след това Второзаконие, после на Иисуса и Съдии, осма Рут, девета и десета книга деяния на Царствата, Паралипоменон, и последна имаш Ездра. Стихотворни книги са пет: първа на Иов, после на Давид, по-нататък три Соломонови: Еклисиаст, Песен на Песните и Притчи. Така също пет книги на пророческия дух. В едната книга са събрани следните дванадесет: Осия, Амос и третият Михей, после Иоил, Наум, Авакум, Софиний, Агей, по-нататък Захарий и Малахия. Тази е една книга, а втората е на Исаия, после на Иеремия, от младенчество призован, после Езекиил и Даниилова благодат. Предложих двадесет и две книги на Стария Завет, равночислени с еврейските букви. След това брой книгите и на новото Тайнство: Матей писал за чудесата Христови за евреите, а Марко за Италия, Лука за Ахайя, а за всички - Иоан, велик проповедник и небоходец. След това следват: Деянията на светите Апостоли, четиринадесет послания на Павел, седем съборни, от които едно на Иаков, две Петрови, после три Иоанови, а седмото е Иудино, и по такъв начин имаш всички. А ако има някои освен тия, те не принадлежат към признатите.

[1] По съображения, които имахме случай да изложим и по-рано, в реда на правилата и на последващите свети отци имаме предвид и ще се ръководим от хронологическия ред, който е различен от реда в “Книга Правил”. Вж. забележките ни към правилата на свети Григорий Александрийски и на Тимотей Александрийски. - Преводачът.

Амфилохий Иконийски (+385)

От Иконийския епископ свети Амфилохий до Селевк относно това, кои книги се приемат

Кратки сведения

За свети Амфилохий Иконийски (+385)

Амфилохий участвал във Втория вселенски събор - Цариградския, като най-усърден защитник на православието срещу духоборците; една година преди смъртта си той повторно участвал в известния ни Цариградски събор, по повод на Агапий и Багадий, гдето спомогнал за закрепване на авторитета на епископското достойнство.

Писмото на Амфилохий до Селевк за каноническите книги на Свещеното Писание влязло в общоцърковния сборник и се намира на подобаващо място в Пидалиона и "Книга Правил". В Кормчията то съставлява 30 глава заедно със стиховете на Григорий Богослов по същия предмет.

Послание до Селевк, които книги от Стария и Новия Завет се приемат

Най-вече трябва да се знае и това, че не е достоверна всяка книга, носеща достопочитаното име на писанието, понеже понякога се случват лъжеименни книги, други средни и, така да се каже, близко до истината, а трети фалшиви и лъжливи, подобно на подправени и фалшиви монети, които, макар и да имат царски надпис, по състав на веществото си са лъжливи. Затова ще ти наименувам всяка от боговдъхновените книги. Но, за да можеш да ги познаеш поотделно, ще наименувам предимно книгите на Стария Завет. Петокнижието съдържа: Битие, после Изход, и средната книга Левит, след нея Числа, после Второзаконие. Към тях прибави на Иисуса и Съдии, после Рут, четири книги на Царствата и две Паралипоменон. След тях идват на Ездра - книга първа и втора. По-нататък ще ти нарека пет книги стихотворни на увенчания с различни подвизи на страдания Иов, и книга на Псалмите, сладкопесенно церене на душата, три книги на премъдрия Соломон, Притчи, Еклисиаст и Песен на Песните. Към тях придай дванадесетте пророци: пръв Осия, после втори Амос, Михей, Иоил, Авдий и Иона, образ на тридневна смърт, след тях Авакум, после девети Софоний, Агей и Захарий, и славния вестител Малахий. След тия познавай четирите пророци: великия Исаия, смел в говоренето, състрадващия Иеремия, тайнствения Езекиил и последен Даниил, премъдър по дело и слово. Към тях някои прибавят Естир. Време е да нарека книгите на Новия Завет. Приеми само четирите евангелисти: Матей, после Марко, към тях да се присъедини третият Лука, Иоан брой четвърти по време, но пръв по висотата на догматите, понеже правилно се нарича син на гърма, който величествено прогласил Бог-Слово. Приеми и втората книга на Лука: съборни апостолски Деяния. Към тях прибави после Павел, избран съсъд, проповедник и апостол на народите, който премъдро е написал четиринадесет послания: едно до Римляни, към което трябва да се прибавят две до Коринтяни, до Галатяни, до Ефесяни, после до живущите във Филипи, след това написаното до Колосяни, до Солуняни две, до Тит и Филимон - до всеки по едно, и едно до Евреите (това някои неправилно наричат неоригинално, понеже в него има истинска благодат. Накрая, какво да кажа за съборните послания? Едни казавт, че седем от тях трябвало да се приемат, а други - само три: едно на Иаков, едно на Петър и едно на Иоан. А някои приемат три Иоанови и освен тях две Петрови и седмо на Иуда. Други причисляват Откровение Иоаново към свещените книги, а мнозина казват, че не било оригинално. Нека тоя бъде най-нелъжливият канон на боговдъхновените писания.

Григорий Нисски (+395 г.)

Кратки сведения

за свети Григорий Нисски (+395 г.)

Григорий е по-малък брат на свети Василий Велики. Той е бележит по строгостта на своя живот, по ученост и просветена ревност за православието, а така също и по дар на красноречие. Като епископ Нисски, Григорий участвал във II вселенски събор и за показаната тук ревност в защита на православното учение бил наречен "стълб на православието". След това той участвал и в Цариградския събор (394 г.) при Нектарий по повод на известния въпрос за Бостарската митрополия.

От неговите многобройни съчинения в каноническия сборник влязло посланието му до Мелитинския епископ Литоя в Армения. Последният се обърнал към Григорий с молба да му посочи какви епитимии трябва да се налагат за различни грехове. В отговор на това около 390 г. Григорий му написал поменатото послание, в което открива своето дълбоко познание на психологията и в същото време показва по-голяма строгост в наказанията, отколкото неговите предшественици.

Това знаменито послание е разделено на 8 правила, които в същия брой се намират в "Пидалиона", "Книга Правил" и "Кормчая книга". В последната (31) само разделението им е друго. 1-вото правило по Атинската Синтагма съставлява в Кормчията "Предлогов", 2-рото, 3-тото и 4-тото в последната съответстват на 1-во, 2-ро и 3-то; 5-ото правило в Кормчията представлява 4-то и 5-о правила, а по-нататък числата им се съгласуват. Заключението на посланието в Кормчията липсва.

Правила 1-8 : Каноническо послание на свети Григорий Нисски до Мелитинския епископ Литоя

Правило 1

Между другото, което се отнася до светия празник (Пасха) е и това, да знаем законния и правилния начин на отнасяне спрямо прегрешилите, за да се излекува всяка душевна болка, произхождаща от греха. И понеже този празник на сътворението, празнуван в цял свят съгласно установеното обръщане на годишния кръг, се чества по причина на възкръсването на падналия - а падението е грях, пък възкръсването е въздигане от греховното падение, - затова добре ще е в този ден да се доведат към Бога не само обновяваните чрез възраждането със силата на благодатта на купела, а и ония, които чрез покайване и връщане от мъртви дела в пътя на живота трябва да се ръководят към спасяващата надежда, от която грехът ги е отчуждил. Не е лесна работа да се насочат на прав и изпитан път думите на каещи се в това отношение според смисъла на заповедите на пророка, който нарежда: "В съда той ще даде твърдост на думите си" по начин, както светото изречение казва: "Той няма да се поклати довека; във вечна памет ще остане праведникът" (Пс. 111:6.); защото както при лекуването на тялото една е целта на лечебното изкуство - да върне здравето на болния, а пък начинът на церенето е различен (и според различието на недъзите се прилага и различен способ за лекуването им), така и при множеството и разнообразието на душевните болести става необходимо да се прилага многообразно лечение, което трябва да се насочва според характера на болката. Но за да разгледаме този въпрос по-правилно, ще си послужим със следното. В нашата душа, според първоначалното разделение, се съглеждат три сили: сила на ума, сила на желанието и сила на гнева. Тия три сили движат подвизите и на добродетелно живеещите и на склонните към зло. За това, който иска да приложи подходящо лекуване на боледуващата част на душата, трябва предимно да разгледа коя част е заболяла и след това да прилага лекуването така, че по неопитност да не лекува една част, когато болката е в друга, както действително наблюдаваме при много лекари, които, без да познаят отначало боледуващата част на тялото,

с неподходящите си лекарства усилват самата болка. Често се случва например заболяване от излишък на огън в тялото, и понеже на страдащите от излишък на хлад е полезно нещо топло и съгряващо, същото това, което естествено е спомогнало на такива болни, ако погрешно приложат и спрямо страдащи от огън, ще направят болката неизлечима. По такъв начин, както за лекарите е признато за необходимо без друго да познават телесните свойства, за да насочат лекуването тъкмо към заболялата част на тялото, така и ние, въз основа на съглежданите в душата сили, трябва чрез общо разбиране да поставим началото и основата на съответното лекуване на страстта. И така, въз основа на тройното, както казахме, разделение на свойствените на душата движения: на ума, желанието и гнева, добрите действия на силата на ума в душата са: благочестивото разбиране на божеството и изкуството за различаване на доброто от злото, ясното и непомрачено разбиране свойствата на нещата - кое от тях трябва да изберем и кое да отхвърлим и да се отвръщаваме от него. Противно на това, без съмнение, също така ще се види и лошата насока на тази способност на душата, когато тя относно божествените неща прояви нечестие, относно действително доброто - неразсъдителност, относно естеството на нещата, превратно и лъжливо разбиране - така щото: “тъмнината считат за светлина, и светлината - за тъмнина” (Ис. 5:20), както казва Писанието. Добродетелно устремяване на силата на желанието е, когато то се насочва към съществено желаното и действително прекрасното, и когато цялата сила и разположение на обичта, каквато притежаваме в себе си, се обърне към това, да се уверим, че няма нищо по-желано от добродетелта и от естеството, което я излъчва. А отклонение и греховно движение на тази способност става, когато някой обърне желанието в мечта за пустославие, или към цъфтяща телесна хубост: оттук извират сребролюбието, славолюбието, сластолюбието и всички подобни пороци, които имат за начало тоя род зло. Най-после, добро действие на силата на гнева е, когато се ненавижда злото, когато се води борба със страстите и се укрепява душата в мъжество, та тоя, който се подвизава за вярата и добродетелта, да не се плаши от онова, което се показва страшно за мнозина, а до кръв да върши подвига си срещу греха, да презира смъртното заплашване, тежките мъки и раздялата с онова, което е приятно, с други думи казано, което държи в плен сладостите по навик и предубеждение. А превратните движения на тази сила са на всички известни: завист, ненавист, вражда, злословие, злоумисъл, наклонност към свада и мъст, които за дълго време простират злопаметството и докарват мнозина до убийство и проливане на кръв, понеже невъзпитаният помисъл, не знаейки как с полза да употреби оръжието, обръща острието на желязото срещу самия себе си и по такъв начин даденото ни от Бога оръжие за защита става гибелно за този, който зле го употребява.

Правило 2

И така, след разделянето на греховете по изложения по-горе начин, отците признали за най-тежки и изискващи по-голямо, по-продължително и по-строго покаяние за ония, които засягат мислената способност на душата. Например, ако някой се е отрекъл от вярата на Христа и се е отклонил в иудейство, идолопоклонство или манихейство, или в друг някой вид нечестие - такъв, ако самопроизволно се е насочил към това зло и после се е разкаял, през целия си живот трябва да се кае. Понеже такъв не е достоен да се покланя на Бога заедно с народа, когато се извършва тайнствената молитва, нека се моли насаме, като се отлъчи напълно от причастяване със светите тайни, но при напускането на тоя живот нека се удостои с божествените тайни. Ако ли, против очакването, остане жив, нека пак си остане при същото осъждане, без да се удостои със свето причастие до края на живота си. Ония пък, които са били заставени чрез мъки и жестоки изтезания, нека се подлагат на епитимия за определено време; светите отци са им оказали такова човеколюбие, защото не че душата им е паднала, а телесната немощ не е могла да противостои на мъченията. Затова мярката на епитимията за насилствено и с мъчение принудено отстъпление, след като такива са се обърнали, се определя по примера на съгрешилите чрез прелюбодеяние.

Правило 3

А ония, които отиват при чародеи или гадатели, или при такива, които обещават, че чрез демоните ще ги очистят от нещо, или ще ги предпазят от вреда, трябва грижливо да бъдат разпитвани и изследвани, дали, оставайки си във вярата в Христа, са били въвлечени в такъв грях вследствие на някакво нещастие или тежка загуба, или пък са прибягнали до помощта на демоните, напълно презирайки изповядването (на вярата), което сме им поверили. Защото, ако са сторили това, като са отхвърлили вярата и с цел да не вярват, че

Бог е, на Когото се покланят християните, очевидно е, че трябва да бъдат осъдени наравно с отстъпниците. Но ако към това ги е тласкала някаква голяма неволя, вследствие на която са проявили малодушие и са се прелъстили в очакване на някакви лъжливи надежди, в такъв случай и спрямо такива нека се покаже човеколюбие по подобие на ония, които във време на изповядването не са могли да се противопоставят на мъченията.

Правило 4

Греховете, които произхождат от похотливост и от сладострастие, се разделят на прелюбодеяние и блудство. Някои взискателни изследвачи нарекли блудодеяние и прелюбодейния грях, понеже един е законният съюз на жената с мъжа, и обратното. Затова всичко, което е незаконно, е вече противозаконно, и който се ползва от не собствено, очевидно взима чуждо, понеже Бог е дал на човека една помощница и над жената е поставил един глава. По такъв начин, ако някой се е сдобил, според израза на божествения апостол Павел, "със своя съсъд" (1 Сол. 4:4), тогова природният закон предоставя справедливо да го употребява. Но ако някой посегне на не собствено, такъв, безсъмнено, ще открадне чуждо; а чуждо за всекиго е онова, което не е негово собствено, макар то да няма притежател, който да го владее. И затова на тия, които строго са изследвали този въпрос, блудът им се е представял не така далечен от греха на прелюбодеянието, понеже божественото писание казва: "Защо да се увличаш от външна"? (Притч. 5:20). Но тъй като отците са оказвали някакво снизхождение към немощни, затова тоя грях е различен и е разделен така: блудство се нарича задоволяване на телесна наслада, извършено с някого без обида за другиго, а прелюбодеяние - нападение и обида на чужд съюз. Към това отнасят скотоложството и мъжеложството, защото и то е прелюбодеяние против природата, понеже се оскърбява чужд род, и при това въпреки естеството. При такова разпределение на видовете, общото лекуване и на тоя грях се състои в това, да се направи човек чрез покаяние чист от страстния бяс към такова плътоугодничество. А защото у осквернилите се чрез блудодеяние тоя грях не е съпроводен с обида, затова двойно време за покаяние е определено за онези, които са се осквернили чрез прелюбодеяние, или с други срамни деяния, като смесване с добитък, или беснуване с мъжки пол, понеже в такъв случай, както казах, грехът става двоен: единият се състои в непозволено сластолюбие, а другият в обиждане на другиго. Впрочем трябва да има някаква разлика и в начина на покаянието в греховете на сладострастието. Така оня, който сам себе си е подбудил към изповядване на греховете си, понеже е почнал вече да цери недъга си със самото това, че се е решил по свой почин да стане изобличител на собствените си тайни, и понеже е показал белег за промяна към по-добро, такъв нека се подложи на по-снизходителна епитимия; а който е бил заловен в злото или е бил изобличен по някое подозрение или обвинение, нека се подхвърли на най-продължително изправление, и само когато се очисти чрез строгост, тогава нека бъде допуснат до причастие със светите тайни. Относно това правилото е следното: ония, които се оскверняват чрез блудство, трябва напълно да бъдат отстранени от църковна молитва за три години, три години да участват само в слушането на писанието, други три години да се молят наедно с припадащите в покаяние, и тогава да се удостоят със светите тайни; а на ония, които по-ревностно прекарват покаянието си и с живота си показват връщане към добро, позволено е на тоя, който урежда полезното за църковното благоустройство, да им намали времето на слушането и по-бързо да ги докарва в обръщане, както и да намали и това време и да ускори допускането им до причастие според това, как той чрез собствено наблюдение оценява състоянието на лекувания. Защото, както е забранено да се хвърля бисер пред свини, така неуместно ще е да се лишава от драгоценния бисер и оня, който се е освободил от греха и чрез очистване е станал вече човек. А беззаконието, вършено чрез прелюбодеяние или чрез други видове нечистотии, както е казано по-горе, във всичко нека се лекува със същата епитимия, както греха за блудство, но с удвояване времето на покаянието. При това, също така да бъде наблюдавано и разположението на лекувания, както у блудника, за да може по-рано или по-късно да му се дава причастие.

Правило 5

След това остава да се изследва душевната сила на гнева, когато тя се отклони от добрата насока на негодуването и изпадне в грях. Раздразнението ражда много греховни неща и всякакви злини. Но нашите отци не са искали да се впускат в много подробности относно някои от тях, нито са считали, че е нужно да се употреби голямо старание за всички ония прегрешения, които произхождат от гнева. И макар светото

Писание да забранява не само да се нанася лека рана другиму, а и всяко “злоречие, сквернословие” (Кол. 3:8; Еф. 4:31) и всичко подобно, което ражда гневът, те са установили епитимийно наказание само против убийството, за да го предотвратят. А това злодеяние, според различието си, се разделя на убийство, волно и неволно. Волно убийство, преди всичко, е онова, което преднамерено е намислил оня, който се е решил да извърши това злодеяние, а второ, когато някой в схватка, биейки сам или като бъде бит, нанесе някому с ръка удар в някое опасно място. Понеже, който е обхванат от ярост и в него е надделял гневът, в страстта си не мисли за нищо, което да пресече злото, за това убийството в схватка спада към видовете на волно убийство, а не на случайно. А неволните убийства имат своите ясни признаци, когато някой, имайки в намерението си нещо друго, случайно извърши тежко зло. От тях волното убийство изисква утрояване на времето на покаянието за ония, които чрез обръщане лекуват произволното си престъпление. За такива е установено двадесет и седем години, считано по девет години за всяка степен на покаянието, така че каещият се да прекара девет години в пълно отлъчване, без да влиза в църква; после, толкова време да прекара в степента на слушащите, удостояван само в слушане на учителите и писанието, а в третата деветгодишнина да се моли зедно с припадащите, и тогава само да пристъпи към общение със светите тайни; разбира се, че такъв ще трябва да бъде под наблюдение от страна на тоя, който реди работите в църквата, и, според обръщането му, да се намали и продължаването на епитимията му, така че, вместо девет години във всяка степен на покаянието му, да може да слиза на осем, седем, шест, или само на пет години, ако с крайно усърдното си покаяние той изпреварва времето и със старание в изправлението си превъзхожда ония, които в продължително време по-малко се очистват от осквернението. А неволното убийство е признато за заслужаващо снизхождение, но не и за похвално; и това казах, за да се знае, че оня, който макар и неволно се оскверни с убийство, като такъв, който се е омърсил с нечисто дело, правилото е признало за недостоен за свещеническата благодат. Пък относно времето на покаянието, колкото е определено за очистване от прост блуд, толкова то се счита достатъчно и за неволните убийци, като се има предвид разположението на каещия се. По такъв начин, ако има налице истинско обръщане, нека не се спазва броят на годините, а със съкращаване на времето каещият се да се въведе в църквата и да се причасти със светите тайни. Ако някой, без да е изпълнил времето на определеното му от правилото покаяние, напуска живота, човеколюбието на отците заповядва да се причасти и да не бъде пуснат без напътствие в последното си далечно странстване. Обаче, ако, след като се причасти със светите тайни, пак се върне в живота, тогава да чака да се изпълни определеното му време в оная степен, в която е бил преди даденото му вследствие на нужда причастие.

Правило 6

А другият вид идолослужение - понеже светият апостол така нарича любостяжанието, - не зная как нашите отци са пропуснали без указания за (начина на) лекуването му. Това зло мисля да е болест на душата в тройно отношение, понеже разумът (единият вид душевна сила) [1] като погрешава в съждението за доброто, си въобразява, че то сякаш се намира във веществото, без да обръща поглед към невеществената красота, желанието (вторият вид душевна сила) [2] се насочва към онова, което е земно, отстъпвайки от онова, което действително се желае, и по тази причина в много случаи се ражда свадливото и гневно разположение на душата (трети вид душевна сила) [3] . Изобщо може да се каже, че тази болест съответства на апостолското описание на любостяжанието, понеже божественият апостол е признал тая болест не само за идолослужение, а и за “корен на всички злини” (1 Тим. 6:10). Но този вид грях е изпуснат без всяко разглеждане и лекуване, поради което този недъг се умножава в църквата и никой не изпитва приеманите в клира дали не са се осквернили с този вид идолослужение. А тъй като светите отци не са споменали относно това, предполагам, че е достатъчно то да се лекува, доколкото е възможно, с всенародно поучаване със слово, и недъзите на любостяжанието, като болест, произхождаща от излишество, да се очистват чрез въздействие върху разсъдъка. Ние приемаме за тежка болест само кражбата, гробокопателството, и светотатството, защото такова у нас е приемственото предание от отците по това. Но според Божественото писание в числото на забранените неща влизат лихвата и прирастът, както и обсебването на чуждо по какъвто и да било начин, та било то и под вид на договор. И така, понеже нашето мнение не е

[1] Вж. правило 1-во на свети Григорий Нисски, в което св. Отец подробно разглежда видовете на силите в движението на душата. (Бел. прев.)
[2] Както пр. 1.
[3] Пак там.

дотолкова достойно за вярване, че да има свойствената на правилата сила, затова към казаното вече ще присъединим заключението за ония неща, които безспорно са забранени от правилата. Кражбата се разделя на разбойничество и подкуп, целта на които е една и съща - отнемане на чуждо, обаче помежду им има голяма разлика в разположението на духа. Защото разбойникът, за да може да постигне намерението си, върши и човекоубийство и за целта се снабдява с оръжие, служи си с помагачи, подобни на себе си, и избира сгодни за нападение места, поради което той подлежи на съд за човекоубийство, ако се обърне към църквата Божия чрез покаяние. А оня, който си е присвоил чуждо чрез тайни кражби и по-късно е открил греха си пред свещеника чрез изповед, трябва да лекува недъга си с противоположното на страстта си, т.е. да раздаде имуществото си на бедни, та като изразходва онова, което има, да покаже, че се е очистил от болестта на любостяжението; ако няма друго, освен тяло, апостолът заповядва страстта си да лекува със собствен труд, като казва: “Който е крал, да не краде вече, а по-добре е да се труди, като върши с ръцете си полезното, за да има що да отделя на оногова, който се нуждае” (Еф. 4:28).

Правило 7

И самото оплячкосване на гробовете (гробокопателство, мародерство) се разделя на простително и непростително. Понеже, ако някой, щадейки паметта на мъртвите, и без да се докосне до скритото в ковчег тяло, така, че да не се открива пред светлината неблагообразието на естеството, вземе някои поставени върху гроба камъни и ги употреби в някоя постройка, това, макар и да не е похвално, обаче обикновено е станало простително, щом като краденият предмет се употреби за нещо по-добро и общополезно. А да се претърсва прахът на разложено в земята тяло и да се вдигат костите, за да се търси някакво украшение, зарито с мъртвеца, това подлежи също на такъв съд, както и обикновеният блуд, като се спазва различието, посочено в предишното послание, т.е. предстоятелят да предприема начин на лекуване, имайки предвид поведението и живота на прегрешилия, та да може или да намали, или да продължи определената от правилата епитимия.

Правило 8

В старозаветното писание светотатството е признато заслужаващо не по-малко осъждане от убийството, понеже и тоя, който е убил, и тоя, който е откраднал посветено на Бога, еднакво подлежи на убиване с камъни (Иис. Нав. 7). Не зная как в църковен обичай е влязло да се допуска известно снизхождение и отслабване спрямо това, така че прието е за лекуването на тоя недъг да се съди по-леко, защото отеческото предание определя за такива по-малко време за покаяние, отколкото за прелюбодеянието. Впрочем във всеки вид престъпление трябва да се обръща внимание, преди всичко, какво е разположението на лекувания и за лечението да се счита не времето (понеже какво лекуване може да се получи от времето?), а волята на тоя, който се лекува чрез покаяние. Това, което съм събрал с голямо старание от всичко, що имам под ръка, усърдно ти изпращам, човече Божий, понеже е необходимо послушание на заповедите на братята. А ти не преставай да принасяш на Бога обичайните за нас молитви, защото ти си длъжен, като благомислещ син, в старостта да храниш с молитвите си родилия те в Бога, както повелява заповедта - “почитай баща си и майка си, за да ти бъде добре и за да живееш дълго на земята” (Изх. 20:12). Вярвам, че ще приемеш това писмо като свещен знак, макар той и да е по-долу от твоя дух.

Теофил Александрийски (+412 г.)

Кратки бележки

за Теофил Александрийски (+412 г.)

От Теофил Александрийски, известен по своето неразположение към свети Иоан Златоуст, което се дължало на различия в гледищата, до нас са стигнали неговите пасхални слова, няколко послания и канони. Последните са съставени от: а) едно негово определение върху това, как да се постъпва, когато навечерието на свето Богоявление се падне в неделя; б) наставленията му, дадени от Амон по различни въпроси от различен характер относно църковния ред; в) наставленията му до епископа Агатон и г) наставленията му до епископ Мина. Неговото наставление за Богоявлението съставлява едно правило, наставлението до Амон е разделено на 10 правила и всяко от останалите такива съставя особено правило, та всички Теофилови правила са 14 на брой.

В “Книга Правил” и “Пидалиона” тези правила носят надслови съответни на източниците, от които са съставени, само надсловът на наставленията за катарите е друг. В “Кормчая книга” (гл. 33), освен първата статия, другите нямат надслов. В първото правило в Кормчията в средата четем: “По обикновената служба на свети Иоан Златоуст”. Тази книга я няма в Синопсиса, и трябва да се счита добавена по незнание, като се имат предвид отношенията на Теофил към Златоуст.

Правило 1 : Наставления при настъпване на свето Богоявление в неделя

Правило 1

И обичаят, и дългът изискват от нас да почитаме всеки неделен ден и да го празнуваме, понеже в този ден нашият Господ Иисус Христос ни е проявил възкръсването на мъртвите. И затова този ден в свещеното писание се нарича пръв, като съставляващ за нас начало на живот, и - осми, като следващ след иудейската събота. Но понеже сега се случи този ден да е пост пред свето Богоявление, трябва с разсъждение да се приспособим към двата случая; като вземем няколко смокини, ние не ще постъпим по обичая на ересите, които не почитат деня на възкръсването на нашия Господ Иисуса Христа, и заедно нека отдадем длъжното на постния ден, очаквайки вечерното събрание, което тоя ден се извършва по волята Божия. Затова в този ден нека се събираме в деветия час.

Правило 2-11 : Наставления на Теофил Александрийски до Амон

Правило 2

С ония, които са били в общение с ариани и които и досега още са запазили за себе си църквите, нека се постъпи според съществуващия обичай, именно да се поставят наместо тях други, затвърдени в православието, а те да останат в общение, и разпорежданията относно тях да бъдат съгласувани по такъв начин, както и в други градове са постъпили православните епископи в Тиваида. Да се подложат на епитимия всички ония, които са поставени от епископ Аполон и които после са били в общение с ариани, владеещи църквите, ако са сторили това по своя воля; а ако в това само са послушали своя епископ, тогава нека останат в общение, понеже не са разбирали, че неразумно постъпват. Но ако цял народ ги отхвърля заедно с другите, в такъв случай нека се ръкоположат други; ако ли пък ги приеме заедно с ония, с които са общували, нека спрямо тях бъде приспособен обичаят, който са следвали всички православни епископи (събрани) в Тиваида.

Правило 3

Относно Вист, поставен за презвитер в Ерева, нека стане разследване, и ако се установи, че той е изнасилил някоя си жена, напуснала жив мъж, не бива да остане и занапред презвитер, толкова повече, че той не трябва и като мирянин да влиза в църквата, която обикновено отлъчва такива. Впрочем това не трябва да се вменява в грях на епископ Аполон, ако го е поставил по незнание, защото Светият събор е заповядал да се низвергват недостойни, чиито престъпления са се разкрили след ръкополагането им.

Правило 4

Относно Сур, понеже епископ Аполон твърди, че го е освободил и отстранил от църквата, положението да си остане така, както е определил епископът, обаче нека му се позволи да представи оправданията си, ако желае и ако не е доволен от присъдата на епископа си.

Правило 5

Относно Пануф, който е бил поставен за дякон в Ликон, нека стане разследване и ако се установи, че той като оглашен е встъпил в съпружество с племенницата си и след това е бил кръстен и приет в клира, в такъв случай да си остане в клира само ако тя е умряла и ако след кръщението си не е имал сношения с нея. Ако ли я е взел за жена, бидейки вече верен, нека се изключи от клира. Но епископ Аполон не заслужава осъждане, ако го е поставил по незнание.

Правило 6

По въпроса за Яков трябва да стане разследване и ако той, в качеството си на четец, се е провинил в прелюбодеяние и е изключен от презвитерите, а след това е приел ръкоположение, в такъв случай нека се низвергне от степента си, но след грижливо разследване, а не само по подозрение, основано на шушукане на ухо и на злословие. Ако се окаже невинен, нека остане в клира, понеже не следва да се приемат празни клеветения.

Правило 7

Относно тия, които предстои да се ръкополагат, нека се следва тоя ред: целият събор на свещенослужителите по съгласие да извърши избор, след който избраният да бъде изпитан от епископа и със съгласие на свещенството да извърши ръкоположението посред църквата в присъствие на народа, та и той, ако може, нека свидетелства за него при допитване от епископа. Но ръкоположението да не става тайно, понеже, когато църквата е спокойна, прилично е ръкополаганията да стават в присъствието на светиите [1]. А в места, където има едномислени с ония, които са били в общение с еретици, ръкополаганията да стават не иначе, освен като бъдат изпитани действително православни свещенослужители, също в присъствие на епископа, и след като той се допита до присъстващия народ, и то така, че да не стане някое отклонение от правия път.

Правило 8

Онова, което се донася за безкръвна жертва, след като се употреби нужното за тайнството, нека поделят помежду си клириците; но оглашен да не яде и да не пие от него, а само клириците и намиращите се при тях верни братя.

[1] "Светии" тук правилото нарича народа. - Бел. прев.

Правило 9

Понеже Иеракс казва, че някой си не трябва да бъде в клира, защото бил обвиняван в прелюбодеяние, а пък епископ Аполон твърдял тогава, че срещу същия не се е явил нито един обвинител, затова нека стане разследване и ако се яви някой достоверен обвинител и престъплението се докаже чрез представени достоверни свидетели, той нека се изключи от църквата, а ако е достоен за клира и има доказателства за целомъдрието си, нека си остане в клира.

Правило 10

Нека се назначи, със съгласието на цялото свещенство и с одобрението на епископа Аполон, друг иконом, за да може църковното имущество да се употребява за каквото е нужно.

Правило 11

Вдовици, сиромаси и странстващи нека получават пълно успокоение и онова, което е църковно, никой да не присвоява.

Правило 12 : От Теофил Александрийски до епископ Афингий относно така наречените чисти

Правило 12

Твое благочестие ми съобщи, че някои от именуващите се чисти (катари) желаели да се присъединят към църквата. А понеже великият събор на блажените наши отци, станал в Никея [2] , е определил да бъдат ръкополагани идващите от ереси, затова и ти благоволи да ръкополагаш съгласно това установление ония, които са пожелали да се присъединят към църквата само ако животът им е добродетелен и няма никакви спънки за това.

Правило 13 : От Теофил Александрийски до епископ Агатон

Правило 13

Максим твърдял, че е встъпил в незаконно съпружество по незнание на законите на църквата; и понеже го смущава това, че е отлъчен от църковни събрания, уверявал, че щял да се въздържа от беззаконно съжителство, на което тя (жена му) била съгласна. Затова, ако видиш, че те вършат това по съгласие и не лъжат, то предвид на това, че са се изминали вече десет години от венчанието им, в случай че благоразсъдиш да ги поставиш заедно с оглашените, устрой ги по този начин. А ако забелязваш, че искат да излъжат и че е необходима още строгост спрямо тях, направи онова, което Бог ти внуши, като се ръководиш във всичко от справедливост, понеже, като се намираш на мястото, по-добре можеш да знаеш разположението им.

[2] I вселен. съб. пр. 8, 19.

Правило 14 : От Теофил Александрийски до епископ Мина

Правило 14

Законно са постъпили презвитерите в Гелина, ако говори истината Евстатия, която донесе писмо; тя разказва, че те са отлъчили Карадия, загдето причинявала обиди и не искала да престане да върши неправда. Но тъй като аз се удостоверих сега, че тя, лекувайки порока си, иска да бъде приета в църковно общение, затова потруди се най-първо да я разположиш да напусне неправдата и да я склониш да се покае, та по тоя начин, ако разбереш, че се обръща към Божия закон от желание да бъде в църковните събрания, разреши ѝ да участва в тях заедно с верния народ.

Кирил Александрийски (+444 г.)

Кратки сведения

за Кирил Александрийски (+444 г.)

Племенникът на Теофил Александрийски, Кирил, не споделял неговия възглед за Златоуст и хранел към последния дълбоко уважение, особено през последното време на живота си. За епископ той бил избран в 412 г. и от това време показал жива ревност като апологет на чистото православие, екзегет и мъдър управител на църквата. Той се прославил особено в борбата с несторианите и с енергичната си дейност на III вселенски събор.

От гледище на каноническото право заслужават внимание няколко Кирилови правила, съставени от две негови послания: едното до Антиохийския епископ Домн по повод оплакването на епископа Петър за издадената срещу него присъда да се откаже от престола си, и второто - до епископите в Ливия и Пентапол по повод незаконните ръкополагания. Тия две послания съставляват 5 правила: първото - три правила и второто - две; те всички са влезли в общоцърковния сборник. В същия брой и със съответните заглавия те се намират в Пидалиона и “Книга Правил”. В Кормчията (34) също ги има, но с прибавка към тях на посланията: а) до дякона Максим, б) до архимандрит Генадий, в) откъслек от посланието до Евлогий Александрийски и г) единадесетте анатемосвания на Кирил против Несторий (35). Всички тия статии се намират и в Синопсиса, откъдето са преминали и в Кормчията.

Правила 1-3 : Каноническо послание до Антиохийския патриарх Домн

Правило 1

Всяко наше дело, когато е извършено съгласно с правилата на добрия ред, не ни причинява никакво смущение, а, напротив, избавя ни от порицанията на някои, и нещо повече, доставя ни одобрение от страна на здравомислещи. Защото, кой не ще одобри изказано от някого безпристрастно мнение? Или, не ще ли бъде безукорен и заслужаващ нещо повече от похвала праведният и законният съд? И това ти пиша сега, когато твое благочестие в писмото си до мене и до преподобния и най-благочестив наш брат и съепископ Прокъл споменаваш за благочестивия и боголюбивия епископ Петър, който, ето, плаче и заявява, че се счита неправилно отстранен от поверената му църква. В реда на нещата ще е, той или да има името на свещенството заедно с присъщата му почит, или, ако не е бил достоен да предстои пред Божия олтар, никак да не се и нарича епископ. Но може би това, което говоря, да се покаже на твое боголюбие жестоко и небратолюбиво; в действителност обачето не е такова, понеже ние мислим да се окаже снизхождение на стареца, като му се запази само името. Но много по-добре е да се помисли за друго, понеже той казва, че е могъл да се оправдае, обаче не му е било дадено време за това, и че не му е било предложено да бъде разгледано делото съгласно правилата. Ако това станеше, самото производство на делото щеше или да изобличи в него доказан и признат престъпник, за да не може да твърди, че е обиден, или пък щеше да го представи напълно невинен и да му върне началството над поверената му църква. А понеже не е направено нищо такова, той високо протестира срещу това и казва, че е понесъл тежка обида и че несправедливо е низвергнат, като прибавя още, че му било отнето всичко, което е имал като свое собствено. Впрочем, твое благочестие като знае какво изискват божествените правила и какво подобава да се направи от църквата и от поставените в нея за свещенослужение, а при това, като уважи и нашето писмо, нека избърше сълзите на стареца. И ако той поиска да се съди с ония, които са го обвинявали в престъпления, нека се съди, според приетия обичай, пред твое благочестие при участието на подчинените ти благочестиви епископи, освен ония, които той не приеме, като подозирани от него. И ние не допускаме, щото някой от благочестивите епископи да има някаква вражда спрямо брата, но за да не послужи тоя предлог като причина за отслабване на силата

на състоялия се съд, че уж неправилно бил произведен, ни най-малко не ще е оскърбително, ако някои, поради съмнение в безпристрастието им, не ще участват в съда.

Правило 2

А неправилно отнетото му имущество справедливостта изисква да му бъде върнато по две причини: първо, понеже такова нещо не е трябвало да става, и второ, тъй като благочестивите епископи в цял свят до висока степен огорчава и им причинява крайно незадоволство, когато им се иска сметка за разходите им както на църковните доходи, така и на разните приношения, защото всеки от нас ще отговаря за времето си пред общия Съдия. Утварите и недвижимите имущества трябва да се пазят от църквите не отчуждавани, а управляващите божественото свещенство да са свободни в разпорежданията си относно ставащите в тяхно време разходи.

Правило 3

А писмената си оставка, както той казва, дал не по собствена воля, а по принуда пред страха и заплахата на някои. Пък и освен това, несъгласно е с църковните постановления, щото свещенодеятелни да дават писмено отричане. Защото, ако са достойни да служат, нека си останат, а ако не са, нека се отстраняват от служение не чрез отричане, а само чрез осъждане според делата им, срещу които някой може да повдигне голям протест като такива, които са извън всякакъв ред. Целуваме те заедно с братята при тебе, а нашите тук заедно с мене те целуват в името на Господа.

Правила 4-5 : От Кирил Александрийски до епископите в Ливия и Пентапол

Правило 4

Трябва да имаме грижа за всичко, което е полезно и необходимо за назидание на народа и което служи за слава на светите църкви, понеже в писанието е казано: “Предпазвайте синовете израилеви от тяхната нечистота”. Отци от манастири в Тивската област, мъже благочестиви, прекарващи дивен живот, като дойдоха в Александрия и ги запитах за състоянието на тамошните манастири, ми съобщиха, че мнозина са се съблазнявали от следното: някои, като встъпвали отскоро в брак и току-що излезли от брачната си стая, така да се каже, спохождат някои боголюбезни епископи и може би затова, че никой не разкрива истинското им положение, се ръкополагат за свещенослужители, т.е. презвитери. Други пък, изгонени от самите манастири за безчиния, също така изтръгват ръкоположение и в качеството си на свещенослужители вече влизат в същите манастири, които са ги изгонили, и искат да принасят безкръвна жертва, както и да изпълняват всичко присъщо на свещенослужители. С това те стават причина, щото някои, които ги познават, да се отстраняват и от църковни събрания и да не искат да се причастят, когато те служат. И така, понеже, както по-горе казах, трябва всичко да вършим за назидание на народа, затова ваше благочестие ще трябва да следи и ако някой поиска да бъде ръкоположен за свещенослужител, изпитвайте живота му, а така също - дали има жена, или не, как и кога се е женил, и не е ли измежду низвергнатите от друг благочестив епископ или от някой манастир, и да го ръкополага само тогава, когато се окаже безпорочен. По такъв начин ние ще опазим съвестта си чиста и свещеното и доста почитано служение безукорно.

Правило 5

А ако някои, бидейки оглашени, са подхвърлени на отлъчване, като наказание за грехопадение, а после ги застраши смърт, нека се кръщават, за да не умират, без да са причастени със светите тайни, понеже и това е, струва ми се, съгласно с установленията на църквата. Приветствайте братята, които са при вас, а тия, които са при нас, ви приветстват в Господа.

Генадий Цариградски (+471 г.)

Кратки бележки

за Генадий Цариградски (+471 г.)

Избран за Цариградски патриарх, Генадий твърде много издигнал достойнството на патриаршеския си престол, който бил значително опетнен от разпространените лъжеучения от някои цариградски предстоятели. Дълбоко благочестив, той бил особено огорчен от вмъкналата се между мнозина епископи на Христовата църква симония, която водела към осъждане на самия църковен устав. За да препречи пътя на това голямо зло в църквата, Генадий събрал в 459 г. в Цариград събор от 81 епископи, на който било изложено окръжното послание против симонията, което после влязло във всички канонически сборници. Както се вижда от заглавието му, то било предназначено за всички епископи на Изток и за Римския папа.

В Кормчията това послание се намира в 36 глава между другите послания против симонията, при това се намират и подписите на всички (81) епископи, присъствали на събора. В Пидалиона подписите ги няма, но е казано, че това послание са подписали заедно с Генадий "седемдесет и трима, или осемдесет и един епископи". В "Книга Правил" също няма подписите, но е казано, че заедно с Генадий са подписали посланието "седемдесет и трима епископи".

Окръжно послание на Цариградския патриарх Генадий и Светия събор при него до всички преосвещени митрополити и до Римския папа

До боголюбезния съслужител, от Генадий и Светия събор, събран в царстващия град Нови Рим.

Когато нашият Господ и Бог и Спасител Иисус Христос поверил на светите си ученици евангелската проповед и ги изпратил по цялата вселена като учители на народите, най-ясно им заповядал, дарът, който даром са приели от Него, даром да го дават, те свято изпълнили заповедта Му, без да получават за това ни мед, ни сребро, ни злато, нито изобщо нещо друго веществено и земно, защото земното и тленното не замества небесните и духовни дарове. И тази заповед Той е дал не само на тях, а чрез тях - и на нас, като ни е удостоил да бъдем въведени на тяхната степен и място. И както те са я пазили тогава, така сме длъжни да я пазим и ние сега без всяко хитруване и да не дръзваме да предприемаме нещо опасно. "Даром, казва, получихте, даром давайте. Недейте има ни злато, ни сребро, нито мед в поясите си" (Мат. 10:8, 9). Прости и ясни са думите на тази заповед и тя няма в себе си нищо неразбрано, което да изисква изкуствено изясняване. От Мене, казва, сте приели свещеническо достойнство и ако за него сте Ми дали поне нещо малко и съм ви го продал, тогава и вие го продавайте на други; но ако сте го приели даром, давайте го и вие даром. Има ли нещо по-ясно от тази заповед? И какво по-полезно за ония, които ѝ се покоряват? Тежко, наистина, на ония, които са помислили да добият дара Божий или да го дават за пари, защото такива, според думите на свети Петър, са в "люта злъч и оковани от неправда", свързани със своето сребролюбие (Деян. 8:23). А с този Господен закон се съгласува и правилото на светите божествени отци на великия вселенски събор в Халкидон, което е изложено ясно в следните думи: "Ако някой епископ извърши за пари ръкоположение и благодатта, която е непродаваема, обърне в предмет на продажба и за пари постави епископ, хорепископ, презвитер, дякон или друг някой броящ се в клира или, воден от желание за гнусно обогатяване, за пари произведе иконом, едикт, парамонар или въобще на някоя църковна длъжност, - такъв, ако се докаже, че е вършил това, нека бъде низвергнат и поставеният от него по никой начин да не се ползва от купеното ръкоположение или производство, а да бъде чужд на достойнството или длъжността, която е добил за пари. Ако се окаже някой да е посредничил в тази гнусна и беззаконна търговия, такъв, ако е от клира, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, или монах, да бъде предаден на анатема" [1] . Прекрасни и много благочестиви

[1] IV вселен. съб. пр. 2.

са заповедите на това правило на светите отци, които отблъскват и пресичат всяко сатанинско налитане, всеки дяволски опит върху духовния дар, защото то в никой случай не допуска ръкоположение за пари както за този, който го извършва, така и за оня, който го приема, и не позволява да се дава възнаграждение за ръкоположение нито преди, нито после, нито при самото ръкополагане, понеже забранява в тази работа да се угажда с дарове. Но понеже, въпреки толкова явната възбрана, е забелязано, че някои в Галатия заради мръсна печалба и от сребролюбие са пренебрегнали и нарушили тия спасителни и човеколюбиви заповеди, затова намерихме за добре, заедно със заседаващия сега в царстващия Нови Рим Свети събор, да подновим тези наредби, та като не допуснем никакви хитрувания, никакъв предлог и никакво лукаво мъдруване, да премахнем тоя гнусен и нечестив обичай, който неизвестно по какъв начин се е вмъкнал в светата църква, за да може при действително неподкупно и чисто провъзгласяване, произнасяно от архиерея над ръкополагани, да слиза върху тях благодатта на светия Дух свише, тъй като сега, при извършване на ръкоположение за пари и при действието на нечиста ръка, не зная, наистина ли слиза и не се ли спира тая божествена благодат! Затова знай, във всичко благочестиви, че всеки, който и да бил той, който бъде изобличен в нещо такова, бил той епископ, хорепископ, презвитер или дякон, или който и да бил от заемащите църковна длъжност, или мирянин, по общо решение и по обща присъда на архиереите, се осъжда според както гласи приведеното по-горе правило на светите отци, защото благодатта трябва да бъде винаги благодат и среброто не трябва да бъде неин посредник. И така, нека бъде и нека е отхвърлен и чужд на всяко свещеническо достойнство и служение, и подхвърлен на проклятието анатема както оня, който мисли да я получи за пари, така и този, който обещава за пари да я продаде, бил той клирик или мирянин, или изобличен или неизобличен в тази работа; понеже е невъзможно да се състави онова, което не се дава да се съставя, и мамонът да дойде в единение с Бога, или пък ония, които му служат, да служат и на Бога. Господне е и следното непререкаемо изречение: “Не можете да служите на Бога и на мамона” (Мат. 6:24). Вярвайки в тия думи според силата ни и подчинявайки им се, заедно с Господа, Който ги е изрекъл, ние постановихме решение срещу онези, които се окажат виновни в такова престъпление. Нека и твое благочестие се погрижи, щото, вършейки това с всяко старание, чрез преписи да го направиш известно и на подчинените ти епископи и периодевти и на всички останали, та заедно с всички християни, съединени от един дух и една душа, като се укрепим срещу общия враг, да можем с Божията помощ да изсечем насадения от него между нас корен на сребролюбието заедно с всичките му лоши издънки. Приветстваме цялото при тебе братство в Христа. Бидейки здрав в Господа, моли се за нас, боголюбезни брате.

Тарасий Цариградски (+809 г.)

Кратки бележки

за Тарасий Цариградски (+809 г.)

Тарасий бил избран на Цариградския патриаршески престол в 786 година. Понеже по негово настояване през време на царица Ирина и императора Константин Порфирородни бил свикан VII вселенски събор, чиято цел била да се премахне иконоборството, затова Тарасий придобил голяма слава в църквата.

От многото му съчинения за каноническото право има значение посланието му до римския папа Адриан против симонията, която не преставала да осквернява Христовата църква и да унижава свещеническото достойнство. В "Книга Правил" и Пидалиона това послание е влязло в същия вид. В Кормчията то, заедно с другите статии срещу симонията, съставлява 36 глава.

Тарасиевото послание се намира в много сборници веднага след правилата на VII вселенски събор, понеже било издадено непосредствено след него и затова било присъединено към съборните определения.

С това послание се завършва основният канонически сборник на православната църква.

Послание на Тарасий, патриарх на Цариград, Нови Рим, до Адриан, папа на стария Рим

Твърде често и по много начини се поучаваме от евангелистите, от апостолите и от отците, че при посвещаване в свещенство трябва да бъдем съвсем свободни от сребролюбив навик и да не взимаме сребро или злато при ръкополагането на всеки свещен мъж, както това ще покажем в приложените тук извадки от божествените изречения в писанието и от ученията на отците. Защото ония, които възлагат ръце, са слуги на Духа, а не продавачи на Духа. Приемащите даром благодатта на Духа, както и дълга даром да я дават на ония, които ще я получават от тях, имат това задължение от приелите тази свобода от гласа Господен. Пък ако някой бъде изобличен, че я е купил за злато, го обявяват за низвергнат от свещен чин, понеже, макар и да е получил свещенство по име, обаче словото не се съгласува с делото, защото Евангелието ни учи, че никой не може да служи "на Бога и на мамона" (Мат. 6:24). А тъй като слушаме от Бога, който високо казва чрез пророка: Свещеници, "говорете на Иерусалим, що му е по сърце" (Ис. 40:2), и пак, като заплашва и казва: "Ако пък стражарят види идещия меч и не затръби с тръба, и народът не бъде предупреден, то кога дойде мечът и вземе някому от тях живота... кръвта му ще изискам от стражаря" (Иез. 33:6) - затова ние, като се страхуваме от осъждане, ако бихме мълчали, вдигаме глас пред всички предстоятели на нашите църкви, за да можем смело да кажем заедно с божествения апостол: "Чисти сме от кръвта" (Деян. 20:26) на ония, които престъпват постановленията на правилата, а още повече на ония, които са ръкополагали или са били ръкополагани срещу възнаграждение. И Божественият апостол Петър, чийто престол е и наследила ваша братска светиня, е отхвърлил такива като Симон вратаря; и затова ние не се колебаем да явяваме истината, пазейки и държейки предаденото ни в правилата от светите апостоли и от славните наши отци, и ако нещо от тях (от правилата) някои са нарушили, се отвръщаме от тях. А вашето братско и пълно със свещена красота архиерейство, което законно и по Божия воля извършва свещеноначалническа длъжност, е добило голяма слава, понеже великият и пръв архиерей Христос Бог наш е казал чрез пророка: "Аз ще прославя ония, които Мене прославят" (1 Цар. 2:30). А ти знаеш, мъжо избрани от Светаго Духа, че нечестивата ерес на Македоний и последователите му духоборци е по-малко нетърпима, понеже те пустословят, че уж Дух Свети е творение и слуга на Бога-Отца, а ония, както ни се струва, Го правят свой слуга. Защото всеки господар продава, ако иска, всичко каквото има - или роба си, или нещо друго от имуществото си, както и тоя, който купува, желаейки да стане господар на онова, което купува, го добива с цената на среброто. По такъв начин ония, които вършат това беззаконно дело, унижават Светия Дух, като грешат подобно на онези, които, хулейки светинята, казвали, че Христос уж изгонил демоните с помощта на Веелзевула, или по-справедливо да кажем, подобни са на Иуда предателя, който за цената на среброто продаде Христа на богоубийците

иудеи. А понеже Светият Дух е еднoсъщен на Христа нашия Бог, очевидно е за всекиго, че и тия (които продават Светия Дух) ще имат еднакъв дял (с ония, които продадоха Христа), както това е доказано. Пък ако не се продава (а явно е, че това по никой начин не може да бъде), вън от всяко съмнение е, че те нямат благодатта на Светия Дух, т.е. най-светото свещеническо достойнство, и не са приели благодат, нито я имат (2 Кор. 9:8), защото нека си спомнят за свети Петър, който на оня, който се опитал на такова купуване, е казал: “Ти нямаш дял, ни жребие в тоя дар” (Деян. 8:21). Защото, ако се продава свещеническо достойнство, за тях, разбира се, е излишен благочестивият начин на живеене и напредък в чистота и добродетел; излишен е за тях и божественият апостол Павел, който учи, че епископът трябва да бъде непорочен, целомъдрен, честен, поучителен, трезвен, да се придържа в истинските думи на учението, да бъде способен и да утеши със здраво учение, и да изобличава ония, които се противят (1 Тим. 3:2). А всичко това става ненужно, ако се продава и купува свещеничеството. Следните избрани от светите книги места показват, че е напълно чужд на свещенството всеки, който някога дава или взима възнаграждение в каквото и да е време, било преди, било след ръкоположение, понеже взимането във всяко време е взимане; също така забраняват и всяко църковно производство, което става срещу даване на пари:

Правило 29 на светите Апостоли

“Епископ, презвитер или дякон, който е получил това си достойнство за пари, нека бъде низвергнат и (сам) той, и оня, който го е ръкоположил, и нека бъде напълно изключен от общение като: “Симон влъхв от мене, Петър”.

Из „Деяния на светите Апостоли“ 8:18-23.

“А Симон като видя, че Дух Свети се дава чрез възлагане ръцете апостолски, донесе им пари и рече: Дайте и мене тая власт, та, комуто възложа ръце, да приема Духа Светаго. Но Петър му каза: среброто ти да погине заедно с тебе, задето си помислил, че с пари се добива дарът Божий. Ти нямаш дял ни жребие в тоя дар, защото сърцето ти не е право пред Бога. И тъй, покай се за това си зломислие и помоли се Богу: може би, ще ти се прости помисълът на твоето сърце, понеже те виждам изпълнен с люта злъч и окован от неправда”.

Из Трета книга Царства 13:33, 34.

“И след това събитие Иеровоам се не отби от лошия си път, а продължаваше да поставя оброчищни свещеници от народа: който пожелаваше, него посвещаваше и той ставаше оброчищен свещеник. Това водеше Иеровоамовия дом към грях, към погибел и към изтребването му от земното лице”.

Из Четвърта книга Царства 5:15-27.

(Тогава се върна Нееман при Елисея) “той и всичките му придружници, дойде, застана пред него и каза: ето, познах, че по цяла земя няма Бог, освен у Израиля; приеми, прочее, дар от твоя раб. Елисей отговори: жив е Господ, пред Чието лице стоя! Не приемам. Оня го принуждаваше да вземе, но той се не съгласи... И се затече Гиезий след Неемана. И... Нееман каза: вземи, ако обичаш, два таланта. И го много молеше. Тогава той завърза два таланта сребро в две торби и две премени дрехи и ги даде на двамата си слуги, та ги понесоха пред него... Елисей го попита: откъде идеш Гиезий? Той отговори: никъде не е ходил твоят раб. Той му каза: нима сърцето ми не те придружаваше, когато оня човек се върна от колесницата си да те посрещне? Време ли е да се взима сребро и да се взимат дрехи, или маслинени дървета и лозя, дребен или едър добитък, слуги или слугини? Нека, прочее, Неемановата проказа се залепи на тебе и на потомството ти вовеки. И той излезе от него бял като сняг от проказа”.

Из тълкуванията на свети Василий върху Исаия

“Бог е дал в помощ закона, за да може да каже, че няма дума като тая, за която не могат да се дават дарове: и това не е закон като някоя дума на оногова, който говори от корема си, нито пък е измислена като оная

за прелъстяване, а е учител на истината; при това те предсказват, а което е най-смешното, прелъстяваните плащат сребро като награда за лъжата им; а думата на закона не е такава, че за нея да се дават дарове, понеже никой не продава благодатта: “Даром, казва, получихте, даром давайте” (Мат. 10:8). Гледай как Петър се разсърдил на Симон, който донесъл сребро за (да получи) благодатта на Духа: “Среброто ти да погине заедно с тебе, задето си помислил, че с пари се добива дарът Божий” (Деян. 8:20). Следователно думата на Евангелието не е като думите на ония, които говорят от корема си, които могат да се продават. Защото кой може да даде откуп, който да е достоен? Чуй Давид, когато се двоуми и казва: “Какво да въздам Господу за всичките му благодеяния към мене” (Пс. 115:3). Не могат да се дадат никакви дарове, които биха били достойни за Неговата благодат; само един дар е достоен за това, а той е да се пази самият дар; Оня, който ти е дал съкровището, не иска цена за даденото, а достойно да пазиш даденото”.

Из посланието на свети Василий до подчинените му епископи да не ръкополагат за пари

“Те мислят, че не грешат, ако взимат не при самото ръкоположение, а после, когато всъщност да вземеш когато и да е, все е вземано. Прочее, моля ви да изоставите тоя доход, или, по-добре казано, този път за ада, и не правете себе си недостойни да извършвате свещените тайнства, като цапате ръцете си с такова сребролюбие” (пр. 91).

Из живота на свети Иоан Златоуст

“Евсевий, който е причината да водим тоя обширен разговор и който е тъжител срещу шестима други епископи, пристъпил пред събранието на всички епископи, молейки да бъде приет в общение. На това са се противили някои измежду епископите да се не приема, тъй като е клеветник, а той, молейки, казвал: понеже в продължение на две години делото в по-голямата си част е разгледано и е отложено за представяне на свидетели, моля ваше боголюбие да ми се позволи днес, още сега, да доведа свидетели, понеже, ако и да е умрял епископ Антонин, който е взел злато и извършил ръкоположение, обаче живи са ония, които са дали (златото) и са приели ръкоположение. Заседаващият събор допуснал да се разгледа делото и се започва изясняването му с четене на предното производство. Влезли свидетели; влезли и ония шестима, които били ръкоположени за злато. Отначало отказвали, но когато свидетелите миряни и презвитери, на които те се осланяли, застанали твърдо на показанията си, те изпърво (пак) не признавали, обаче, след като свидетелите почнали да ги изобличават, напомняйки им и мястото и времето и посочвайки видовете и количеството на онова, което били дали, тогава съвестта им била смутена и те доброволно, без всяка принуда, изповядали: признаваме, че дадохме, но ние мислехме, че редът е такъв и че с това ще се освободим от обществена служба; и сега молим, ако това не е благочестиво, за да останем на църковна служба, нека поне ни се върне обратно златото, което сме дали, понеже сме дали някои вещи на жените си. На това Иоан обещал пред събора: аз ще ги освободя от граждански съд, а вие наредете те да си получат обратно златото от Антониновите наследници. Тогава съборът разпоредил да им се върне обратно златото от наследниците на Антонин и да могат да се причастяват вътре в олтара, но да са вън от свещенство, за да не би като им се опрости това, да се вмъкнат иудейски и египетски обичаи да се продава и купува свещенството. Защото казват, че покваряващият и лъжливо именуваният иудейски патриарх всяка година, или през година, мени архисинагозите, за да събира сребро, също както и неговият подражател, египетският иудейски патриарх - за да се изпълни пророческото слово: “свещениците му учат за плата, пророците му предсказват за пари” (Мих. 3:11).

Из правилата на 630-те отци, събрани в Халкидон: Правило 2

“Ако някой епископ извърши ръкоположение за пари и благодатта, която е непродаваема, обърне в предмет на продажба и за пари постави епископ, хорепископ, презвитер, дякон, или друг някой броящ се в клира, или, воден от желание за гнусно обогатяване, за пари произведе иконом, едикт, парамонар или въобще на

някоя църковна длъжност - такъв, ако се докаже, че е вършил това, нека бъде низвергнат и поставеният от него по никой начин да не се ползва от купеното ръкоположение или производство, а да бъде чужд на достойнството или на длъжността, която е добил за пари. Ако се окаже, че някой е посредничил в тази гнусна и беззаконна търговия, такъв, ако е от клира, нека бъде низвергнат, а ако е мирянин, или монах, нека бъде предаден на анатема [1] .

Из окръжното послание на Цариградския архиепископ Генадий и събора при него

“И така, нека бъде и нека е отхвърлен и чужд на всяко свещеническо достойнство и служение, и подхвърлен на проклятието анатема както оня, който мисли да я получи (благодатта) за пари, така и тоя, който обещава за пари да я продаде, бил той клирик, или мирянин, или изобличен, или не изобличен в тази работа; понеже не може да се състави онова, що не се дава да се съставя, и да дойде мамонът в единение с Бога, или пък ония, които служат ней, да служат и на Бога. Господне е и следното непререкаемо изречение: “Не можете да служите на Бога и на мамона” (Мат. 6:24).

Из правилата на светия Шести вселенски събор: Правило 22

“Ония, които за пари са поставени за епископи, или в която и да е друга степен в клира, а не заради примерния си живот, след като са били избрани и изпитани, заповядваме да бъдат низвергнати както те, така и ония, които са ги ръкоположили”.

“Нека всички чуем това и да запомним, не само архиереите, а и всеки, който е в клира, пък и всички, които живеят по вселената, понеже, трябва да бъдем особено внимателни към онова, що сме чули, та да не би някак да отпаднем” (Евр. 2:1): “не с тленни неща - сребро или злато, сте изкупени от суетния живот, предаден вам от бащите, но с драгоценната кръв на непорочния и чист като агнец, Христос (1 Петр. 1:18, 19). И по такъв начин ти, човече най-свети, научавай ни да следваме онова, което е заповядано от писанието, и от апостолите, и от правилата на отците, понеже ние се покоряваме на думите на твоите уста. Изкачи се нависоко, издигни силно гласа си, шествай нашироко, проповядвай смело, за да се изтреби в края на краищата и съвършено да се унищожи всяко ръкополагане срещу възнаграждение и всичко онова, което го съпътства по сребролюбие, неправда и по гнусна корист за печалба; понеже, когато то и сродното нему се премахне от избрания народ, който е наречен по името на Христа и който даром е получил изкуплението, тогава всички следващи порока нечистотии ще бъдат изкоренени из основа, и свещениците ще процъфтяват като финик, вдишвайки Христовото благоухание на ония, които се спасяват, и пеейки заедно с църквата победната песен: “Господ отмени присъдата над тебе”, а още и наслаждавайки се със събраните плодове и умножавайки ги в дълбока старост, ще станат наследници на оня блажен и безсмъртен живот”.

[1] IV вселен. събор правило 2.

АЗБУЧЕН ПОКАЗАЛЕЦ

А

Аврелий. Картагенски епископ, който председателствал Картагенския поместен събор. Картаг. 1, 3.

Агнец. Иисус Христос да не се представя във вид на агне, VI, 82.

Адам. Сътворен от Бога безсмъртен, Картаг., 123.

Александрийски епископ. Има власт в Египет, Ливия и Пентапол, I, 6; II 2. Престолът му е в реда на другите висши престоли, VI, 36.

Амвон. Непосветен да не чете от амвона, VI, 33, нито монах, VII, 14.

Амфилохий Иконийски. Свят и блажен отец, VI, 2, Един от светите отци, чиито правила са приети в сборника на църковните закони.

Ангел. Които напускат Божията църква и Христа, за да служат на ангелите, като творци и управници на света, да са анатема, Лаодик. 35.

Аномеи (еретици), II, 1.

Антиохийски епископ. Престолът му по ред следва след александрийския,VI 36.

Апокрифни книги. Апокрифни книги еретиците наричали ония, които сами съставяли за прелъстяване на простодушни. Послание на Атанасий Вел. за празниците.

Аполинарий (еретик), VI, 1.

Аполинариани. II, 1. Връщането им към църквата става чрез миропомазване, II, 7.

Апостол. Вярата, която са ни предали богоизбраните апостоли, трябва да пазим неприкосновена от нововъведения, VI, 1. Правилата на светите апостоли са приети в църковните канони, VI, 2; VII, 1. Така наречените апостолски постановления отначало били определени за четене от новопостъпващите в християнството (Атанасиево послание за празниците), а по-късно били повредени от еретиците и са отхвърлени, VI, 2.

Апотактити. След обръщането им се присъединяват към църквата чрез кръщение. Василий Вел. 47.

Ариани (еретици) Ариеви последователи. При литургия не трябва да стоят зедно с верните. Тимот. Алекс. 9; - предадени са на анатема, II, 1. При обръщане трябва да бъдат присъединявани към църквата чрез миропомазване, II, 7, VI, 95. Паднали в арианство, когато се обръщат, ако не са работили самостойно в полза на арианството, им било оказано снизхождение, без да им се дава място в клира, а на увлечени в тази ерес насила и по неволя се давала прошка и място в клира, след като са показвали разкаяние. Атанас. Вел. До Руфиниан.

Арий (еретик), VI, 1.

Астролог. Вж. Вълшебство.

Атанасий Велики. Александрийски архиепископ. Свят, блажен отец, VI, 2. Правилата му са приети в сборника на църковните канони, VI, 2.

Б

Баня. Забранено е на клирици, монаси и миряни християни да се мият в баня заедно с жени. Уличени в това, ако са клирици, се низвергват, а миряни се отлъчват. VI, 77; Лаодик. 30.

Бедни. След като се установи бедността им, могат да ходят с мирни църковни писма, но не с представителни писма, IV, 11.

Безкръвна жертва, VI, 28. Вж. Литургия.

Биещи. Епископ, презвитер и дякон, който собственоръчно или чрез други бие съгрешили верни или неверни, които обиждат, се низвергва, Апостол. 27; Двукр. 9.

Благовонно масло. Вж. Масло благовонно.

Благодат. Анатема е оня, който каже: а) че Божията благодат, получавана чрез Иисуса Христа, ни помага само за опрощаване на стари грехове, а не че ни дава такава, за да не правим други грехове. Картаг. 125, б) че тя не дава само знание, какво трябва да вършим, а любов и сила, за да изпълним онова, що изучаваме. Картаг. 126, и в) че без нея можем да изпълним Божествените заповеди, Картаг. 128.

Благословение е преподаване на освещение, V, 26; Васил. Вел. 27; - от еретици не трябва да се взима, Лаодик. 32. Не може да благославя другиго такъв, който трябва сам да лекува собствените си недъзи, VI, 3, 26, Вас. Вел. 27.

Благотворение за бедни чрез църквата, Гангър. 27.

Блуд, блудник, блудница. А. *Определяне на блуда. Разлика между блуд и прелюбодеяние,* Григорий Нисски. 4. Блудник е оня мъж, който падне в блудство със свободна от брак жена, Вас. Вел. 21. Девица, омъжена без волята на баща си, е блудница, Вас. Вел. 38, - и на господаря си, Вас. Вел. 40, или въобще на такъв, под чиито грижи се намира, Вас. Вел. 42.

Б. *Епитимия за блудници-миряни.* Изповядал греховете си по собствена подбуда попада под снизходителна епитимия, а заловен или неволно изобличен, се подхвърля на по-продължително изправление, Гр. Нисски. 4. Епитимията на такива се простира до 9 години, Гр. Нисски. 4, и до седем, Вас. Вел. 59, дори до четири, Вас. Вел. 22, та и до три години, Вас. Вел. 38. Начин за изпълнение на епитимията, Гр. Нисски. 4, Вас. Вел. 22, 59. Как да се постъпи с такъв, който е отвлякъл сгодена за другиго, или е взел за жена тайно или насилствено разтлена от него, Вас. Вел. 22. Омъжена без съгласие на баща си или на господаря си се отлъчва за три години от причастие, Вас. Вел. 38.

Г. *Епитимия за блудници духовници.* Свещенослужители и клирици за блудство се низвергват от свещен чин, Апостол. 25; Вас. Вел, 3, 7, 32, 51; Неокес. 1. Четец, който се е съвкупил с жена си преди брака, не се произвежда в по-висока степен, Вас. Вел. 69.

Д. *Епитимия за такива, които държат блудници,* VI, 86.

Богатство, съединено с правда и благотворителност, да не се унизява, Гангър. 21.

Богоявление. В навечерието на светото Богоявление вечерно събрание става в деветия час и в тоя ден се спазва пост, който се облекчава заради неделния ден, Теофил. Алекс. 1.

Болен в краката. Вж. Телесен недостатък.

Брак, брачен съюз. А. *Светост на брачния съюз.* Бракът е установен от Бога, Апостол. 51. Честното брачно съжителство е почтено, Гангър. 21. Под клетва е такъв, който а) хули и се гнуси от благочестива жена, понеже не можела да влезе в царството небесно, Гангър. 1; б) който девства не поради светостта на девството, а понеже се гнуси от брак, Гангър, 9. в) жена, която напусне мъжа си, понеже се гнуси от брака. Свещенослужител или мирянин, който страни от брака, понеже се гнуси от него, трябва да се поправи, иначе подлежи на църковно наказание, Апостол. 5, 51, и г) който помисли, че не трябва да приеме причастие от клирик, който е встъпил в брак, Гангър. 4.

Б. *Встъпване в брак.* Незаконни бракове не се благославят, Теоф. Алекс. 13. Встъпващи в брак да имат съгласието на родителите си, Вас. Вел. 38, 42, или на господарите си, Вас. Вел. 40, 42. Забранява се брак на: а) епископи, VI, 12; б) - монаси и монахини или на посветили се на Бога девици, IV, 16; Вас. Вел. 6, 18; в) - дяконисси, IV, 15 ; г) - презвитери, дякони, иподякони след посветяването им в чин, Апост. 26; IV, 36; д) - верни, особено на четци и певци с неверни, каквито са иудеи и езичници, и серетици, IV, 14; IV, 72, освен ако друговерното лице даде обещание да премине в православие, IV, 14,; IV, 72; Лаодик. 10, 31; е) - мъж при жива жена и обратно, VI, 87; Вас. Вел. 77; ж) - намиращи се в духовно родство (вж. Родство духовно; з) - намиращи се в плътско родство (вж. Родство плътско).

В. *Длъжности на встъпили в брак.* Да се въздържат един от друг по съгласие за упражнение в молитва, особено в съботни и неделни дни, Дионис. Алекс. 3; Тимот. Алекс. 13.

Г. *Задължения при брачни веселия.* Християни не бива да скачат или да танцуват неприлично, Лаодик. 53.

Д. *Епитимии за някои незаконни бракове.* Презвитер, дякон и иподякон, който е встъпил в брак след ръкоположение, се низвергва от чин, VI, 6; Неокесар. 1. Презвитер, който е сключил неправилен брак по незнание на правилото, се отстранява само от презвитерско действие, без да се лиши от свещеническа чест, а бракът му се разтрогва, VI, 26. Забранява се брак на верен с еретичка, VI, 72. Монах, монахиня и посветила се Богу девица се лишава от църковно общение, ако встъпят в брак, IV, 6, и бракът им се унищожава, Вас. Вел. 6, 51.

Втори брак. Вж. Второженци.

Трети брак. Вж. Третоженец.

Четвърти брак е забранен и той не е брак. Вж. Третоженец и Многоженство.

Беснуващ не се приема в клира, нито се допуска да се моли с верни, Апост. 79. Неочистен от нечист дух се кръщава само на умиране, Тимот. Алекс. 2. Но верен беснуващ, ако не нарушава тайната и не хули, се причастява от време на време, Тимот. Алекс. 3. Лицемерно беснуващи се наказват, VI, 60.

В

Василий Велики, — архиепископ на Кесария Кападокийска. Свят, блажен, VI, 2. Правилата му са приети в каноните на православната църква, VI, 2.

Вдовица — независима е свободна да встъпи в брак, Вас. Вел. 41.

Вдовица църковна, — ако встъпи в брак, се лишава от църковни грижи и издръжка, Вас. Вел. 24. В числото на вдовиците се приемат не по-млади от шестнадесет години, Вас. Вел. 24. На кого е позволено да посещава църковни вдовици. Картаг. 47. Вдовството е по-долу от девството. Паднала вдовица се осъжда като разтлена робиня, Вас. Вел. 18. Вдовица шестдесетгодишна, ако иска да се омъжи, се лишава от причастие, докато напусне страстната си нечистота. Вас. Вел. 24.

Верен — трябва да бъде чужд на всяка съблазън, VI, 47.

Вечери. — Молитвите на вечерна служба трябва винаги да са едни и същи, Лаодик. 18.

Вечери — на любовта не са нещо долно и презиращият онези, които ги вършат по вяра, е под клетва, Гангър. 11; - не трябва да стават в храмове Господни или църкви, VI, 74; Лаодик. 28. От вечерите на любовта нищо да не се изнася за у дома, Лаодик. 27.

Вино — от лоза се само донася в олтара, Апостол. 3. Клирици, които не вкусват по празници вино не заради въздържане, а защото се гнусят, се низвергват, Апостол. 51, 53. При правенето на вино да не се произвежда смях по езически, VI, 62.

Власт — гражданска е прилично да се вика в помощ на общата майка - Вселенската църква, когато в града се пренебрегва властта на епископа, Картаг. 78; на нея се предават за обуздаване и докарване в ред непокорни на събора епископи, Картаг. 59; - непокорни на епископа презвитери и дякони, Антиох. 5; - съгрешаващи верни, непокорни на църковни епитимии. Двукр. 9. Избор на епископ, презвитер и дякон от граждански началници е недействителен, VII, 3.

Война. — Убийство на врагове във война е и законно, и похвално, Атанас. Вел. до Амон. Епископ, презвитер, дякон и въобще клирик, нито монах не бива да участва във война, Апостол. 83; IV, 7.

Воля. — Две воли са в нашия Господ. Вж. Догмата за двете воли.

Восък. — Кражба на восък от църквата. Вж. Светотатство.

Вота, — VI, 62,

Врата. — Нисши църковни служители да не напускат вратите, Лаодик. 22, 47.

Врумалия, — VI, 62.

Второбрачие, — второженец. Брак, който е лекарство против блуд, а не напътствие за сластолюбие, Вас. Вел. 87. Презвитер не може да пирува на брак на второбрачен, Неокес. 7. Второженци се отлъчват за година и за две. Вас. Вел. 4.

Въздържание — да пазят във всичко епископи, презвитери и дякони, Картаг. 3; - се одобрява, когато се спазва с честност и благочестие, Гангър. 21.

Възмездие — не трябва никой да иска за себе си, нито за посочване, нито за запазване, нито за намиране на неща, откраднати от неприятели при нахлуване, или пък намерени на полето и в дома си. Гр. Неокесарийски. 10, 11.

Вълшебство. — Вас. Вел. 65, 72. Облакогонци, обаятели, поставчици на предпазни талисмани, магьосници, гадатели подлежат на шестгодишна епитимия, VI, 61. Които се предават на вълшебници - на петгодишна епитимия, Анкир. 24, и - на шестгодишна, VI, 61; Вас. Вел. 83. Които отхвърлят вярата и отиват при чародеи, или прорицатели, или при обещаващи чрез демони да предизвикат несбъдването на някаква беда, се осъждат наравно с вероотстъпници, Гр. Нисски. 3. Вж. Отричане от вярата.

Възкресение. — От деня на Христовото възкресение до новия неделен ден през цялата седмица верните трябва непрекъснато да се упражняват в църквите в псалми и пения на духовни песни, радвайки се и тържествувайки в Христа, както и да слушат четенето на Божественото писание и се наслаждават със светите тайни. В тия дни не се допускат конски състезания или друго народно зрелище, VI, 66.

Възкресение — духовно е издигане от греховно падение, Гр. Нисски 1.

Възкресен ден. — Християните трябва да празнуват неделния (възкресения) ден, Лаодик. 29; Теоф. Алек. 1. Забранено е колениченето в неделни дни, I, 20; VI 90; Петър Алекс. 15. Неделния ден да се прекарва като ден на радост, без да се пости, Петър Алекс. 15. Клирикът, който пости в тоя ден, да се низвергне, а мирянин да се отлъчи, Апост. 64. В неделни дни през четиридесетницата верните нека се въздържат от всичко клано, сирене и яйца, VI, 56. В неделния ден постът се облекчава в навечерието на свето Богоявление, Теоф. Алекс. 1.

Възприемник при кръщение — (кръстник). Картаг. 54.

Вяра, Символ на вярата. — Да се пази неприкосновена от нововъведения и изменения вярата, предадена от самовидци на Словото на апостолите, на светите събори и на светите мъже, VI, 1. Никому не е позволено нито да произнася, нито да пише друга вяра, освен определената в Никея, III, 7; Картаг. 2.

Г

Гадание. — Вж. Вълшебство.

Генадий. — Цариградски патриарх. Окръжното му послание е прието за църковен закон в църквата, VI, 20.

Глух. — Вж. Телесен недостатък.

Гонение, гонител. — Не трябва да се отива на мъченически подвиг, когато той още не се е открил и с това по-силно да се разпалва въглена у грешниците срещу братята. Впрочем с така постъпващи трябва да имаме общение, Петър Алекс. 9. На такива, които се откупват със сребро през време на гонение срещу вярата, това не трябва да се поставя във вина, Петър Алекс. 12. Ония, които са напуснали всичко и са избягали от гонението, не трябва да се обвиняват в това, че вместо тях са заловили други. Петър Алекс. 13.

Господар. — Относно такава, която е посегнала (омъжила се) против волята на господаря си. Вж. Блуд.

Гостилница.	Вж. Кръчма.
Грабителство.	И грабителството, и изобщо любостяжанието е грозно и отвратително, Гр. Неокесарийски. 3. Който през време на война, като премине към варварите, участва заедно с тях в нападения и им посочва пътищата и домовете (на гонени), такъв да не се допуска дори в числото на слушащите, Г. Неокесарийски. 8. Нападатели на чужди домове не се допускат в числото на слушащите писанието. При самопризнание и ако върнат чуждото имущество, трябва да се приемат в числото на припадащите, Гр. Неокесарийски. 9.
Град.	В малки градове да не се поставят епископи без волята на епископа на града, Лаодик. 57.
Граждани.	Ако се устройва нов град от царската власт, разпределението на църковните енории да става според гражданското разпределение, IV, 17; VI, 38.
Грамота (писмо) мирна.	Без мирна грамота да не се приема никой странстващ, Анхиох. 7. Безпорочни хорепископи могат да дават мирни грамоти, Антиох. 8.
Грамота отпустителна	трябва да имат от първенствуващия епископи, които отиват от Африка в Рим, Картаг. 32. Отиващи по някаква нужда при царя да имат отпустително писмо от епископа си, Картаг. 119.
Грамота правилна	трябва да получават ръкополагани от ръкополагащи с подпис на последните и с означаване годината и деня на ръкоположението, Картаг. 100.
Грамота прагматична,	IV, 12.
Грамота (писмо) представителна.	Да не се приемат без представителни грамоти презвитери и дякони, подведомствени на други епископи и, ако се приемат, то само проповедници на благочестието, Апостол. 33. Непознати в чужд град презвитери не бива да служат без представителна грамота от епископа си, IV, 13. Ако клирик, или мирянин, отлъчен от църковно общение, бъде приет в друг град без представителна грамота, трябва да бъде отлъчен и приетият и приелият го, Апост. 12. Представителни грамоти да се дават само на намиращи се под съмнение, IV, 11. Бедни да ходят не с представителни, а с мирни грамоти, IV, 11. Вж. Грамота мирна.
Грамота съборна,	съдържаща определение на събор, трябва да бъде подписана от председателстващия събора от името на всички участващи в него, Картаг. 96.
Грамота уволнителна	трябва да има от епископа си всеки от клира, който иска да бъде определен при друга църква, VI, 17.
Григорий	Богослов. Свят, блажен отец, чийто правила са приети в църковния закон, IV, 1:
Григорий,	Неокесарийски епископ. Свят и блажен отец, чийто правила са влезли в църковния закон, VI, 2.
Григорий,	Нисски епископ. Свят и блажен отец, чийто правила са приети в църковния кодекс, IV, 2.
Гробище	на еретици - верните да не посещават за молитва или за лекуване, Лаодик. 9.
Гробокопатели.	Гробокопателството е простено и непростено, Гр. Нисски. 7. Епитимия за него, Гр. Нисски. 7; Вас. Вел. 66.

Грозде — не бива да се присъединява към безкръвна жертва, VI, 28; - донесено в църква, свещениците приемат само като наченки и като го благословят, го дават на молещите се в благодарност на Подателя на плодовете, Апостол. 3; VI, 28.

Грях — еднакъв не бива, VI, 102. Греховете произхождат от три сили на човешката духа: сила на ума, на желанието и на раздразнението. Към силата на ума спадат: нечестие по отношение на божествени неща, отричане от Христа, преминаване в иудейство, идолопоклонство и т.н., Гр. Нисски 6. Епитимия за тия грехове, Гр. Нисски 2, 3. Към силата на желанието спадат: сребролюбие, славолюбие, сластолюбие и т.н., Гр. Нисски 1. Епитимия за тия грехове, Гр. Нисски 4. Към силата на раздразнението спадат: завист, ненавист, вражда, злословие, злоумишление, свадливо и отмъстително разположение, убийство и др., Гр. Нисски 1. Епитимия за тия грехове, Гр. Нисски 5. Всички хора са грешни, Картаг. 124. Който твърди, че няма грях и т. н., да е анатема, Картаг. 128. Който каже, че в Господнята молитва думите: “остави нам долги наша” светиите трябва да произнасят не за себе си и пр., нека е анатема, Картаг. 129, 130. Смъртен грях е, когато някой не поправя греха си, VII, 5. Да не се отблъсква никой, който се обръща от греха си, Апостол. - 52. Приелите от Бога власт да връзват и развързват нека разглеждат качеството на греха и прилагат лекуване, прилично на недъга и т.н., VI, 102; VII, 22. Изповядан грях насаме пред епископа не се приема за доказан пред съд, Картаг. 147.

Д

Е